

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

HEKA LÁSZLÓ

HABILITÁCIÓS TÉZISEK

(Horvátország parlamentáris rendszere)

§

Szeged, 2016

TARTALOMJEGYZÉK

I. Alapvetés.....	4
II. A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK SZEMLÉJE.....	4
1. A kutatások tárgya	4
A) HORVÁTORSZÁG ALKOTMÁNY- ÉS JOGTÖRTÉNETE.....	5
1. A kutatás tárgya	5
2. Iura municipalia (Horvátország különállása)	6
2.1. A horvát szabor (sabor).....	6
2.2 A horvát bán.....	8
3. A horvát-magyar kiegyezés	9
4. Horvátország története, művelődéstörténete, néprajza, közös magyar-horvát intézmények és személyek.....	12
5. A volt Jugoszlávia és egyes tagállamainak alkotmányos fejlődése.....	14
B) A BALKÁN ORSZÁGAINAK INTÉZMÉNY- ÉS JOGRENDSZERE.....	17
1. A kutatás tárgya	17
2. A balkáni népek etnikai bíraskodása	19
3. Etnikai vallási és politikai konfliktusok a Balkánon	20
C) A SZLÁV ÁLLAMOK JOGRENDSZEREI	22
1. A kutatás célja	22
2. A szlávok közös intézményei	23
2.1. Törzsi (állami) szervezet, közigazgatás	23
2.2. Herceg.....	23
2.3. Druzsina, druzsinikok	24
2.4. Népgyűlés	25
2.5. Vagyoni közösség és a közös felelősség (vražda)	25
2.6. Svod	26
3. A szláv jogok oktatása.....	26
4. A szláv államok hatályos jogrendszerei	27
D) VALLÁSI JOGRENDSZEREK	28
1.) A kutatás célja	28
E) SZAK- ÉS MÚFORDÍTÁSOK.....	30
LEGFONTOSABB SZAK- ÉS MÚFORDÍTÁSAIM	30
1) Kötetek	30
2) Könyvrészlet.....	30
3) Szakfordítások (Scrinia Slavonica periodikában)	30
4) Irodalmi művek, versek.....	31
5) Szakmai lektorálás (tanulmánykötetek, kötetek)	32
6) Nyelvi lektorálás	32
7) Recenzens és nyelvi lektor	32
F.) A KÜLFÖLDI PUBLIKÁCIÓKRÓL	32
G) NÉHÁNY KIEMELT TUDOMÁNYMETRIAI ADAT	33
1) Lexikonban, enciklopédiába való beválogatás.....	34
2) Szerkesztőségi tagság.....	36
3) Tagság	36
H) DIJAK, KITÜNTETÉSEK	36
I) AZ OKTATÁSI EREDMÉNYEKRŐL	36
I.). PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	38
A) KÖZLEMÉNYEK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT (PhD) MEGSZERZÉSE ELŐTT	38
1) MONOGRÁFIA, TANKÖNYV MAGYAR NYELVEN	38
2) MONOGRÁFIA, TANKÖNYV HORVÁT NYELVEN.....	39

3.) IRODALMI ALKOTÁS	39
4.) KÖZLEMÉNYEK.....	39
B) TEMATIKUS PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	45
1.) ÖNÁLLÓ KÖNYVEK MAGYAR NYELVEN	45
2.) ÖNÁLLÓ KÖNYVEK HORVÁT NYELVEN	45
3.) DOKTORI DISSZERTÁCIÓ, KÉZIRATOK.....	45
4.) IRODALMI ALKOTÁSOK	45
5.) SZÓTÁR	46
6.) KÖNYVRÉSZLETEK	46
7.) PUBLIKÁCIÓK 2005-2016	46
8.) TANULMÁNYOK PERIODIKÁKBAN ÉS KÖTETEKBEK MAGYAR NYELVEN	53
9.) TANULMÁNYOK PERIODIKÁKBAN ÉS KÖTETEKBEK IDEGEN NYELVEN..	54
10.) EGYÉB NEM BESOROLT DIGITÁLIS PUBLIKÁCIÓ (SULINET).....	58
11.) IRODALMI ÖSSZEÁLLÍTÁSBAN VALÓ KÖZLÉS	58
12.) RECENZIÓK	58
II. TUDOMÁNYOS ÉS SZAKMAI ELŐADÁSOK	59
1.) HAZAI NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIKON TARTOTT ELŐADÁSOK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT MEGSZERZÉSE UTÁN	59
2.) KÜLFÖLDI NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIKON TARTOTT ELŐADÁSOK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT MEGSZERZÉSE UTÁN	61
3.) SZTE Szabadegyetem 2008. II. szemeszter:	64
4.) VENDÉGOKTATÓI ELŐADÁS	64
5.) SZAKMAI ELŐADÁS	64

I. Alapvetés

Kutatásaim területét alapjában véve meghatározta az a tény, hogy Horvátországban (az egykori Jugoszláviában) születtem, végeztem el tanulmányaimat és a délszláv föderáció felbomlásának, az utódállamok keletkezésének nemcsak szemtanúja, hanem részese is voltam. Ugyanis a jelentős részben magyar lakta Drávaszögben, az első többpári választásokon és a függetlenségi népszavazáson a választóbizottság tagja voltam. Ezért elsősorban Horvátország, a délszláv, balkáni és szláv országok jogrendjeit, főként alkotmányos rendszereiket vizsgálom. Erre a Badó Attila professzor által alapított és vezetett Összehasonlító Jogi Intézet, és maga a professzor úr személyesen lehetőséget és mindennemű támogatást adott. A 2003-ban alapított Intézetnek 2004 óta vagyok munkatársa. Ugyanakkor kapcsolódva a szegedi jogtörténeti műhely tradícióhoz, amelyeket Ruszoly József, Homoki Nagy Mária, Balogh Elemér professzorok és a néhai Both Ödön képviselnek, kutatásaim egyik területét a dualizmus kori jogtörténet is képezi.¹

Oktatóként az elmúlt két évtizedben néhány olyan kurzust hirdettem meg, amelyeket más magyarországi karokon nem tanítanak, így a hallgatóknak nem állt rendelkezésre megfelelő tananyag. Ennél fogva készítettem jegyzeteket e tárgyakhoz, azzal a szándékkal, hogy megkönnyítsem a hallgatók tanulását. Ez az egyik magyarázata köteteim és tanulmányaim nagy számának, a másik oka pedig az, hogy a fenti témák kutatása és oktatása számomra nemcsak munka, hanem igazi öröm is. Publikációim jelentős része horvát nyelven íródott, ezért a személynevem Ladislav formában szerepel, kisebb számban a szerb nyelvű tanulmányokban a Laslo változat jelenik meg, vagy Laslo L. Heka. Ez utóbbinál az L. a néhai édesapám nevét, László (Ladislav) jelenti.

II. A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK SZEMLÉJE

1. A kutatások tárgya

A fenti okokból kiindulva a kutatásaim sokrétűek. Doktoranduszként a Jogtörténeti Tanszék berkeinben a horvát-magyar közjogi viszonyt, a délszláv államok jogfejlődését vettem górcső alá. Ezután – immár az Összehasonlító Jogi Intézetben – az érdeklődésem kibővült valamennyi szláv ország és a balkáni térség államainak intézmény- és jogrendszereinek vizsgálatára. Különös figyelmet szenteltem az említett országok alkotmány- és jogfejlődésére, illetve jelenlegi jogrendszereinek összehasonlítására. Foglalkoztam az etnikai jellegű bíráskodással (albán, montenegrói szokásjogi igazságszolgáltatás és az oláh romák romani criss nevű „cigány törvény”), a balkáni térség etnikai, vallási és politikai konfliktusokkal, valamint a néprajzi témákkal. Ruszoly József professzor biztatására, s Blazovics László és Péter László professzorok hathatós segítségével feltártam a szegedi dalmaták múltját, történetét és társadalmi szerepét, amely nagy visszhangot kapott nemcsak Magyarországon, hanem Horvátországban, Szerbiában, Bosznia-Hercegovinában és Ausztriában, ahol zömében élnek e közösség tagjai.

Az elmondottak mellett az utóbbi években a vallási jogrendszerek (egyházjog, zsidó jog és iszlám jog) foglalkoztatnak. Ezen kurzusaim igen népszerűek nemcsak a joghallgatók, hanem más karok diákjai között is, akik általánosan művelt tárgyként látogathatják előadásaimat. Eddigi oktatói pályafutásom során azon voltam, hogy az általam elsajátított tudást továbbadjam, megoszthassam a jövődöbéli értelmiségiekkel, segítve őket minél szélesebb látókörük kialakításában és újabb tudás megszerzésében.

¹ STIPTA ISTVÁN: *A magyar jogtörténet-tudomány kétszáz éve*. Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára. Szeged, 2015.

A) HORVÁTORSZÁG ALKOTMÁNY- ÉS JOGTÖRTÉNETE

1. A kutatás tárgya

Születési helyem és magyar nemzetiségi mivoltom meghatározta, hogy mindenekelőtt a horvát-magyar közjogi viszonyok és a két ország közötti kapcsolatok kutatásával foglalkozom. Fontosnak tartom, hogy a magyar ember ismerje meg a velünk 816 évig közös államban élő horvát nemzetet, annak kultúráját, történelmét, néprajzát, művészetét, hiszen azok a magyar nemzet múltjához is tartoznak.

Eddigi munkásságommal a két nemzet közeledését és kölcsönös megértését igyekszem elősegíteni, valamint az elmúlt évtizedek által keletkezett „hézagot” áthidalni. Mert a 20. században, Horvátország függetlenné válása (1991) előtt viszonylag kevés munka született az európai alkotmánytörténet egyik legmaradandóbb kötelékét képező horvát-magyar (magyar-horvát) állami közösségről. Ennek egyik oka a volt Jugoszlávia délszláv eszméjének állami ideológiaként való elfogadása, amely a szerb-horvát „testvériség-egység” elméletet hirdette és a magyar-horvát államiség korszakát „a magyar hegemonizmus” időszakaként tartotta számon.

Nálunk 1918 után egyfajta elhidegülés mutatkozott az egykori szövetséges Horvátország iránt, a második világháború után pedig politikai szempontból nem volt „célszerű” kutatni a horvát-magyar viszonyokat. Magyar részről még a két világháború közötti időszakban Bajza József történész neve említhető meg, akit Rauch Pál horvát bán a „leghorvátosabb magyarnak” nevezett,² valamint a második világháború utáni korszakban Pecze Ferenc jogtörténész. A horvát oldalon ebben a korban elsősorban Josip Pliverić, a zágrábi egyetem jogászprofesszora, tanszékvezetője, rektora, a horvát és a magyar országgyűlés képviselője, a horvát államiség eszméjének létrehozója említendő meg,³ illetve Ferdo Šišić és Josip s Rudolf Horvat történészek.

A második világháború után a zágrábi egyetem jogtörténész professzora Ferdo Čulinović mellett a szerb akadémikus Vasilije Krestić is foglalkozott a magyar-horvát viszonyokkal. Az utóbbi évtizedekben a magyar történészek közül érdemes megemlíteni Katus László, Sokcsevits Dénes, Ress Imre nevét, akik a horvát nyelvben is jártasak, így más megvilágításban is feltárják az egyes eseményeket.

Jómagam az alkotmányjogi-jogtörténeti vizsgálataim keretében górcső alá vettem az 1102-ben keletkezett közös állam jogi alapjait (*partes subjectae, partes adnexae, socia regni*), a közjogi vitát (a magyar nyelv bevezetése, továbbá Alsó-Szlavónia, Fiume, Muraköz hovatartozása, illetve a protestáns kérdést Horvátországban) valamint a bán, a szábor (tartománygyűlés, 1868-tól országgyűlés) és a horvát méltóságok alkotmányjogi szerepét, illetve a horvát-magyar kiegyezési törvénycikket. Ez utóbbi témakörben írtam meg és védtem meg 2004-ben a doktori disszertációm is *A horvát-magyar közjogi viszony, különös tekintettel a horvátországi 1868:I. törvénycikkre és a magyarországi 1868:XXX. törvénycikkre* címmel. Nemcsak Magyarországon, hanem Horvátországban is részt veszek a magyar-horvát kérdések kutatásaiban.⁴ Örömemre szolgál, hogy egyre több tanulmány jelenik meg e

² BAJZA JÓZSEF: *A horvát kérdés. Válogatott tanulmányok*. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Tóth László. Budapest, 1941. 12. p.; U. ö.: *A magyar–horvát unió felbomlása*. Szent István Akadémia, Budapest, 1925.

³ PLIVERIĆ, JOSIP: *Beiträge zum ungarisch-kroatischen Bundesrechte*. Agram. 1885.; U. ö.: *Das rechtliche Verhältniss Kroatiens zu Ungarn*. Besprechen von dr. Georg Jellinek, Professor des Staatsrechtes an der k. k. Universität zu Wien, und dr. Josef Pliverić, Professor des Staatsrechtes an der kgr. Franz Josef Universität zu Agram. Agram, 1885. U. ö.: *Der kroatische Staat*. Agram. 1887. U. ö.: *Spomenica o državnoopravnih pitanjih hrvatsko-ugarskih*. Zagreb. 1907.

⁴ HEKA LÁSZLÓ: *Hrvatska u doba Matije Petra Katančića*. In: *Elementa Geometriae Practicae – Zemljomirje. Uvod u praktičnu geometriju-zemljomjerstvo*. Urednici: Miljenko Lapaine i Dušan Marjanović. Geodetski

témakörben, és nemzetközi konferencia kerül megrendezésre mindkét országban. Horvát jogtörténészek közül kiemelhető a zágrábi professzor Dalibor Čepulo neve, aki leginkább a kiegyezés utáni időszakot vizsgálja. Az eszmecsere eredménye, hogy az utóbbi években, mind a magyar, mind a horvát jogtörténetben részben módosult a közös államról a 19. század végére kiépült és hosszú évtizedek során ismételtetett álláspont.

Legutóbb az ELTE és a Zágrábi Universitas (Sveučilište u Zagrebu) jogi karainak közös konferenciájának 2015-ben megjelent tanulmánykötete közölte a két egyetem oktatóinak új kutatási eredményeit.⁵

2. Iura municipalia (Horvátország különállása)

A magyar-horvát államközösségen belül Horvátország évszázadokon keresztül megtartotta a belső önkormányzatát, de az 1868- évi kiegyezést megelőzően egyetlen törvény sem szabályozta annak tartalmát, illetve magát a horvát-magyar közjogi viszonyokat. A horvátok különállását biztosító jogokat a 19. században „*horvát municipális jogok*” cím alatt foglalt össze Kukuljevics János (Ivan Kukuljević Sakcinski).⁶

A 14 tételből álló *iura municipalia* közül elsőként kiemelkedik, hogy a Háromegy Királyság a magyar korona elkülönített része, és kormányzása saját törvények és szokásjogok szerint történik. Horvát-Szlavón-és Dalmátországban a király után a bán következik, aki az igazgatást a száborral együtt végzi. A szábor saját törvényeket alkotott, amelyeket a király elé terjesztett szentesítés végett. Megválasztotta a főkapitányt, az ítélmestert (*protonotarius*), és korábban javaslatokat tett a betöltendő báni méltóságra. 1790-ig az adókat szabta ki, és jogosult volt az újonc ajánlásra.

A horvát szábor képviselve volt a magyar országgyűlésen, de nem, mint a magyar vármegyék, hanem külön királyságként két követ (*oratores, nuncii regni*) és az ítélmester által. Az országnak külön fellebbviteli bírósága volt, a báni szék, amelytől korábban csak a királyi kúria elé lehetett fellebbezni. Horvátországban csak fél adót kellett fizetni, emellett I. Lipót rendelete és az 1741:XXXXVIII. t.c. alapján nem kellett szállást adni a katonaságnak. Az *insurrectio* és a hadsereg Horvátország belügyének számított, jogában állt olcsó tengeri sőt vásárolni, szabadon döntött a vallásügyi kérdésekben és a hivatalos nyelvről.⁷

2.1. A horvát szabor (sabor)

A horvát nemzetgyűlést, rendi gyűlést, tartománygyűlést, illetve országgyűlést jelentő sabor (szábor) a magyar történelemnek illetve jogtörténetnek is a része, hiszen olyan intézményről van szó, amely évszázadokon keresztül döntéseivel rendre hatott a magyar országgyűlés munkájára. A száboron megválasztott követek részt vettek a magyar országgyűlésen, és a szábor követutasításai (*instructio*) alapján ténykedve befolyásolták a

fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Hrvatsko geodetsko društvo, Zagreb. 2010. 197-204.; HEKA, LADISLAV: Hrvatsko-ugarski javnopravni prijepori. In: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, No.5-6. Zagreb, 2013. pp. 1257-1292. (http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171903).

⁵ Prof. dr. MÁTHÉ, GÁBOR– Prof. dr. MEZEY, BARNA (Herasgeben): *Kroatisch-Ungarische Öffentlich-Rechtliche Verhältnisse zur Zeit der Doppelmonarchie*. Eötvös University Press. Budapest, 2015.

⁶ A municipális jogok kifejezés 1701-ben honosodott meg, amikor Ritter Pál (Pavao Ritter Vitezović) kinyomtatta a szábor határozatait (*Articuli regni Sclavoniae*). Noha a municipális jogok – mint a különböző jogok összessége – elsősorban a rendek kiváltságai voltak (*elkülönített terület, szábor, bán, külön igazságszolgáltatás és közigazgatás, törvényhozás az autonóm ügyekben, képviselő a magyar országgyűlésen*), mégis Horvát-Szlavonország autonómiáját is biztosította Magyarországon, illetve a Monarchián belül. A municipális jogait a horvátok, mint a történeti „*horvát alkotmány*” védtek.

⁷ HEKA LADISLAV: Doseljenje Hrvata u domovinu i u postava hrvatske države. In: *Godišnjak Hrvatskoga glasnika (Évkönyv)*, Čakovec (Csáktornya), 1997. pp. 12-21.; U. ő.: Nastanak osamstoljetne hrvatsko-ugarske državn,e zajednice. In: *Hrvatski Kalendar 2017*. Croatica, Budapest, 2016. pp. 42-48.

magyar országgyűlés munkáját. Az állam keletkezésétől létező intézmény ma is ezt a nevet viseli, és csupán a Habsburg-abszolutizmus éveiben, valamint a délszláv állam keletkezésének idején (1918-tól 1941-ig) nem ülésezhetett.

Sabornak (*spravišće* vagy *stanak*, latinul *generalis diacta*, *generalis congregatio*, olykor *regni conventus*) nevezték a horvát nemzeti uralkodóház idején tartott nemzetgyűléseket, illetve egyházi zsinatokat (pl. Splitben 925-ben és 928-ban), de azok mégis jelentősen különböztek azoktól a rendi gyűlésektől, amelyeket a 13. század második felétől hívtak össze. Mivel a mai Horvátország három részből tevődött össze, így megkülönböztetjük a szlavón (*congregatio generalis totius Sclavoniae*) és a horvát-dalmát rendi gyűléseket, valamint a 19. században tartománygyűlésként létrejött dalmát és isztriai száborokat.⁸

Először 1273-ban a szlavón szábor került összehívásra Zágrábban Csák Máté szlavón bán (*banus totius Sclavoniae*) által. Az első király által összehívott szlavón rendi gyűlést Zsigmond király hívta össze 1397-ben. Ez a horvát történelemben „*kőrösi véres szábor*” (Krvavi sabor križevački) néven öröklődött meg, mivel azon megölték II. Lackfi István (*Stjepan II. Lacković Čakovečki*), horvát-dalmát bánt, az ország nádorát, székely ispánt, főlovaszmestert és kíséretét.⁹

A horvát-dalmát (*congregatio generalis regnorum Dalmatiae et Croatiae*) szábor első ülésére 1351-ben került sor. A két szábor első közös ülését Budán tartották meg 1492. február 12-én II. Ulászló összehívására. Dalmácia elvesztése (a 15. században) és a török betörések, a területek elcsatolása következtében 1557-től már nem tartották meg a külön horvát-dalmát száborot, hanem a szlavón szábor neve ezután horvát (horvát-dalmát és szlavón) száborrá változott. Hatáskörébe a következők tartoztak:

- 1.) választási funkció (királyválasztás, a bán személyére vonatkozó javaslattevés, a bán installációja, a vicebanusnak (al-bán) kinevezett személynek megerősítése, a Zágráb és Kőrös megyék főispánjának kinevezetteknek megerősítése, 1756-ig az ítélmester és a kincstárnok megválasztása, az alispánok, nemesi bírók, al-bírók és a Zágráb illetve Kőrös megyék jegyzőinek kinevezése, 1756-ig a magyar országgyűlésen megjelent küldöttek megválasztása, a királyhoz küldött delegatio, különböző ideiglenes jellegű testületek és bizottságok tagjainak megválasztása);
- 2.) törvényhozó funkció;
- 3.) funkció (törődött az igazságszolgáltatás zavartalan működésével, kiszabta a törvénykezés napjait, megválasztotta az oktaviális bíróságok esküdteit, felügyelt a megyei bíróságok munkájára, és a bíróságok hatáskörének betartására stb.);
- 4.) állami hatáskörű közigazgatási funkciók (honvédelem, pénzügy, oktatás, egyház, nemességbe való fogadás stb.);
- 5.) megyei hatáskörű funkciók.

A rendi jellegű egykamarás szábor a magyar országgyűléstől függetlenül ülésezett és határozatokat hozott. Azok lehettek *articuli* (külön számmal és formulációval rendelkező határozat) vagy *acti* (egy konkrét esetről szóltak). Annak ellenére, hogy a határozatoknak törvényerejük volt, mégsem kellett mindegyiknek rendelkezni a királyi szankcióval, hanem az uralkodó csak azokat szentesítette, amelyek a jövőre vonatkoztak és előírták a hasonló

⁸ HEKA LÁSZLÓ: A horvát Sabor (Szábor) jogtörténeti szerepe. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica*, Tomus LXII. Fasc. 8., Szeged, 2002. 43. p.; HEKA, LADISLAV: Uvođenje mađarskoga jezika u službeni uporabu u Ugarskoj i uloga hrvatskih nuncija na Požunskom saboru 1843/44. godine. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991) v. 35, br. 2, pp. 513-554 Rijeka, 2014; U. ó.: 725. obljetnica održavanja prvoga Slavonskog sabora. Hrvatski kalendar 1998., Budapest, 1998., 202-203. p.

⁹ HEKA, LADISLAV: *Hrvatsko-mađarski povijesni kalendar*. Croatica, Budapest, 2001. pp. 42-43.

esetekben elvárt viselkedést. Azok a szábori határozatok, amelyek a szűkebb értelemben törvényeknek számítottak a *statutum* elnevezést kapták meg.

1442-ben, majd 1447-ben alakult ki az a későbbi szokás, hogy a szlavón szábor követeket (*nuncii regni Sclavonie* vagy *oratores regni Sclavonie*) küld a magyar országgyűlésre.

Az 1868:XXX (horvát-magyar kiegyezés) törvénycikk 47., 48., 54., 59. és 70. §§-i szabályozták a horvát törvényhozó hatalmat, amelyet a király és a szábor gyakoroltak. A király által szentesített törvényeket a horvát-szlavón-dalmát tárca nélküli miniszter és a bán ellenjegyezték (1868:XXX. tc. 44. §, 1873: XXXIV. tc. 5. §). A horvát országgyűlés szervezetét az 1870:II. tc., az 1881. július 15-i autonómiatörvény, valamint az őket módosító 1888. szeptember 29-i törvény, illetve az 1870:II. tc. 14. §-ba foglalt felhatalmazások alapján a házszabályok alakították ki.

A szábor székhelye a főváros, Zágráb. Egy házból állt, amelyben a kilencven választott képviselő mellett virilisták is helyet kaptak (1888. szeptember 29-i törvény 1. §). A törvényalkotásában kezdeményezési joga a királynak (helyette a bán gyakorolta) és a szábornak volt (1870:II. tc. 13. §). A szábori határozatot a bán a horvát-szlavón-dalmát tárca nélküli miniszteren keresztül a királyhoz terjesztette fel. A király szentesítése legfelsőbb kézirat alakjában történt. Ez tartalmazta a törvény megjelölését, tárgyát és a szentesítés napját, valamint a törvény egyes határozatait (1873. november 28-i törvény a törvények kihirdetéséről, 2. §). A törvény idézése (1871-ig azonos volt, mint a magyar törvényeké) a szentesítés napjának s a törvény tárgyának megjelölésével történt.

2.2 A horvát bán

A báni tisztség már a horvátok honfoglalása után kialakult három megye – Gács, Korbávia és Lika – területén, melyekre kiterjedt a Horvát Bánság elnevezés. Ezen a területen ekkor még jelentős számban avarok éltek, így föltételezhetjük, hogy a báni tisztség az avar uralom maradványa. A korábbi szakirodalomban a „bán” elnevezést a szláv „pán” (úr) szóval hozták kapcsolatba, de véleményem szerint ez, valamint még néhány más ezen elnevezés származására utaló feltételezés, egyaránt téves. A báni méltóság alapja minden bizonnyal a kagán tisztség, illetve a „bajan” mongol-török szó, melynek jelentése „gazdag, tehetős”. A 10. században bizánci írásos emlékekben „bo’anosz”, „bo’eanosz” alakban tűnt fel a méltóság, és ezekből alakult ki a magyar és horvát „bán”, illetve latin „banus” kifejezés.¹⁰

A bán az említett három zsupánság területén önállóan, királyi helytartóként tevékenykedett, és a hatásköre sokkal szélesebb volt, mint a megyék fejeinek, a zsupánoknak. Ő volt a király hadvezére, a bíró és a helytartó, ő vezette az adópolitikát, beszedte az adókat. Horvátország királysággá válása után (925-ben) is meg lehetett különböztetni a három megyéből álló Horvát Bánság területét a többi 11 megyétől, melyek a Horvát Királyság területét képezték. Az első névszerint ismert bán Pribina (Bribina) volt 940 táján. Habár rendszerint egy bán volt a Horvát Királyság területén, egyes horvát történészek szerint IV. Petar Kresimir idején három bán – a horvát, a szlavón és a boszniai – ténykedett az ország egyes részein.

¹⁰ HEKA LÁSZLÓ: A horvát bán Magyarország alkotmánytörténetében. In: *Acta Universitatis Szegedienis, Acta Juridica et Politica, Publicationes Doctorandorum Judicorum*, Tomus I, Fasciculus 8., Szeged, 2001. 201-238. p.; HEKA, LADISLAV: Uloga i značenje hrvatskoga bana u državopravnoj povijesti Hrvatske I-V. rész. In: *Hrvatske novine, Eisenstadt*, 1997. 41-45. sz. 11. p. (folytatásban jelent meg öt részben); U. ö.: Prije 350. godina je Nikola Zrinski postao hrvatskim banom. In: *Hrvatski kalendar 1997.*, Budapest, 92-93. p.; U. ö.: Hrvatski ban Karlo (Károly) Khuen-Héderváry i hrvatsko nacionalno pitanje. In: *Scrinia Slavonica. Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, Annual of the Department for the History of Slavonia, Srijem and Baranja of the Croatian Historical Institute. Svezak / volume 16* (2016), pp. 199-226. Slavonski Brod, 2016. (Online). <http://hips.hr/wp-content/uploads/2016/11/scrinia16-sadrzaj.pdf>

A magyar királyok idején a bán lett a királyi helytartó, mivel a magyar király nem tartózkodott Horvátországban. A báni címek voltak a *banus Dalmatiae et Chroatiae*, a *banus maritimae provinciae*, illetve leggyakrabban a *banus Sclavoniae*, *banus totius Sclavoniae*, vagy *banus Croatiae et Dalmatiae*. A velencei és török hódítások után a csökkent területű Horvátországban már csak egy bán volt, akinek címe, a *banus regnorum Dalmatiae et Croatiae et totius Sclavoniae* volt.

A bánt az uralkodó nevezte ki a „született magyarok” sorából, vagyis olyan hazai nemesek közül, akik születéssel váltak állampolgárrá (ő volt az egyetlen zászlósúr, aki e kikötés alá esett). Emellett a méltóság betöltéséhez feltétel volt az is, hogy a jelöltnek Horvátország és Szlavónia területén birtoka legyen, az 1741:XLVII. tc. alapján köteles volt állandó horvátországi (szlavóniai) tartózkodási hellyel rendelkezni, és ténylegesen ott tartózkodni is. A kinevezett bánnak esküt kellett tenni a király vagy megbízottjának kezébe (1486:LXXIII, 1492:XXXIII. tc.).

A Habsburg uralkodók alatt szokásossá vált az ünnepélyes beiktatás (1609:XXVIII, 1647:LI. tc.), amely a zágrábi Szent Márk templomban történt. A bán Horvátország, Szlavónia és Dalmácia területén a király helyettese, személyes képviselője, Horvát-, Szlavón- és Dalmátországok rendes bírója, hadi és kormányzati ügyekben a király fő szerve. Egyszerre két méltóságot is betölthetett (1222:XXX, 1498:LXX. tc.), és ez a különös kiváltság rajta kívül még csak a nádort és az udvarbírókat érintette meg.

A horvát-magyar kiegyezés csökkentette a *Horvát-Szlavón- és Dalmátországok bánjának* jogosítványait főként azért, hogy megszüntette a történelmi katonai hatáskörét, így a bán csak polgári személy lehetett. E cikkely létrehozásával a törvényalkotók el akarták kerülni „egy új *Jelasich*” megjelenését. Emellett függővé tette a magyar kormánytól, mivel elrendelte, hogy őt a magyar miniszterelnök ajánlatára és ellenjegyzése mellett nevezte ki az uralkodó. Így tehát, bár jogilag a szábornak tartozott felelősséggel, politikailag (ténylegesen) a magyar kormányfőnek volt felelős. A bán hivatalosan többé nem érintkezhetett közvetlenül a királlyal, hanem csak a magyar kormányon keresztül, a külön kinevezett horvát-szlavón--dalmát tárca nélküli miniszter útján, amely tisztség a kiegyezési törvénycikk alapján jött létre.

A horvát országos kormány fejeként a báni tisztség megmaradt a Monarchia felbomlása után is 1921-ig, majd ismét 1939-től 1945-ig.

3. A horvát-magyar kiegyezés

Az állami közösség jogi alapjait a horvát-magyar kiegyezésként ismert magyar 1868:XXX. tc. fektette le (1868. évi XXX. törvénycikk a Magyarország, s Horvát- Szlavón- és Dalmátországok közt fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény beczikkelyezéséről), amely a horvátoknál 1868:I. tc. (Horvátország, Szlavónia és Dalmácia királyságok szaborának 1868:I. törvénycikke az Erdéllyel egyesült Magyar Királyság és Horvátország és Szlavónia királyságok közt fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény) elnevezés által került elfogadásra.¹¹ Az egyezmény kimondta, hogy Horvát-Szlavón- és Dalmátországok „külön territóriummal bíró politikai nemzet”, amely a belügyekre (közigazgatás, igazságszolgáltatás, vallás és oktatás) nézve saját törvényhozással és kormányzattal bírt.¹² A Magyarországgal való közös ügyek tárgyalására a Sabor

¹¹ Horvát nyelven a törvénycikk elnevezése: Zakonski članak o nagodbi, koju s jedne strane kraljevina Ugarska, sjedinjena s Erdeljem, s druge strane kraljevine Hrvatska i Slavonija sklopiše za izravanje postojavih izmedju njih državnopravnih pitanja..

¹² Lásd HEKA LÁSZLÓ: *A magyar-horvát államközösség alkotmány - és jogtörténete*. Bába Kiadó, Szeged, 2004. 268 p.; HEKA, LADISLAV: *Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebnim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu*. Hrvatsko-mađarska kulturna udruga András Dugonics Szeged, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata Subotica i Hrvatsko akademsko društvo Subotica, Szeged-Subotica, 2011. valamint HEKA LÁSZLÓ: A horvát-magyar kiegyezésről. Az 1868:I. tc. illetve az 1868:XXX. tc. elemzése. In: *Jogtudományi*

képviselőket küldött a közös (magyar) országgyűlésre, emellett Horvátország kötelékéből a Képviselőház négy, a Főrendek Háza pedig egy tagot választott a magyar delegációba (59. §). A közös törvényhozás által alkotott és az uralkodó által szentesített törvényeket a magyar országgyűlés az eredeti horvát szövegben megküldte a száborhoz kihirdetésre (60. §).

A „hárommegy királyság” országos kormányzatának élén a bán állt, aki a horvát szábornak volt felelős (50. §), egyben a közös országgyűlés főrendi házában tagja maradt. A magyar és horvát alkotmánytörténetben újdonságként megjelent a horvát-szlavón-dalmát tárca nélküli miniszter, aki közvetített a horvát kormány és a bécsi udvar között.

A két ország csupán Fiume kérdésében nem tudott megegyezésre jutni így a döntést a királyra hagyta. I. Ferenc József a magyar változatot szentesítve „átmenetileg” a várost a magyar korona külön testeként (*separatum sacrae regni coronae adnexum corpus*) Magyarországhoz csatolta.

Az 1868:XXX. illetve 1868:I. tc. értelmezésével, végrehajtásával kapcsolatosan sok vita bontakozott ki a két fél között. A horvát közjogi álláspont szerint a két társország reális uniót alkotott, mások szerint föderációt, amíg a magyar felfogás szerint az állam csakis magyar volt, és a korona is magyar, ezért Horvátországot a magyar korona országainak széles jogokkal rendelkező autonóm területnek tekintette.¹³ A különböző álláspontok eredményezték a törvénycikk végrehajtásával kapcsolatos félreértéseket, melyeket déli szomszédaink jogsérelemnek a „magyarok elnyomásának”, az „asszimiláció kísérleteinek”, a kiegyezési törvénycikk paragrafusainak megsértésének tartották. Ez megerősítette a magyarellenes hangulatot és a délszláv eszme, valamint a dualizmus elképzelésének térhódítását.

Véleményem szerint az 1868:XXX. tc. alapján létrejött „államközösség” nem volt szövetségi állam, azaz föderáció. Igaz Horvát-, Szlavón- és Dalmátországok megkapták a „társországok” címet, a szábort a „tartománygyűlés” helyett az „országgyűlés” elnevezés illette meg a kiegyezési törvénycikkben, ám ez alapján mégsem lehet azt mondani, hogy Magyarország szövetségi állammá alakult volna át. Ferdo Čulinović (és még néhány őt követő jogtörténész) azon érvelése, hogy Horvátország, *mint tagállam átvitte az ügyeinek egy részét a szövetségi államra*, csak részben fogadható el. Ha azonban ezt a nézetet el is fogadjuk, még akkor sem lehet szó föderációról, mert a két fél nem volt egyenrangú, sem a hatalom végrehajtásában, sem a törvényhozásban.¹⁴ Kétségtelen az is, hogy Horvátország nem tudta kifejezni a saját állami akaratát a harmadik államokkal szembeni kapcsolatban, hiszen az Ausztriával való viszonyban csakis Magyarország lépett fel, a külfölddel pedig csakis az Osztrák–Magyar Monarchia létesíthetett kapcsolatokat.

Közlöny, Budapest, 1997. 3. sz. pp. 131-141.; U. ő.: Az 1868. évi horvát-magyar kiegyezés a sajtó tükrében, In: *Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae*, Acta Juridica et Politica. Tomus LIV. Fasciculus 9, Szeged, 1998. 39. p.; HEKA, LADISLAV: Hrvatsko-Ugarska nagodba u zrcalu tiska. In: *Zbornik Pravog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991) vol. 28. br. 2. pp. 897-1440. Rijeka, 2007. pp. 931-971.; U. ő.: Hrvatsko-ugarski odnosi od srednjega vijeka do Nagodbe iz 1868. s posebnim osvrtom na pitanje Slavonije. In: *Scrinia Slavonica (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje*, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 8. Slavonski Brod, 2008., pp. 152-173.

¹³ Lásd inter alia: BEKSICS, GUSZTÁV: *A dualismus. Története, közjogi értelme és nemzeti törekvéseink*, Budapest, 1892.; B. JESZENSZKI BÉLA: A társországok közjogi viszonya a Magyar államhoz. Budapest, 1889.; FERDINANDY GÉZA: Magyarország közjoga (Alkotmányjog). Budapest, 1902.; JÁSZI, VIKTOR: Tanulmányok a magyar–horvát közjogi viszony köréből. Budapest, 1897.; BRIE, SIEGFRIED: *Theorie der Staatenverbündungen*, Stuttgart. 1885.; DARÉSTE, PIERRE: *Les constitutions modernes. II. Legislation autonome de la Croatie*. Paris, 1891.; FELCZAK, WACLAW: *Ugoda węgiersko-chorwacka 1868. roku*. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1969.; HORN, GUSTAVE: *Le compromis de 1868. entre la Hongrie et la Croatie*. Paris, 1907.; JELLINEK, GEORG: *Über Staatsfragmente*, Heidelberg, 1896.; ULBRECHT, JOSEF: *Das Staatsrecht der Österreichisch-ungarischen Monarchie*, Freiburg 1884.

¹⁴ ČULINOVIĆ, FERDO: *Državopravna historija jugoslavenskih zemalja XIX i XX vijeka*. Zagreb, 1958.; HAUPTMANN, FERDO: *Der kroatisch-ungarische Ausgleich von 1868*. München. 1968. pp. 36-48.

Jóllehet Horvátország és Magyarország között léteztek közös ügyek, amelyeket a közös szervek (országgyűlés, kormány) intéztek, mégsem lehetett szó reálunióról, mert Magyarországtól eltérően Horvátország nem volt független és önálló állam, amely a Magyar Királysággal uniót alkotott volna. Márpedig az uniót két önálló állam hozhat létre bizonyos közös ügyek intézésére közös hatalmi szervek által.

Nem értünk egyet Ferdo Čulinović azon állításával sem, mely az állami közösséget *több állam államának (Staatenstaat)* nevezi, hiszen a zágrábi professzor e nézetét arra alapozta, hogy a kiegyezési törvénycikk „*két állam: Horvátország és Magyarország*” között megkötött államközi szerződés volt. Szerinte a horvát államiság az 1861:XLII. törvénycikken alapszik, valamint a horvát szábor 1848. évi döntésén az államjogi kapcsolatok megszakításáról.¹⁵ Azt igyekezett bebizonyítani, hogy az 1868. évi egyezményt két egyenjogú partner kötötte, mivel a horvát szábor átruházta jogainak egy részét a „*közös magyar–horvát szervekre*”. Azok azonban az ügyeket nem Magyarországtól kapott jog alapján végezték, hanem *ex mandatu* a horvát szábor részéről, vagyis a *jure delegatio* alapján. Ebből az következik, hogy Horvátországnak megmaradt az államiság *mindhárom eleme: külön hatalmi szervezete, saját elkülönített territórium és saját elkülönített politikai nemzete*.

A tények azt bizonyítják, hogy a koronázás Szent István koronájával történt, tehát nem volt külön horvát koronázás. A királyi pecsét is ugyanaz volt Horvátországban, mint Magyarországon, a horvátoknak nem volt külön udvartartásuk sem. Végül, az állampolgárság az egész magyar államban egy és ugyanaz volt (1879:L.tc. 1. §). Mivel tehát Horvát-, Szlavón- és Dalmátországnak nem volt sem külön királyi hatalma, sem külügye, sem állampolgársága, valójában nem lehetett szó államról.

Igaz, a „*hárommegy királlyságnak*” voltak bizonyos államisági jellegei is. Ilyen volt pl. az egyezményben rögzített határokkal megszabott külön területe, a politikai nemzetnek való elismerése, valamint a saját hatalmi szervezete. A Horvát–Szlavónország területén községi illetőséggel rendelkező állampolgároknak ugyan alkalmazandó volt a „*horvát–szlavón honos*” kifejezés, de ez az „*országos illetőség*” nem jelentett külön horvát állampolgárságot.¹⁶ Emellett a horvát honosokra vagy a törvénycikk területén való alkalmazása – az 1868:XXX tc. 10. szakasza szerint – a „*társországoknak*” volt fenntartva, tehát ebben a kérdésekben a horvát bán döntött. Mégis, nem fogadható el az a horvát álláspont, hogy létezett „*közös magyar–horvát*” állampolgárság. Az említett államisági jellegüket Horvát-, Szlavón- és Dalmátországnak részben még a feudális múltjukból örökölték, mint pl. a horvát változatban a „*Horvátország, Szlavónia és Dalmácia Királyságok*” elnevezést, a saját törvényhozást (szábor), illetve közigazgatást a bánnal az élen.

Horvátország belső igazgatását a bán a belügyi osztályfőnökök vezetésére bízta. A szábor (1868-tól a korábbi tartománygyűlés helyett a magyar szóhasználatban meghonosodott az országgyűlés elnevezés) törvényeket alkotott, amelyekkel szabályozta a Horvát-Szlavón- és Dalmátország belügyeit.¹⁷ A törvényeket 1870-ig római számokkal illeték, azután pedig a

¹⁵ HEKA LÁSZLÓ: Az 1848-1849. évi szabadságharc és a horvátok. In: *Hagyaték*. Szerk. Sipos Tünde. Magyar Egyesületek Szövetsége - Savez mađarskih udruga. I. évf. 1. szám. Pélmónostor - Beli Manastir. 2007. 24-71. p.

¹⁶ Erről bővebben lásd VARGA NORBERT: *A magyar állampolgársági jog a 19. században* (Az első állampolgársági törvény [1879:L. tc.] előzményei, dogmatikai alapja és gyakorlata 1880-1890) PhD értekezés. 2009.; KOSNICA, IVAN: Državljanstvo i Opći građanski zakonik u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1853. do 1879. In: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*. 2013. 63., 5/6. pp. 1143-1164.; U. ő: Naturalizacija u Hrvatskoj i Slavoniji od 1848. do 1918. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. 2013. 34. 2. pp. 701-728. o.; U. ő.: Das Problem der Staatsbürgerschaft in Kroatien und Slawonien im Ausgleichszeitraum (1868–1918). In: Prof. Dr. Gábor Máthé- Prof. Dr. Barna Mezey: *Kroatisch-ungarische öffentlich-rechtliche Verhältnisse zur Zeit der Doppelmonarchie*. Eötvös University Press. Budapest, 2015. pp. 187-219.

¹⁷ A horvát parlamentarizmusról lásd POLIĆ, MARTIN: *Parlamentarna povijest kraljevine Hrvatske*. Slavonije i Dalmacije I., II. köt. Zágráb, 1899.; HEKA LÁSZLÓ: Horvátország alkotmányos és választási rendszere. In: *Jogtudományi Közöny*, Budapest, 1995. 11-12. sz. pp- 542-547.; U. ő.: Horvátország parlamentarizmusa a

beiktatásuk dátuma szerint. A közigazgatási szervezetet az 1870:XVII. törvénycikk és az 1874. november 15-i cikkely új alapokra helyezte. Megszűnt a vármegyei önkormányzat és helyére fő- és alispáni járások jöttek létre kinevezett tisztviselőkkel. A főispán által felügyelt főispánság és több alispánság alkották a megyét, melynek közgyűlését a szász virilistái (báni meghívottai) és a járások hat-hat képviselője adta. A megyei és járási közgyűlések elvesztették korábbi jelentőségüket. Az 1886. február 5-i horvát-szlavón törvény ismét nyolc vármegyét állított fel: *Lika-Korbávia, Modrus-Fiume, Zágráb, Varasd, Belovár-Kőrös, Pozsega, Verőce és Szerém*. A megyék a magyarországi példa szerint működtek, azok tisztviselőit a király, illetve a bán nevezte ki.

Az igazságszolgáltatást, mint autonóm ügyet szintén a szász, nem pedig a magyar országgyűlés szabályozta. Az 1870:XII. tc. alapján a bán előterjesztésére a király által kinevezett bírák végezték a bíraskodást. Az 1874. február 24-i törvény alapján a bírák a király nevében ítéleztek, függetlenek voltak és csak bírói ítélettel lehetett elmozdítani őket. A törvény elválasztotta egymástól a közigazgatást és az igazságszolgáltatást, a bán pedig megszűnt az ország első bírójává lenni. A bíraskodás háromfokú volt. Az első folyamodású ítélszékek a királyi törvényszékek és járásbíróságok voltak, másodfolyamodású a báni, harmadfolyamodású a hétszemélyes tábla. Korábban a magyarországihoz hasonló magán- és büntetőjogi törvényhozás a későbbiekben jelentősen eltért a miénktől. Az egyházi ügyek a közoktatással autonóm ügyek voltak és a kormányon belül azokat külön osztály intézte.

Mindemellett a horvátok a magyar országgyűlésben saját nyelvükön szólalhattak fel, és a horvát lobogó ki volt függesztve az országgyűlés pesti épületén. A nemzeti nyelv hivatalosítása eredményezte a két nép közötti további eltávolodást, mivel a horvátok nem sajátították el a magyar nyelvet, a magyar ember pedig nem is akarta megtanulni a horvátot.¹⁸

4. Horvátország története, művelődéstörténete, néprajza, közös magyar-horvát intézmények és személyek

Tekintettel a nyolc évszázados közös múltra, a közös – pontosabban magyar állampolgárságra – és államiságra mondhatjuk, hogy a történelmi személyek is közösek.¹⁹ Ilyenek a Zrínyiek és a Frangepánok mellett a Draskovich, Grassalkovich, Antunovics stb. családok tagjai is,²⁰ de például a horvátok sajátjuknak tekintik az Erdődy és Batthyány család

kezdeteitől napjainkig. In: *Forvm. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Főszerkesztő: Homoki Nagy Mária. III.évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 99-118.

¹⁸ HEKA LÁSZLÓ: *Horvát alkotmány- és jogtörténet I. rész, 1848-ig*. JATEPress, Szeged. 2000. 309. p.; U. ő.: *Horvátország alkotmány- és jogtörténete II. rész (1848–1918)*. JATEPress, Szeged, 2004. 268 p.; U. ő.: *Adalékok Horvátország alkotmánytörténetéhez*. Goldpress, Szeged. 2001. 291 p.; U. ő.: A magyar-horvát államközösség keletkezése. In: *Acta Hungarica Universitatis Essekiensis* 2. Josip Juraj Strossmayer Egyetem Bölcsésztudományi Kar, Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Filozofski fakultet Osijek, Katedra za mađarski jezik i književnost, 2. szám, Eszék, 2010. pp. 25-36.; U. ő.: A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig. In: *Rovaták*. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör, Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Eszék. 2014/2. száma, Eszék, 2014. pp. 1-31.

¹⁹ HEKA, LADISLAV: *Znamenite osobe i obitelji iz hrvatsko-mađarske povijesti*. In: *Godišnjak Hrvatskoga glasnika* (Évkönyv), Čakovec, 1997. pp. 33-56.; U. ő.: *Povijesne obljetnice*. In: *Hrvatski kalendar 2002.*, Budapest, 2002., pp. 37-47.; U. ő.: 345. obljetnica urote Zrinsko-Frankopanske. In: *Hrvatski Kalendar 2016*. Croatica, Budapest, 2015. pp. 44-51.

²⁰ HEKA, LADISLAV: Juraj II, Drašković 1525-1587. In: *Pannonisches Jahrbuch-Panonska ljetna knjiga, 1997*. Pannonisches Institut, Güttenbach, Literas- Verlag, Wien /Bécs/, 1997. 74. p.; U. ő.: 110. obljetnica smrti „najvećeg Bunjevca” Ivana Antunovića. In: *Hrvatski kalendar*, Budapest, 1998. pp. 60-61.; U. ő.: Biskup Juraj II. Drašković (1525-1587). In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv 2002.*, EU-Osterweiterung, Literas – Universitätsverlag, Wien, 2002. 55. p.; U. ő.: Rákóczi-ustanak i Hrvati. In: *Pogledi* (folyóirat), Budapest, 2003. 3. szám pp. 4-13.; U. ő.: Franjo Deák i Hrvati. In: *Pogledi*, Budapest. I. rész 2003/3.

horvátországi ágait, mi meg például Jurisich Miklóst magyar hősként tiszteljük. Ezen a téren kutattam a közös személyeket, szenteket, hősokeket és az államközösség történelmi múltját.²¹

A horvát kultúra és művelődéstörténet témakörben a *Narodopis* (Croatia, Budapest, 2002.) című könyvem az Oktatási Minisztérium nemzeti és etnikai kisebbségi népismereti tankönyvekre kiírt pályázatán díjnyertes alkotás, amelyet az Országos Kisebbségi Bizottság javaslatára az oktatási miniszter tankönyvvé nyilvánította a két tannyelvű iskolák 9. és 10. osztály tanulói számára.²² Éveken keresztül írtam Horvátországgal kapcsolatos publicisztikát és jogtörténeti jellegű cikkeket, amelyeket összefoglalva kiadtam egy kötetben.²³ Horvát vonatkozásúak a néprajzi és a helytörténeti kutatásaim is, amelyek a szegedi dalmaták népcsoportjának múltjára vonatkoznak. Ezen a téren a Csongrád Megyei Levéltárban talált összeírásokból és más forrásokból kiaknázott adatok alapján feltártam a Szeged város történetében fontos szerepet betöltő dalmata (bunjevác) etnikum szinte teljesen ismeretlen múltját. A feldolgozott anyagot több monográfiában, tanulmányban közöltem és azok nagy érdeklődést keltettek a régióban főként Magyarországon, Horvátországban és Szerbiában, ahol ennek az etnikumnak a tagjai élnek.²⁴ Azok nem csak, hogy hirdették a város nevét, hanem egyben egyik sarkalatos elemként szolgálnak a bunjevác kérdés megítélésében is. A bunjevácok (Szegeden csak dalmatáknak nevezték őket) a szocialista Jugoszláviában – Josip Broz Tito indítványára – horvátként kerültek összeírásra a népszámlálásokon. Az ország

szám 17-25. p., II. rész 2003/4. szám pp. 85-92.; U. ő.: Grofovi Grašalkovići (Grassalkovich) i kolonizacija Bačke. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica 2012. pp. 9-54.; HEKA, LÁSZLÓ: Ožegović (Ozsegovics, Ossegovits) Metel szerepe Magyarország alkotmánytörténetében. In: *Cris*, Križevci, god. XIV., br. 1/2012. pp. 157 – 182.; U. ő.: II. Rákóczi Ferenc és a horvátok. In: *A hazáért és a szabadságért. Tanulmányok II. Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről*. Szerk.: Miklós Péter. Belvedere Szeged, 2013. pp. 87-103.

²¹ HEKA, LADISLAV: *Hrvatsko-mađarski povijesni kalendar*. Croatia, Budapest, 2001. 303. p.; U. ő.: Zum 125. Todestag von Ljudevit Gaj (1809-1872). In: *Pannonisches Jahrbuch-Panonska ljetna knjiga 1997*. Pannonisches Institut, Güttenbach, Literas-Verlag, Wien /Bécs/, 1997. pp. 82-83.; U. ő.: Prije 350. godina je Nikola Zrinski postao hrvatskim banom. In: *Hrvatski kalendar 1997.*, Budapest, pp. 92-93.; U. ő.: Hrvatice na koje smo ponosni. In: *Hrvatski kalendar 1999.*, Budapest, 1999, pp. 163-167.; U. ő.: Zum 130. Todestag von Ljudevit Gaj (1809-1872). In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv 2002.*, EU-Osterweiterung, Literas – Universitätsverlag, Wien, 2002., 81. p.; HEKA, LÁSZLÓ: *Horvátország kulturális és művelődéstörténete*. Bába Kiadó, Szeged, 2004. 400. p.; U. ő.: *Bevezetés a kroatistikába*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged. 2010. 298. p.; U. ő.: *Közös hőseink*. Tiszatáj, Szeged, 2002., X. sz. pp. 45-59.; U. ő.: A jobb kéz levágását elengedte. In: *Napút*, Irodalom, művészet, környezet. XVIII. évfolyam 6. szám, Budapest, 2016. pp. 91-99.

²² HEKA, LADISLAV: *Narodopis. Kulturno naslijeđe na tlu Hrvatske*. Croatia, Budapest, 2002. 170. p.

²³ HEKA, LADISLAV: *Publikacije. Obrana i posljednji dani*, Croatia, Budapest, 2003. 206. p.

²⁴ HEKA LÁSZLÓ: *A szegedi dalmaták*. Gold Press, Szeged. 2000. 272. o. digitális formában: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/horvatok/szeged/a_szegedi_dalmatakat_bunjevackok_tortenete/pages/magyar/000_konyveszeti_adatok.htm; U. ő.: *A szegedi dalmaták (bunjevácok) története - Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina*. Bába Kiadó, Szeged, 2009. 366. p.; U. ő.: *A bunjevácok (dalmaták) Szeged életében*. In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből XXVI*. Szeged, 1998. pp. 63-183.; HEKA, LADISLAV: *Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu*. Croatia, Budapest és Frankovits és Társa, Pécs 2004. 101. p.; U. ő.: Značaj i uloga Hrvata u povijesti Segedina. In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1996, 3. szám, pp. 72-84.; U. ő.: Segedinski Hrvati, In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1997. 4. szám, pp. 31-60.; U. ő.: *310. obljetnica doselidbe dalmatinskih Hrvata u Segedinu*. Hrvatski kalendar 1997. Budapest, 1997. 94-96.; U. ő.: *Povijest segedinskih Hrvata*. In: *Hrvatski kalendar 2005*. Croatia Budapest, pp. 54-57.; U. ő.: *Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu*. In: *Identitet bačkih Hrvata. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa*. Uredio: Robert Skenderović. Hrvatski institut za povijest, Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb - Subotica, 2010. pp. 29-36.; U. ő.: *Uloga Hrvata u povijesti slobodnog i kraljevskog grada Segedina*. In: *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku*. Academia Scientiarum et Artium Croatia MDCCCLXI. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Svezak 26. Zagreb-Osijek, 2010. pp. 57-74.; U. ő.: *Uloga Hrvata (Dalmatina) u upravi slobodnih kraljevskih gradova Segedina, Subotice i Osijeka*. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata br. 5. Subotica, 2013. pp. 25-64.

felbomlásának évétől Szerbiában a bunyevácokat és a sokácokat a horvátoktól elkülönítve – külön nemzeti kisebbségekként – írták össze.

Közismert, hogy a nemzetként való elismerésük nem csak nemzeti, hanem politikai kérdés is, amelyről az elmúlt években az MTA-nak is kikérték a véleményét mielőtt a honatyák elutasították az indítványt.²⁵ Először 2006-ban indítványozták Magyarországon a bunyevácok önálló nemzeti kisebbségnek való elismerését, de az országgyűlés 2006. december 18-án nagy szavazattöbbséggel elutasította az indítványt (334 nem, 18 igen, 7 tartózkodás). Ezt követően 2010-ben népi kezdeményezés útján az ügy – az Alkotmánybíróságot és az MTA-t is érintve – ismét a parlament elé került és a honatyák ezúttal is elutasították (258 nem, 21 igen, 41 tartózkodás).²⁶ Ma a bunyevácokat népként csak Szerbia ismeri el, máshol őket korábban általában a sokác etnikummal együtt katolikus rácoknak, vagy katolikus szerbeknek neveztek (így valamikor Szegeden is), ma pedig horvátoknak. Magyarországon a 19. században a dalmata elnevezés háttérbe szorult és azt a bunyevác név váltotta fel. Legutóbbi monográfiámban feldolgoztam a szabadkai dalmaták történetét is a *Dalmaták Szeged és Szabadka szabad királyi városokban* című horvát nyelvű kötetemben. Ráműtattam, hogy ez a lakosság egyszerre telepedett le a két szomszéd civitasban, mégpedig akként, hogy javarészüik Szabadkán maradt, kisebb részük pedig tovább menve Szegeden lelt új otthonra. Ez utóbbiak katolikusok lévén, a magyar nyelvet elsajátítva beolvadtak a magyarságba, amíg a szabadkaiak kisebb része elmagyarosodott vagy elszerbesedett, zömük pedig megtartotta a nemzetiségi identitást.²⁷ A fentiek mellett néhány tanulmányomban a szabad királyi városok okleveleit vizsgálva összehasonlítottam Szeged, Eszék és Szabadka privilégiumleveleit és a városok intézményeit, valamint azok működését.²⁸ A görcső alá vetett civitasok kiválasztásában egyrészt a közös múltjuk, hasonló nagyságuk és jelentőségük mellett érzelmi szálak is motiváltak, mivel Szeged mellett a fiatalságom városához, Eszékhez is erősen kapcsolódom, Szabadkához pedig már bő egy évtizede tudományos vonatkozású kapcsolatok kötnek.

5. A volt Jugoszlávia és egyes tagállamainak alkotmányos fejlődése

Mivel a harmincas éveimig Horvátországban (Jugoszláviában) éltem, és ott végeztem el középiskolai és egyetemi tanulmányaimat, így azok során jól megismertem a jugoszláv utódállamok alkotmány- és jogtörténetét. A nyelvi ismereteimnek köszönhetően azóta is folyamatosan követem és kutatom ezen országok jogfejlődését és a hatályos joguk egyes

²⁵ DOBOS BALÁZS – TÓTH ÁGNES: *A magyarországi bunyevácokról (Szakértői összefoglaló)*. In: <http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/572.pdf>.; – TÓTH, ÁGNES - DOBOS, BALÁZS: O Bunjevcima u Mađarskoj (stručna rekapitulacija). In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* broj 3., Subotica, 2011. 281-297. p.; DOBOS, BALÁZS – TÓTH, ÁGNES: O Bunjevcima u Mađarskoj. I-II-III. In: *Glas ravnice*. Subotica. 2007. 109, 110, 111. szám, pp. 11-12.

²⁶ WEAVER, ERIC BECKET: Hungarian Views of the Bunjevci in Habsburg Times and the Inter-war Period. In: *Balkanica* XLII., Institute for Balkan Studies, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, 2011., pp. 77-115. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-7653/2011/0350-76531142077W.pdf>.; VIDMAROVIĆ, ĐURO: *Teme o Hrvatima u Mađarskoj*, Naklada Bošković, Split, 2008.; SKENDEROVIĆ, ROBERT: Oblikovanje bunjevačkog političkog identiteta u Bačkoj tijekom druge polovine XIX. stoljeća. In: *Časopis za suvremenu povijest - Journal of Contemporary History* 1/2012, Zagreb, 2012, pp. 137-160. ; HORVAT, ALEKSANDAR: *Etnički identitet vojvođanskih Šokaca i Bunjevaca u međuratnoj Jugoslaviji (1918-1941)*. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, Novi Sad, 2015. (doktori disszertáció) <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/6918/Disertacija145829573868363.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

²⁷ HEKA, LADISLAV: *Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici*. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica i Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Subotica-, Budimpešta., 2015. 263. p.

²⁸ HEKA LÁSZLÓ: Eszék szabad királyi város 1809. évi privilégiumlevele. In: *Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Juridica et Politica Szeged, Szeged, 2013. pp. 273-289.;

elemait.²⁹ Leginkább az alkotmányjog,³⁰ büntetőjog,³¹ családjog,³² valamint a munka és szociális jog némely kérdéseit vizsgálom, és a délszláv országok jogrendjét hasonlítom össze a hazai joggal.³³ Ugyanakkor a horvát és szerb nyelvet értő jugoszláv utódállamok olvasóközönsége és jogtudósai számára feltárom a magyar jogrendszer alapjait és egyes jogágak (az alkotmány-, büntető-, család- és munkajog) hatályos jogát.³⁴

²⁹ HEKA LÁSZLÓ: *A délszláv államok alkotmánytörténete*. Gold Press Szeged, 2002. 253. p.; U. ö.: *Szerbia állam- és jogtörténete*. Bába Kiadó, Szeged, 2005. 244. o.; U. ö.: *A délszláv államok jogrendszereinek kihívásai*. VIII. Fejezet. In: BADÓ, ATTILA – BENCZE MÁTYÁS szerk.: *Betekintés a jogrendszerek világába*. Studio Batiq Szeged, 2007. pp. 158-179.; U. ö.: *A délszláv államok jogrendszereinek kihívásai*. VIII. Fejezet. In: BADÓ, ATTILA – BENCZE MÁTYÁS – BÓKA JÁNOS - MEZEI PÉTER szerk.: *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 2012. pp. 167-194.; U. ö.: *Szerbia államiságának kezdetei*, Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Publicationes Doctorandorum Juridicorum, Tomus III. Fasc. 6., Szeged, 2003. 43. p.; U. ö.: A Koszovói Köztársaság alkotmányjogi berendezkedése. In: *Forvm*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. III.évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 105-129.

³⁰ HEKA, LASLO: *Sudska vlast u slovenskim državama*. Komparativna studija. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. Godina LXXX, Knjiga 68, 1/08. szám. Novi Sad (Újvidék). 2008. pp. 3-24.; HEKA LÁSZLÓ: Kettős állampolgárság a volt Jugoszlávia területén. Összehasonlító vizsgálat. In: *Rovatok*. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: HunCro Média Központ Kft., Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék. 2011/1. száma, Eszék, 2011. pp. 44-62; HEKA, LADISLAV: *Institucija predsednika Republike u pravnim sistemima slovenskih naroda*. In: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. Godina LXXXII, Knjiga 70, 7-8/2010. szám. Novi Sad (Újvidék). 2010. pp. 279-308.

³¹ HEKA LÁSZLÓ: Horvátország és Magyarország büntetési rendszerének összehasonlítása a 2013 évi új Btk-ák alapján. In: *Jogelméleti Szemle* 2014/4. szám 146. o. 33-48. o. http://jesz.ajk.elte.hu/2014_4.pdf; ; U. ö.: A nemzetközi bűncselekmények (International Crime) szabályozása a horvát Btk.-ban, és annak összehasonlítása a magyar, bosznia-hercegovinai és a szerb szabályozással. In: Gál Andor, Karsai Krisztina (szerk.): *Ad valorem: Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. 366 p.; A Pólay Elemér Alapítvány könyvtára; 61. Iurisperitus Bt., Szeged, 2016. pp. 131-140.

³² HEKA LÁSZLÓ: Néhány gondolat az új horvát Családjogi Törvényről. In: *Családi Jog*, 13:(1), Budapest, 2015. pp. 36-45. ;U. ö.: Az új horvát Családjogi Törvény körüli vita, különös tekintettel a szülői felügyeleti jogra és a gyermekvédelemre. In: Gellén Klára, Görög Márta (szerk.): *Lege et Fide: Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára; 65. Iurisperitus Bt. Szeged, 2016. pp. 207-218.

³³ HEKA LÁSZLÓ: A horvátországi munkajog átalakulása. In: *Napi jogász*, Budapest, 1586-9989. 2002. 2. évf. 8. sz. pp. 30-35.; U. ö.: A horvátországi munkajogi változások az Európai uniós integráció tükrében. In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu*. Novi Sad, 2014. pp. 507-520.; U. ö.: Horvátország 2014. évi szociális jogi reformja, különös tekintettel a háborús veteránok jogaira. In: Homoki-Nagy Mária, Hajdú József (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica; 79.). Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2016. pp. 219-228.

³⁴ HEKA, LÁSZLÓ: Ustavopravni poredak Mađarske u svetlu Ustava iz 2011. godine. In: *Pravni vjesnik* Osijek br 3-4., Osijek 2013. str. 157-185. http://vjesnik.pravos.hr/preuzimanje/2013-3_4.pdf; U. ö.: Institut dvojnog državljanstva u Mađarskoj i državama nastalim na području nekadašnje Jugoslavije – uporedna analiza. In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu*. Novi Sad, 2013. pp. 471-502.; Neki aspekti mađarskoga obiteljskog prava na temelju zakona iz 2014. godine. In: *Pravni vjesnik* Osijek, 2/2015. pp. 191-210. <http://www.pravos.unios.hr/pfo/sites/default/files/Vjesnik-pdf/Izdanja/Pravni-vjesnik-2015-2.pdf>; HEKA, L. LASLO: Sistem kažnjavanja prema novom mađarskom krivičnom zakonu i njegova komparacija sa srpskim i hrvatskim zakonom. In: *Zbornik radova/Collected Papers*. Zbornik radova Pravnog fakulteta, vol. 48, br. 1, Novi Sad, 2014. str. 337-379

<http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%2611799&page=18&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d11799>; HEKA, LASLO: Pravosudni sistem Mađarske sa posebnim naglaskom na princip nezavisnosti sudija te njihovu uporedbu sa sudskim sistemima balkanskih i slovenskih država. In: *Zbornik radova/Collected Papers*. Zbornik radova Pravnog fakulteta, XLIX, br. 3. Novi Sad, 2015. pp. 855-886. <http://www.pf.uns.ac.rs/images/zbornici/2015-2.pdf>; U. ö.: Mađarska porodičnopravna regulativa prema novom Građanskom zakonu. In: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. God. LXXXVI. Knjiga 75. br. 3. Novi Sad, 2015. pp. 131-164.; U. ö.: Outsourcing u Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji / In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije*. Knj. 3. 3. köt. Vol. 3 / [glavni i odgovorni urednik Ranko Keča]. Pravni fakultet u Novom Sadu. Novi Sad, 2015. pp. 495- 514.

A déli szlávok letelepedése a Déli-Kárpátok és az Al-Duna között fekvő területen nem egyszerre történt meg, hanem több hullámban ment végbe a 6. és 7. század folyamán. A Balkánra telepedő szláv törzseknél az első államalakulatok a 7. század fordulóján jöttek létre, habár megmaradtak a régi nemzetségi-törzsi kötelékek is. Ekkor a bizánciak által *Szklavinianak* (*Sklavinija*) nevezett szláv törzsi szövetség jött létre Nyugat-Macedóniában, és a függetlenségét Bizánccal szemben meg tudta őrizni egészen a 9. századig. A korai feudális államok között a déli szlávok körében a bolgár államnak volt a legnagyobb jelentősége, majd a középkorban Szerbia lett a régió legjelentősebb állama.³⁵ Önálló államisággal rendelkezett Horvátország (1102-ig), majd egy ideig Bosznia is, illetve a későbbiek során Montenegró (egyes kutatók a korábbi Duceat és Zeta-t is montenegrói államoknak tartják).

Mielőtt 1918-ban sor került a délszláv állam létrehozására Szerb-Horvát-Szlovén (Sz-H-Sz) Királyság néven (1929-től Jugoszláv Királyság, 1945-től Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság), Szlovénia és Dalmácia az Osztrák-Magyar Monarchia osztrák részéhez, Horvátország és a Vajdaság a magyar félhez tartoztak, amíg Bosznia-Hercegovinát Bécs és Budapest közösen irányították.³⁶ A másik oldalon Szerbia, Montenegró és Macedónia közel öt évszázadig az Oszmán Birodalom alá tartoztak, mielőtt Szerbia és Crna Gora a berlini kongresszuson kivívták a függetlenségüket.

A történelmi múlt, különböző fejlődési szint és eltérő jogrendek eredményezték azt a tényt, hogy az Sz-H-Sz Királyság jogi szempontból heterogén ország volt. Különböző területein eltérő jogi szabályok voltak érvényben, tehát 1918-ban nem történt meg az *unifikáció*. A jogi partikularizmusra utal az a tény, hogy az országban hat jogi terület létezett: a horvát-szlavón és vajdasági (a magyar korona korábbi területein), a dalmát-szlovén (a Monarchia osztrák részének joga), továbbá, a bosznia-hercegovinai, a montenegrói és a szerbiai. Az elosztás a – fent említett – bíróságok illetékessége alapján történt meg. Mivel az ilyen helyzetből egyes esetekben a jogi viszonyokra ellenkező jogi védelem járt, ez a polgárok egyenjogúságára is hatással volt, amiért igyekeztek azt felszámolni. Az első unifikációs kísérlet a *közjog*, *alkotmányjog* területén történt meg, majd 1922-ben (1922. április 21-i törvény) a Szerb Királyság *Büntető Törvénykönyvének IX. (az állam elleni bűncselekmények), és X. (a hatalom és a törvény megsértésére vonatkozik) fejezete* kiterjedt az ország egész területére.

A diktatúra bevezetése után sokkal nagyobb figyelmet szántak a jog egységesítésére, így az 1929. január 27-i Btk. unifikálta a *büntetőjogot* az állam egész területén. A bírósági rendszer egyesítése is megtörtént 1929-re. Ezt kiegészítette az 1929. február 16-i *Büntetőeljárás törvénykönyv* és az 1929. július 13-i *Polgári peres eljárásról szóló törvény* bevezetése. A büntetőeljárásban a nyilvánosság, szóbeliség, közvetlenség, anyagi igazság, szabad bírói ítélet, és hivatalbeli eljárás elve érvényesültek. Azonban a *vagyon jog* és a *házassági jog* területén megmaradt a partikularizmus, így Vajdaságban és Horvátországban például a magyar vagyonjog számos intézményei érvényben maradtak 1945-ig. Emellett egyes területeken alkalmazták az *OPTK*-t, a muszlimokra nézve pedig hatályos volt a *sari'a* (*seriját*) jog (Bosznia-Hercegovinában, Macedóniában, Koszovón, Szerbiában és Montenegróban).

A Jugoszláv Királyság bukását követően létrejött föderatív berendezésű és szocialista jogra épült „Tito Jugoszláviája” szakított a tagállamainak jogi hagyományaival, számos

³⁵ HEKA LÁSZLÓ: *Szerbia államiságának kezdetei*, Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica. Publicationes Doctorandorum Juridicorum, Tomus III., Fasciculus 6., Szeged, 2003. pp. 103-123.

³⁶ HEKA, LADISLAV: Posljedice Prvoga svjetskog rata: samoproglašene „države“ na području Ugarske. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica 2014. pp. 113-170.; U. ő.: Posljedice Prvoga svjetskoga rata na Hrvatsku i Hrvate. In: *XIII. Zbornik radova - Međunarodni kroatistički znanstveni skup*. Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj/Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete. Szerk.: Stjepan Blažetin. Pécs, 2015. pp. 133-148.

intézményt háttérbe szorított, és új jogrendet épített fel. Ezután, a délszláv állam 46 éves fennállását követően, sor került a rendszerváltásra, amely során az immár független utódállamok hatályon kívül helyezték a szocialista jogot és az alkotmányait, a jogfejlődésük és új alkotmányaik pedig valamelyik nyugati – általában francia vagy német – jog mintájára épülve folytatódik.

B) A BALKÁN ORSZÁGAINAK INTÉZMÉNY- ÉS JOGRENDSZERE

1. A kutatás tárgya

A „Balkán”, „balkáni”, „balkanizáció” kifejezések mára bekerültek a köznyelvbe, még hozzá általában pejoratív értelemben és az eredeti földrajzi fogalom helyett többnyire etnikai, politikai, kulturális, konfesszionális vagy társadalmi tartalommal is. A Balkán-hegység a Dunával párhuzamosan futó 555 kilométer hosszú hegylánc, amely kettészeli Bulgáriát. Eredetileg az antik „Haemus” fogalmat használták (ógörögül *Aemus*, latinul *Haemus*) megjelölésére.³⁷ A hegység szláv nevét – *Ztara Planina* (azaz *Stara Planina*, Öreghegy) – elsőként a neves horvát-magyar latinista költő, történész, archeológus, pécsi püspök *Verancsics Antal* (*Antun Vrančić*) jegyezte meg 1553-ban, a „Balkán-félsziget” (*Balkanhalbeiland*) kifejezést pedig *August Zeune* német földrajztudós vezette be az 1808-as „*Goea*” című munkájában.

Az oszmánokkal együtt a térségbe érkezett *balkan* szó hegyet vagy hegyláncot jelent, néha szűkebb értelemben, erdős hegyet, az iráni-török etimológiája szerint pedig a szó a sár vagy iszap (*balk*) kifejezésből származik, amelyhez hozzátették a török *-an* kicsinyítő képzőt. Az egész félszigetre ez a név csak a 19. század közepén terjedt el, addig a térséget „Európai Törökországnak”, „Török Európának”, „Európai Oszmán Birodalomnak” nevezték, majd a Berlini Kongresszus táján a „Balkán-félsziget” vagy egyszerűen a „Balkán” felváltotta a fenti elnevezéseket.

Vitatott maradt azonban a térség határainak meghúzása. A földrajztudósok általában elfogadják azt a nézetet, hogy a Fekete-, a Márvány-, az Égei-, a Földközi-, a Jón- és az Adriai-tenger partjai jól meghatározzák a keleti, déli és nyugati határt, de az északi és északnyugati határ meghúzása megosztja a szakértőket is. Ennek meghatározására olykor politikai, történelmi és kulturális szempontokat is figyelembe vesznek. Általában Görögország, Törökország (európai része) Albánia, Bulgária, Románia és a volt Jugoszlávia számítanak balkáni országoknak. Csakhogy közülük egyes nemzetek kifejezetten büszkék a balkániságra (amely számukra a szabadság jele, azt sugallja, hogy őket soha senki nem igázta le, még akkor sem, ha időnként más uralom alá kerültek, büszkék a mentalitására, a nemzeti ételeikre, italaikra, népkölteményeikre), némelyek pedig elutasítják a balkániságot.

Leginkább az Osztrák-Magyar Monarchiából kivált Szlovénia, Horvátország (földrajzilag ugyan részben balkáni, emellett a horvátok lakta egyes területek meglehetősen hosszú ideig oszmán uralom alatt álltak), és Románia (különösen Havasalföld és Moldva balkáni területek) lakossága magát Közép-Európa (Horvátország a Mediterráneum) és a nyugati civilizáció részeseinek vallja. Számukra a Balkán-fogalom mindig a zavartalan régió jellegét viselte, amelytől elválasztja őket a történelmi, civilizációs és kulturális különbségek egész sora. Így például a Horvát Köztársaság alkotmányának 141. cikkelyének 2. bekezdése megtiltja, hogy Horvátország részt vegyen bármilyen más állammal való egyesülési folyamatban, ha annak célja lenne vagy lehetne a délszláv állam felújítása, illetve valamilyen balkáni állami szövetség megalakulása akármilyen formában is. Ezt a rendelkezést a 20. század végén

³⁷ TODOROVA, MARIA: *Angliiski pîtepisi za Balkanite, XVI-pîrvata chervîrt na XIX v.* Szófia, Nauka i izkustvo, 1987. 12. p.

elterjedt „Nyugat-Balkán” fogalom meghonosodása váltotta ki, amely alatt a „nemzetközi közösség” a volt Jugoszlávia területét (Szlovénia nélkül) és Albániát értette.³⁸

A Balkán fogalom ellentétes megítélése ellenére, a volt Jugoszlávia valamennyi utódállamat besoroltam az összehasonlító vizsgálataim részesei közé. Ezek során figyelembe vettem René David a *Les grands systemes de droit contemporains* című munkájában kifejtett véleményét, mely szerint minden jogrendszerben két alapvető tényező jelenik meg – az ideológiai (vallási, filozófiai, politikai, gazdasági és társadalmi elemekből áll), és a jogi-technikai –, de a csoportosítás alapja ideológiai.³⁹ Valamennyi tudományos igényű munkának koncentrálnia kell az adott jogrendszer történelmi hátterére, és alapjául szolgáló értékeire, az intézményekre és eljárásokra, valamint a kulturális szokásokra, hagyományokra, illetve annak vallási és kulturális környezetére.

Természetesen az összehasonlító jogi kutatások nem csupán a különbségek és hasonlóságok feltárására irányulhatnak, hanem a vizsgálatok során a gyakorlati életben alkalmazott jogot is tanulmányozni kell, tehát az értelmezést, a szabályok hatását és erejét.⁴⁰ A jogrendszerek legalapvetőbb különbségei nem az anyagi jogban találhatók, hanem az intézmények és az eljárások között. Fontos rávilágítani az egymás mellett élő jogi kultúrákra, amelyek nagyobb társadalmi rendszerek részei, és amelyeknek elemeik a vallás, gazdaság, szokások stb. Mathias Reimann szerint a más kultúrák alapját adó *mentalité*-t, vagyis gondolkodásmódot kell megérteni, valamint a jogcsaládok, a hagyományok és a kultúrák közötti kölcsönhatást.⁴¹

Mindezeket szem előtt tartva az alkotmányaikat véve alapul összehasonlítottam a balkáni országok jogfejlődését és hatályos jogrendszereit. Személyes tapasztalataim alapján feltártam a volt Jugoszlávia alkotmányos rendszerét, parlamentarizmusát, a szövetségi állam és a tagállamok közötti viszonyát, a népek önrendelkezési és elszakadási jogának (*self-determination*) megvalósítását a soknemzetiségű, multikulturális és több vallású országban.⁴² Rámutatok arra is, hogy az ún. Lenini önrendelkezési és elszakadási jog ugyan a szovjet és jugoszláv szövetségi és köztársasági alkotmányok preambulumban garantált jog volt, de annak megvalósítását nem tervezték, mivel a konstitúciók nem rendelkeztek arról, hogyan lehetne életbe léptetni ezt a jogot.⁴³

³⁸ HEKA LÁSZLÓ: *A Balkán országainak intézmény- és jogrendszere*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged, 2013. 386. p.

³⁹ DAVID, RENÉ: *Les Grands Systèmes de Droit Contemporains* (Droit Compare), Librairie Dalloz, Paris 1964.

⁴⁰ REIMANN, MATHIAS.: *The Progress and Failure of Comparative Law in the Second Half of the Twentieth Century*. The American Journal of Comparative Law. 2002/4. (Vol. 50.) pp. 671-700. In.: Badó Attila – Loss Sándor: *Betekintés a jogrendszerek világába*, Nyitott Könyv Kiadó, Budapest 2003. 24. p

⁴¹ Reimann, M. i. m. In.: Badó Attila – Loss Sándor i. m. 25. p.

⁴² HEKA LÁSZLÓ – SZONDI ILDIKÓ: *Jugoszlávia: ország, mely nem létezik*. Juss. Társadalomismereti és Kulturális Szemle, Szolnok, 1992. (5. évf.) 4. szám, 124-147. p. HEKA LADISLAV: *Zbogom Jugoslavijo!* Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., pp. 254-255.; HEKA LÁSZLÓ: A népek önrendelkezési és elszakadási jogának megvalósítása a volt Jugoszlávia felbomlása esetében. In: Blutman László (szerk.). *Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. 587 p. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014. pp. 161-174.

⁴³ *Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*. Službeni list SFRJ broj 9. 1974. febr. 21. Osnovna načela I. *Ustav SFRJ, Ustav SRH*. Priredio dr. Ljubomir Valković. Zbirka pravnih propisa 296. „Narodne novine”, 1989. *Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije* (A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye), Beograd, 11/1989. sz. Lásd RIBIČIĆ, CIRIL – TOMAC, ZDRAVKO: *Federalizam po mjeri budućnosti*. Globus, Zagreb, 1989. 127. p. Vö. *Ustav Socijalističke Republike Hrvatske*. Narodne novine SRH broj 8. (1974. febr. 21.). *Osnovna načela I*.

⁴³ Az 1974. évi horvát alkotmány preambulumban fogalmazása szerint "(...) Horvátországban a horvát nemzet a szerb nemzettel és a többi nemzetiséggel együtt (...) létrehozta az államát, a Horvátország Szocialista Köztársaságát (...), amely a népek önrendelkezési és elszakadási joga alapján saját akaratából egyesült más nemzetekkel és nemzetiségekkel a Jugoszlávia SzSzK-ba." Lásd *Ustav Socijalističke Republike Hrvatske*.

Ennek az elvnek megvalósításával kapcsolatban robbant ki a háború, miután két, nemzetközi jog által is garantált elv került összetűzésbe. Egyrészt a központi kormányzat és a szövetségi hadsereg igyekezett megvédeni az ország területi integritását, másrészt pedig Szlovénia, Horvátország, majd Macedónia és Bosznia-Hercegovina kikiáltotta függetlenségét az alkotmány és az ENSZ Alapokmányának 2. cikkelye szerint garantált önrendelkezési (és elszakadási) jog szerint. Montenegró 2006-ban, Koszovó pedig 2008-ban ugyanerre az elvre hivatkozva, népszavazás útján függetlenedett. Ezzel befejeződött az egykori szövetségi állam feldarabolása, akként, hogy korábbi területén hét új állam keletkezett.

2. A balkáni népek etnikai bíraskodása

A balkáni népek jellemzője a saját "törvényeihez" való ragaszkodás, valamint az, hogy a törzsek, házközösségek, nagycsaládok a közösségükön belül oldják meg a vitákat. A patriárhális társadalomban büntetendő az erkölcsi normák megsértése, vagyis az elfogadhatatlan viselkedés. Noha a szokásjogot évszázadokon keresztül nem foglalták össze kódexbe, vagy írott gyűjteménybe, mindenki tudta, hogy melyik viselkedés milyen szankcióval jár. Az egyes népek büntetéseinek összehasonlításából látható, hogy a hegyvidéki balkáni törzsek hasonlóan bántak el a társadalmi rendet felbontó személyekkel. Ezért mondhatjuk, hogy a szerbek, montenegróiak, albánok, görögök vagy bolgárok, illetve románok egymástól vették át a szokásokat és a jogi szankciókat.

A büszke, becsületéért küzdő hegyvidéki lakos nem volt hajlandó elfogadni az idegen hatalom (Törökország) jogrendszerét, hanem a saját jogai alapján intézte az ügyeit. Így a nagy részben iszlámra konvertált albánok hegyvidéki ága sem fogadta el a török törvényeket, hanem maradt a saját szokásjogánál. Az etnikai hovatartozástól függetlenül a hegyvidékieknek „a régi törvények betartása” egyenlő a becsülettel, amelyet minden áron meg kell védeni, akár vérbosszú által is.⁴⁴ A sérelmeket, a konfliktusokat a közösség tagjai egymás között, saját szabályai alapján oldják meg, az állami apparátus mellőzésével.

A fentiekből kiindulva a balkáni népek mentalitását, továbbá civilizációs, kulturális és jogi felfogásait, értékrendszerét a kívülállóknak elég nehéz megérteni. Az ottani népek etnikai jellegű választott bíróságai közül kutattam az albán, a montenegrói és az egész térségben élő oláh román igazságszolgáltatását, a romani crisst. Amíg a páter *Shtjefën Konstantin Gjeçovit* által összegyűjtött albán (*Kanun i Lekë Dukagjinit*)⁴⁵ és az Ilija Jelić szerkesztésében

Narodne novine. Zagreb, broj 8. od 22. veljače 1974. IBLER, VLADIMIR: *Pravo naroda na samoodređenje i zloupotreba tog prava. Politička misao, Vol.29. No.2. Zagreb 1992.* 54. p. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=166848 (letöltve: 2014. március 19.) NEUBERGER, BENYAMIN: Nemzeti önrendelkezés: egy fogalom dilemmái. In: *Magyar Kisebbség.* 2000. 3 (21.). sz. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&cikk=m000310.html> (2014. március 21.); ETZIONI, AMITAI: *The Evils of Self Determination.* Foreign Policy, No. 89. Winter, 1992-1993.; CASSESE, ANTONIO: *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal.* Cambridge University Press, 1995.; KOVÁCS MÁRIA: *A nemzeti önrendelkezés csapdája.* Rubikon 1997/2. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nemzeti_onrendelkezes_csapdaja/ (2014. március 24.); VUKADIN, DRAGAN: *Pravo naroda na samoodređenje i odcepljenje (secesiju) s posebnim osvrtom na primjer Kosova.* In: *Pravna misao.* Sarajevo, broj 9 – 10 / 2010. 7-27. pp.

⁴⁴ HEKA LÁSZLÓ: *Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit.* (Az albán szokásjog). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVII. Fasc. 10. Szeged, 2005. 59. p.

⁴⁵ *Kanun i Lekë Dukagjinit (vepër postume), përmbledhë e kodifikue prej Shtjefën Konstantin Gjeçovit,* me parathane t'At Gjergj Fishtës e biografi t'At Pashk Bardhit, Shkodër, 1933.; P. GJECOVİ, STEFANO COST.: *Codice di Lek Dukagjini ossia diritto consuetudinario delle Montagne d' Albania.* Tradotto dal P. Paolo Dodaj a cura P. Giorgio Fishta e Giuseppe Schiro. Introduzione di Federico Patetta. Roma 1941.; IVANOVA, V. J.: *Kanun i Lekë Dukagjinit (Sprovë e karakteristikave historike),* Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Seria Shkencat shoqërore, 2. sz. Tiranë, 1960.

megjelent montenegrói (*Vasojevićek tizenkét pontos törvénye*)⁴⁶ törvények írott formában is fennmaradtak, a romáknak nincsen ilyen szokásjogi gyűjteményük.⁴⁷

A romák csupán az igazságosságra hagyatkozva hozzák meg döntéseiket. Bíraskodásuk sokban hasonlít az albán vének tanácsára, hiszen a *kris* „vitamegoldó”, „konfliktusfeloldó”, „igazságszolgáltatási” funkciót tölt be, és sokan a romák közül úgy vélik, hogy ezáltal biztosítja (a kultúra egyéb elemeitől elválaszthatatlanul, azokkal szoros összefüggésben) a közösség fennmaradását, mivel érdeke a rend, a „béke” helyreállítása az oláh romák között.⁴⁸ A *romani kris* vagy *krisi* (mindkét alakban ismert) egyszerre szokást és törvényt is jelent, és ismert számos oláh roma anyanyelvű és kultúrájú közösségben, más kontinenseken is. Az intézmény jelentőségét mutatja, hogy a romániai romák jogvédő egyesületét *Romani Crisnek* nevezték el, és az a román parlamentben a diszkrimináció megszüntetésre vonatkozó törvényjavaslatokat indítványozott. A szájhagyomány útján öröklődött és íratlan szabályok alapján döntő „*kris*” teljesen függetlenül működik az államtól, hiszen sem a magyar sem más jogrendszer nem ismeri el bírói fórumként. Viszont az oláh romáknál nagy tisztelet övezi, az általa hozott döntéseket automatikusan elfogadják és végrehajtják, jóllehet nekik nincsenek karhatalmi szerveik. A „romani criss” nemcsak a felmerülő problémákra terjed ki, hanem a mindennapi életet is nagyban befolyásolja.

3. Etnikai vallási és politikai konfliktusok a Balkánon

Theodosius császár 395-ben a Balkán félszigeten, a Boszniát Szerbiától elválasztó Drina folyón húzta meg a keleti (bizánci) ortodox egyház és civilizáció, illetve a nyugati katolikus kulturális kör közötti határt, amikor a birodalmat két oldalra osztotta. Ezt a felosztást 812-ben Aachenben megerősítették a frankok és Bizánc, majd 1054-ben az egyházszakadás „véglegesítette”. Az oszmánok a 15. és 16. században módosították a fenti határvonalakat, miután megsemmisítették a Bizánci Császárságot, és meghódították Bulgáriát, Szerbiát, Bosznia-Hercegovinát, Montenegrót, valamint Románia, Horvátország és Magyarország jelentős részeit. Horvátország és Magyarország területén megalakult a Katonai Határőrvidék (*Vojna krajina, Vojna granica*), amely határőrsége megállította a török előremenetelését.

Az Oszmán Birodalom közel öt évszázadig uralkodott a Balkánon, amiért a térség jogilag és kulturálisan elkülönült Európa többi részétől. A 19. században előbb görögök, majd szerbek, montenegróiak és bolgárok harcoltak a függetlenségükért. A Boszporusz és Dardanellák, azaz a Földközi tenger felé haladó útvonal miatt geostratégiai szempontból fontos térségben a fenti népeket – illetve később Romániát is – a cári Oroszország támogatta egyrészt mint ortodox vallású nemzeteket, másrészt pedig „szláv testvérekként” (bolgárok, szerbek, montenegróiak) is. A nevezett országok előbb a török ellen, majd az első és második Balkán háborúban és az I. és II. világháborúban akár egymás ellen is harcoltak a területekért. A térségben a nemzetté válás megkésve indult meg, az Oszmán, és a Habsburg császárságokból való kiválással, amikor az új államok területei túl kicsiknek bizonyultak az

⁴⁶ JELIĆ, ILIJA: *Vasojevićki zakon u 12 točaka*. Srpska kraljevska akademija. Beograd, 1929.

⁴⁷ HEKA LÁSZLÓ: *Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit* (Az albán szokásjog). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVII. Fasc. 10. Szeged, 2005. 59. p.; U. ő.: *Der „Eid” im Beweisverfahren der südslawischen Region (Vergleichende Studie)*. In: *Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union*. Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára. Szeged, 2007. 115-122. p.

⁴⁸ LOSS SÁNDOR: *Romani kris a dél- békési oláhigányoknál elmélet és gyakorlat*. In: *Ius humanum*. Ember alkotta jog műhelytanulmányok szerk. Szabó Miklós. Miskolc, 2001.

„optimális államhatárokat” kirajzolók szempontjából, ezért minden nemzet igyekezett kibővíteni határait a szomszédok kárára.⁴⁹

Valamennyi itteni ország nemzeti programjaiban jelentkezik a „történelmi határok” megvalósításának vágya, de ugyanakkor tartanak a szomszédok fenyegetésétől és összeesküvésétől, mivel azok céljai azonosak. Ez a szemlélet ismét felerősödött Jugoszlávia felbomlása idején (1991-1995), de máig is tapasztalható. A gyakori etnikai-politikai konfliktusok rendezése, a térség stabilizálása, a határok meghúzása, valamint a megfelelő magatartás előírása rendszerint a nagyhatalmak „feladata”, mert a balkáni felfogás szerint bármilyen apró engedményt is tesz az egyik fél, azt rendszerint a nemzet „szégyenfoltjaként”, vagy kapitulációjaként emlegetik. Viszont, ha ezt a nagyhatalmak teszik, akkor hivatkozni lehet arra, hogy miattuk nem sikerült megvalósítani a „teljes győzelmet”. Az ilyen „békítés” rendszerint kikényszerített, valamelyik fél igazságtalannak tartja és olykor csak átmeneti megoldásnak fogadja el. Ilyen például jelenleg a bosznia-hercegovinai háborút lezáró 1995. évi daytoni egyezmény.

A régió sajátos fejlődése eredményeként – az oszmánok megkülönböztették az iszlám vallású „törököket” (közéjük tartoztak az albánok, a mai bosnyákoknak nevezett délszláv muszlimok és a bolgár pomákok is) a keresztény *rayahtól* (a délszlávoknál *raja*) így a Balkánon a vallás és a nemzet egybeolvadtak. Az új balkáni nemzetek, etnikumok megjelenése is az iszlamizáció folyamata. Ilyenek a délszláv bosnyákok, akik 1994. óta (a Bosznia-Hercegovina Föderáció alkotmányában) szerepelnek e néven a korábbi (1970-es években törvényesített) muzulmán elnevezés helyett. A névadó egyébként Kállay Benjamin volt, aki a bosnyák népet Bosznia-Hercegovina valamennyi lakosára tervezte, de az ottani ortodoxok a szerb, a katolikusok pedig a horvát nemzet részévé váltak. Az ortodox bolgároknál is az iszlámra áttért honfitársak megkapták a *pomák* elnevezést, amely azt sugallja, hogy ők a megszálló oszmánok kollaboránsai (a *pomaga* szó jelentése segíteni).

Az utóbbi időben a muzulmán kérdés ismét felerősödött a Balkánon részben a napi aktualitások (migránsok, menekültek, iszlám fundamentalizmus), másrészt pedig az egyre növekvő számú muszlim vallású miatt. A félszigeten élő 75 milliós népességben a muzulmánok számát 15 millióra becsülik: Albániában, Koszovón abszolút, Bosznia-Hercegovinában relatív többséget képeznek, Macedóniában közel 40 százalékot, Bulgáriában pedig a lakosság közel 20 százalékát teszik ki. Halkan megjelent a shari'a bíróságok visszaállításának kérdése is, amelyek a 15. századtól ítélkeztek a térségben az iszlám vallásúak pereiben. Az Osztrák-Magyar monarchia idején törvényesítették Bosznia-Hercegovinában és Szandzsákon (ma egyik része Szerbiában, a másik pedig Montenegróban található) az iszlám jog alkalmazását az igazságszolgáltatásban.⁵⁰ A sari'a bíróságok a későbbi délszláv államban is megmaradtak, és a muszlimok kiváltságát képezték az 1945-ben kikiáltott szocialista Jugoszlávia létrehozásáig, amikor vallási intézményként megszüntették.

Ma sokan a Balkánt a keleti és nyugati civilizáció ütközőpontjaként aposztrofálják hivatkozva Francis Fukuyama 1989-ben megjelent *A történelem vége és az utolsó ember*, illetve Samuel P. Huntington 1993. évi *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása* című műveikre. Huntington hangoztatta a globális konfliktus eszméjét, amelyre nem a nemzetállamok, hanem a civilizációk között kerül sor. Szerinte elsősorban kulturális konfliktusról van szó, amelyben az egyik oldalon a Japánt is magában foglaló nyugati (modernizált, gazdag, de demográfiai hiányban) élő civilizáció kerül szembe a „többivel” (*the West and the rest*), vagyis az iszlám és konfuciánus kultúrával.

⁴⁹ HEKA LÁSZLÓ: A délszláv népek nemzetiségi mozgalmak a 19. században. In: *Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXIII., Szeged, 2010., 299-324. p.

⁵⁰ HEKA LÁSZLÓ: A sari'a jog fejlődése és alkalmazása a délszláv térségben. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 10. Szeged, 2006. 54. p.

Az 1991 és 1995 között lezajló szlovéniai, horvátországi és bosznia-hercegovinai háború, az 1999. évi koszovói válság, majd a rákövetkező macedón-albán konfliktus sokak számára nemcsak politikai-etnikai-vallási konfliktus volt, hanem a civilizációk összecsapása is.⁵¹ Jóllehet máig nem definiálható, hogy esetükben agresszióról, polgárháborúról, nemzetközi fegyveres konfliktusról volt-e szó. Tény és való, hogy az egykori föderáció területéről közel két millió ember elhagyta (kényszerből vagy önszántából elmenekülve) a korábbi lakóhelyét, több mint kétszáz ezren életüket veszítették, több tízezren pedig súlyos testi vagy lelki sérülést szenvedtek. A háborúk során a hadban álló felek elkövettek olyan méretű emberiség elleni gonosztetteket, beleértve a népirtást is, amelyek indokolták tettek egy nemzetközi büntetőtörvényszék létrehozását. Jóllehet a nemzetközi közösségben sokáig egy Egyesült Nemzetek Szervezete által alapított állandó bíróságot tervezgettek, mégis helyette az ENSZ alapokmányának VII. fejezete alapján az ENSZ Biztonsági Tanácsának 827. számú határozatával 1993. május 25-én létrehoztak az ad hoc-jellegű hágai székhelyű ICTY-t (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*).⁵² A „Nemzetközi Hágai Büntetőtörvényszék” feladata a volt Jugoszlávia területén 1991. óta elkövetett, nemzetközi humanitárius jogokat súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek felelősségre vonása.⁵³ Hatáskörébe tartozik: az 1949. évi Genfi Egyezmények súlyos megsértése, a háború szokásainak és jogának megsértése, a népirtás (genocídium) és az emberiség elleni bűncselekmények elkövetésének megalapítása és szankcionálása.

C) A SZLÁV ÁLLAMOK JOGRENDSZEREI

1. A kutatás célja

Az északi és déli szomszédságunkban élő szlávok (közel 300 millió lélek) ma tizenhárom európai államban élnek. Közülük Oroszország a Föld legnagyobb és Európa legnépesebb állama, Ukrajna pedig Európa második legnagyobb területű országa. A szláv népek közül az I. világháború befejezésétől egészen az 1990-es években bekövetkezett rendszerváltásig csak Bulgária és Lengyelország voltak nemzeti államok, a többiek a három soknemzetiségű szövetségi államban (Szovjetunió, Csehszlovákia, Jugoszlávia) tömörültek. Valamennyien azonban a szocialista jogot követték, amelyet a rendszerváltással együtt eltöröltek és a nyugati kontinentális jog mintájára építették fel jogrendszereiket.

A Kelet-Európának nevezett szlávok lakta térséget („szláv Európa”) legalább három politikai, kulturális, vallási régióra lehet oszlatni, amelyek között a határok nem húzhatók meg pontosan. Az egyikük Kelet-Közép-Európa lenne, amelyhez sorolhatók a csehek, szlovákok, szlovének, horvátok és részben a lengyelek. Jellemző ezekre a nemzetekre (és államaikra), hogy szoros kapcsolatban álltak az osztrák-magyar és a német kultúrkörrel, és ideiglenes kihagyásokkal, de folyamatosan részesei voltak a nyugat-európai jogfejlődésnek. A másik jelentős csoport a többnyire ortodox (pravoszláv) vallású és bizánci jogra épült Délkelet-Európa (Balkán), amely régió a 400-500 éven át tartó oszmán uralom következtében teljesen

⁵¹ HEKA LÁSZLÓ: *Etnikai, vallási és politikai konfliktusok a Balkán térségében*. I. rész: A déli szlávok és a Balkán. [206 p.], II. rész: Társadalmi, etnikai, vallási és politikai viszonyok a Balkán térségben [300 p.], III. rész: A konfliktusok kialakulása [221 p.]. A Pólay Elemér Alapítvány tansegédletei. Sorozatszerkesztő: Balogh Elemér. Szeged, 2010.

⁵² Az 1990-es évek elején a volt jugoszláviai háborúhoz hasonló embertelen konfliktus zajlott Ruandában is, így az ICTY mellett az ENSZ BT –nek 955. számú határozata alapján 1994. november 8-án nemzetközi törvényszék jött létre a Ruanda területén elkövetett emberiség elleni bűncselekmények szankcionálására.

⁵³ HEKA LÁSZLÓ: Húszéves a hágai nemzetközi büntetőtörvényszék (ICTY). In: *Rovatok*. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék. 2013/2. száma, Eszék, 2013. pp. 1-33.

kimaradt a nyugati jogfejlődésből, és csak a 19. század vége felé kísérelhette meg a felzárkózást. Végül önálló csoportba soroljuk Oroszországot (valamint az 1990-es évekig vele közös államot alkotó Ukrainát és Fehéroroszországot) mely sajátos jogfejlődése gyakorlatilag teljesen eltérő úton haladt a nyugati jogrendszerekhez és jogfejlődéshez képest.⁵⁴

A jogrendszer kifejezés alatt egy adott államban vagy más politikai közösségben a politikai főhatalom által alkotott, illetve elismert jogi normák összességét, és azok megalkotásának, értelmezésének és érvényesítésének folyamatát értjük. Ebbe a rendszerbe beletartoznak a jogi normák mögötti igazoló elvek, és az adott közösségnek a joggal és a politikával kapcsolatos attitűdjei, melyeket meghatároznak az uralkodó politikai morál, a kultúra és a gazdaság sajátosságai.⁵⁵

A szláv országok jogának vizsgálatát két részre bontottuk: az elsőben a jogtörténetre (a középkori szláv államok jogrendszereit és jogintézményeit hasonlítottuk össze), a másodikban a hatályos jogra koncentráltunk. Jogtörténeti elemzésünk célja volt kimutatni és felismerni a szláv népek jogfejlődéseinek összefüggéseit, és kölcsönhatásait, főként az államszervezet- és jogintézmények terén. A jogi összehasonlításaink tárgya elsősorban a szokásjogi gyűjteményekre és az első sarkalatos törvényekre fókuszálva elemezni a jogrendszerek keletkezésének folyamatát. Különös hangsúlyt fektettünk az orosz jognak (a *Russzkaja Pravda* törvény segítségével), illetve a lengyel, a cseh, horvát, bolgár és szerb feudális jogrendszerekre. A középkori szláv jogterület sajátosságait leginkább a keleti szláv népek (orosz, ukrán, fehérorosz) jogrendje őrizte meg, amelyre jellemző, hogy a nyugat-európai jog közvetlenül csak ritkán gyakorolt rá hatást, annál inkább a bizánci jog. A 9-10. században bizánci jog recepciója kezdődött a bolgároknál, majd az oroszoknál folytatódott a 11. századtól, illetve a szerbeknél 13. századtól. A befolyás olyan méretű volt, hogy egyes szláv jogtudósok azt állították, hogy a „szláv” jog a bizánci jog genetikus folytatásának tekinthető.⁵⁶

2. A szlávok közös intézményei

A középkori szláv jogterület sajátosságait leginkább az orosz jog őrizte meg, amelynek gyors fejlődése a 11-15. század folyamán következett be az államhatalom megszilárdulásával, valamint a törvények, kiváltságok által. Jellemző valamennyi szláv népre, hogy sok közös jogi és kulturális örökséget őriztek meg, amit a nyelvi hasonlóság is elősegített.⁵⁷

2.1. Törzsi (állami) szervezet, közigazgatás

A vérszerinti közösségek alkották a testvérséget, azok pedig a törzset, illetve a déli szlávoknál a törzsi szövetséget (*plemenska zajednica*). A törzsön belüli rétegződés során kiemelkedtek az előjárók, akik a közös vagyon ellenére szert tettek örökölhető tisztségekre, ezzel pedig a törzsből kivált egy kiváltságokkal rendelkező testvérség is.

2.2. Herceg

⁵⁴ BRUNNER, GEORG: *Nemzetállamok és kisebbségek Európa keleti felében*. Regio. Kisebbségi Szemle 1992. 3. évf. 3.sz.

⁵⁵ BENCZE MÁTYÁS: A jogösszehasonlítás elméleti megalapozásának vázlata, in: *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica*, Tom. XXII. Miskolc, 2004, pp. 41-53. Továbbá - elsősorban a jogi oktatásra vonatkozóan - lásd: Nagy Zsolt: *A jogi oktatás fejlődése és aktuális kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged. 2007.

⁵⁶ HORVÁTH PÁL: *A kelet- és közép-európai népek jogfejlődésének főbb irányai*. Közigazgatási és jogi kiadó. Budapest 1968. 88. p.

⁵⁷ HEKA LÁSZLÓ: *A szláv népek joga. I. rész. A szokásjogtól a törvénykezésig*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged. 2006. 424. p.

A herceg (*knjaz*) elnevezés az ó-orosz 'knyaz' szóból ered, amelyet a többi ortodox szláv nép is ezen alakban használ, amíg a horvátoknál vagy a szlovénoknál a *knez* kifejezés honosodott meg. Ez etimológiailag azonos a germán 'kuning' szóval, amiből a német 'König', és az angol 'king' elnevezés származik. A hercegi hatalom a hadvezető funkcióból keletkezett. Az orosz (Kijevi Rusz) társadalom rétegződése során a knjaz 862-ben átvette a népgyűlés szerepét is, majd Oleg óta a bíraskodást és a közigazgatást személyesen, vagy a bojárok útján végezte, betartva az ősi szokásjogokat. A társadalom bipolarizálódott: az egyik oldalon állt a herceg a druzsinikjaival együtt, a másikon pedig a városi és falusi őslakosság. A hercegek a normann, a helyiek a szláv etnikai elemeket viselték, majd a megkeresztelkedéssel megérkezett az orosz földre a bizánci elem is: általában a konstantinápolyi pátriárka nevezte ki az orosz metropolitát, jöllehet a nagyherceg akár más személyt is javasolhatott). A bizánciakhoz hasonlóan az oroszoknál is az állam (herceg) és az egyház egységes hatalomként ténykedtek, ennek a hatalomnak az alapját egyrészt a papság, másrészt pedig a herceg druzsinája adták.

2.3. Druzsina, druzsinikok

A druzsina keleti szláv keletkezésű intézmény volt, amelynek elnevezése a társaság, egyesület szóból származott. Az intézményt Rurich hozta magával Skandináviából és az oroszoknál eredetileg testőrcsapatként működött. A *druzsinyiki*, *druzsiniok* a hercegi kíséret tagjaiként I. Vladimir óta földet is kaptak. A társadalmi rétegződés folyamán ők segítették a fejedelmek kiválását, kiemelkedését a törzsi-nemzetségi előkelők közül (912-ben Oleg nagyfejedelmi, illetve a szerbeknél Stefan Nemanja 12. századbeli nagyzsúpáni méltóság létrejöttét), ugyanakkor maguk is a kiváltságos osztály tagjai lettek.

A horvátoknál a druzsinikokból *királyi serviensek* lettek, a szlovénoknál (pontosabban *Karantániában*, *Carantanumban*) pedig *koseg* tisztségnak nevezték el a fejedelmi kíséret tagjait.⁵⁸ A kosegek azonban nem kaptak birtokot és nem váltak nemessé, hanem szabad paraszt státusban maradtak. A földesuraktól abban különböztek, hogy nem volt birtokuk, a jobbágyoktól pedig abban, hogy nem tartoztak egy földbirtokhoz sem, végül a szabad parasztoktól is különböztek, mert külön jogokkal bírtak és külön bíróság ítélkezett fölöttük.

A druzsinikok eredetileg csak katonák, adóbeszedők, és hasonló jellegű fegyveres csapatok tagjai voltak, idővel az idősebbektől a herceg kikérte a tanácsot a törvényhozói, igazgatási és hadi kérdésekben, így ezekből lett az állandó jellegű hercegi tanács. A druzsinikok diplomáciai szolgálatot teljesítettek, kereskedelmet folytattak, a herceg rájuk ruházta még a bíraskodást is, az elfoglalt városok és területek berendezését, valamint a hercegi vagyonok feletti felügyeletet. A druzsinák fejei a vajdák voltak. A szláv jog nagy ismerője T. Taranovski megemlíti, hogy Dusán szerb cár törvénykönyvében található a régi katonai druzsinákra emlékeztető szokás, hogy a harcos halálát követően a cárnak visszaadták a lovát és fegyverét.⁵⁹ A 13. századtól fegyveres kíséretből kiváltak a bojárok, akiket az orosz jog mellett ismeri a bolgár is, amíg a szerbeknél a társadalom felsőbb osztályára elterjedt a „*velmoža*” elnevezés. A többi délszlávnál a kiemelkedő társadalmi osztályt alkotó embereket *vlastelin*, *vlastela* névvel illették (a *vlast* szó hatalmat jelent), amely elmondja az elsődleges szerepüket.

⁵⁸ HEKA LÁSZLÓ: A szláv népek első törvényei és közös intézményei. In: Jakab Éva, Pozsonyi Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára*. 516 p. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar., Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica, Szeged, 2014. pp. 195-208.

⁵⁹ Erről lásd TARANOVSKI, TEODOR: *Istorija srpskog prava* I. köt, Belgrád, 1935.; TARANOVSKI, TEODOR: *Dušanov zakonik i Dušanovo carstvo*, Újvidék, 1926.; TARANOVSKI TEODOR: *Istorija srpskog prava u Nemanjićkoj državi*, I-IV. köt., Belgrád, 1931.; TARANOVSKI, TEODOR: *Istorija srpskog prava u nemanjićkoj Srbiji*, Beograd, 1996.

Az orosz kisebb kíséret tagjait az összefoglaló *grigy/grigyba* szóval jelölték, amely a skandináv *grid*-ből származva személyes szolgát, testőrt jelent. A fegyveres kíséreten belüli differenciálódás során a következő csoportok keletkeztek: *gyetszkije* (a testőrség szabadokból álló felső rétege, tulajdonképpen a nyugat-európai *ministerialis*-okhoz hasonlítottak), *otroki* (függők), *paszinki*, *koscsei* (udvari szolgák, az utóbbiak a druzsinába került török-kun és volgai bolgár elemek közül kerülhettek ki).

A szerbeknél az alacsonyabb rangba tartoztak a katonák („*vojini*”), akik a köznemességet képezték és rájuk később kiterjedt a *vlasteličici* elnevezés.

A szerb, montenegrói, macedón, bolgár nem nemes lakosságra – polgárookra és parasztokra egyaránt – eleinte kiterjedt a *sebri* elnevezés, amely később csupán a parasztságra (függőkre) vonatkozott. Ez a fogalom ismert volt az oroszoknak és a litvánoknak is, de azoknál valaminek a résztvevőjére is használták. A déli szlávoknál ismerték még a *meropah*, *meropsi* (az elnevezés a Meropa nevű rodopi tartományból eredt) státusú embereket is, illetve a *kmet*-eket. Ez utóbbi kifejezést a *comes-comitis-comet* szóból vették át és az teljesen más-más jelentéssel bírt egyes területeken: Horvátországban és Szlavóniában jobbágyat, a tengeremléki horvátoknál szabad parasztot, Raguzában (Dubrovnik) parasztot jelentette a szó, Boszniában a *kmet* nemes (*plemić*) volt, Zetában (ma Montenegró) pedig *kmetek* a falu vénjei és bírók voltak. Szerbiában ez a kifejezés jóval később került használatba és a községi hatalom képviselőjére vonatkozott.⁶⁰ A balkáni térségben megmaradt rabszolgák elnevezése az *otrok* volt.

2.4. Népgyűlés

Az orosz fejedelem időről időre tanácskozott (*dumi*) a kísérettagokkal, majd Jaroslav fiainak idejétől időnként összehívták a *száborokat* (ez a szó összegyűlni jelentésben előfordul minden szláv nemzetnél hasonló szerepkörben, mint az oroszoknál), főleg a törvényhozás, béke megkötése, közös politika kialakítása, olykor a herceg megválasztása céljából. Ezeken az üléseken a nagyherceg a bojárok, az egyháziak, a polgárok és „a nép” képviselőivel együtt ülésezett. Ezekből a népgyűlésekből alakult ki a városi tanács – *vecse*, mint önkormányzati szerv.⁶¹ A hercegi hatalom megszilárdítása után a városi tanácsnak már csak Novgorod-Pszkovban maradt meg a fontos szerepe.⁶²

Más szláv nemzeteknél az állam létrejöttével a nemzetgyűlések (*narodni sabor*) átalakultak országgyűléssé. A szerbeknél Nemanja nagyzsupán például az ilyen gyűlésen mondott le trónjáról a fia javára, Dušan cár pedig a törvényét úgyszintén a népgyűlésen fogadtatta el.⁶³

2.5. Vagyoni közösség és a közös felelősség (*vražda*)

A törzsi berendezkedésben a szlávok sokáig megtartották a közös vagyont. A déli szlávoknál a földbirtok elnevezése a törzs elnevezésből (*pleme*) keletkezett: *plemenščina* vagy *plemenita zemlja* nevezték a törzs földjét, amelyet tagjai szabadon használhatták. Az ilyen jellegű közös földbirtok (*obscsina*, *opština*, *općina*) az egyes uraságok illetékességét képezte,

⁶⁰ Lásd PETRANOVIĆ, BOŽIDAR: O kmetstvu po srpskom uobičajnom pravu, po ustanovama Dušanova zakonika i po statutima dalmatinskih gradova. In: *Rad XXX*. Zagreb, 1870. 60–77. pp.

⁶¹ L. SERGEEVIČ, VASILIJ I.: *Veče i knjaz*, Moskva, 1867.

⁶² L. TIHOMIROV, MIHAIL NIKOLAEVIČ: *Drevnerusskie goroda*, Moskva, 1946.

⁶³ NEDELJKOVIĆ, BRANISLAV M.: *O saborima i zakonodavnoj delatnosti u Srbiji u vreme vladavine cara Stefana Dušana s posebnim osvrtom na donošenje Zakonika cara Stefana Dušana*. Zakonik cara Stefana Dušana, I. Struški i Atonski rukopis. Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia (SANU), Beograd, 1975. 59. p.

a cseh jogban *vola*, később *zvole* névvel illették, az oroszoknál *ugodbe*, a horvátoknál *pristojanje*, a szerbeknél és a bolgároknál pedig *pravini* névvel.

A közös vagyonból származott a kollektív felelősség, amely anyagi, tehát pénzbüntetésben kiszabandó volt. A *vražda* (*wrožda*, *wrožba*, *wrož* a horvát Vinodoli Törvénykönyv vérpénznek – *krvarina* – nevezi) a közösség részéről kötelezően fizetendő megváltási díjat jelentette (Dušan törvénye 20. §, 103. § és 183. §). A délszláv nyelvekből a *vražda* szó mára eltűnt, de a csehben megmaradt, gyilkosságot jelent.

2.6. Svod

A tolvaj felkutatására szolgáló *svod* elnevezésű bírósági bizonyítási eljárás a szlávok egyik jellegzetes intézménye volt. Az eljárás keretében a lopott tárgy (gyakran ló, állat) tulajdonosa megnevezte azt a személyt, akitől azt megvásárolta, az ismét egy harmadik személyt és itt a vizsgálat lezárulhatott. Tolvajnak számított és felelt a lopásért az a személy, aki nem tudta bizonyítani birtoklásának jogi alapját. A panaszos (vádoló) ezt követően elvihette magával a tulajdonát, ami pedig elpusztult belőle, azt a tolvajnak kellett megfizetnie. A *svod* megkönnyítette az ellopott rabszolgák, lovak és állatok tulajdonosnak való visszaadását és felgyorsította a nyomozói és bírósági eljárást. A *svod* intézményét az oroszok mellett ismerte a korabeli cseh és lengyel jog *svod*, *zuod* név alatt, illetve megemlíti Dušan cár törvénye is.

Mindezekből kifolyólag elmondható, hogy a középkorban kimutatható a közös szláv jogi kultúra, a közös intézmények, számos nyelvi és történelmi hasonlóság, de mégsem fogadhatjuk el a 19-20. századi szláv jogtudósok állítását, mely szerint ebben a korszakban létezett külön szláv jogcsalád, amely egyenrangú lett volna a francia vagy az angolszász joggal. A szláv jogászok sem gondolták, hogy a későbbiekben lehetne hivatkozni a „szláv jogra”, mivel Oroszország kivételével a többi szláv állam kisebb-nagyobb időre elveszítette függetlenségét, és más birodalmak részeivé vált. Ezek csak a 19. vagy a 20. században – főként az első világháború eredményeként – újították fel államiságukat.

3.) A szláv jogok oktatása

Magyarországon a kelet- és közép-európai népek jogfejlődésével, azon belül a szlávok jogának a magyar jogra való kölcsönhatásáról a téma egyik kiváló szakértője, Horváth Pál foglalkozott. Igen értékes munkáiban összehasonlította a magyar és a szláv népek jogainak fejlődését, egyes intézményeit. Sőt figyelmeztetett arra, hogy a szláv népek jogfejlődésének kutatása évtizedeken keresztül háttérbe szorult a „keresztyén-germán” joggal szemben, holott minden nemzetet legjobban a hozzá közelálló államok jogfejlődése érdekli. Kiemelte, hogy ilyen esetben célszerű az adott országgal szoros történelmi vagy állami kapcsolatban és összefűzésben lévő államok jogfejlődésének kutatása, összehasonlító vizsgálata. Hajnik Imre rámutatott arra, hogy a magyar bírósági szervezet erőteljes szláv kölcsönhatás alapján fejlődött ki, és ennek a jegyeit tartósan megőrizte. Ez a hatás a bíráskodás, a bírótársak (*cojudices*) szerepében, illetve a perszemélyek és pervezetés, valamint a középkori magyar perjogi bizonyítás területére vonatkozott. A magyar perjog több jelentős intézményének gyökerei a szlávok jogában kereshetők. Ilyen például a „*pristaldus*”, az istenítélettel történő perjogi bizonyítás (*judicium examen, prauda*).

Eckhart Ferenc a középkori magyar várszervezetre és a közigazgatásban történt hatásra mutatott rá előtérbe helyezve a magyar-cseh-lengyel államelmélet összefüggéseit, párhuzamait. A cseh és a lengyel analógiát tapasztalta az egyházjog és az egyházszervezet fejlődésében, és hiányolta, hogy „az európai jogtörténeteinkben nem találunk semmit a

szlávokról, akár a csehek, akár a délszlávok jogviszonyairól, akik pedig szomszédaink lévén a tudományos kutatásban sokkal közelebből érdekelnek bennünket.”⁶⁴

Murarik Antal is a magyar jogfejlődésben a környező, javarészt szláv nemzetek jogának kölcsönhatását vizsgálta.⁶⁵ A magyar jogfejlődés iránti komparatív kutatások közül az elsők közé sorolható a Szekfü Gyula szerkesztésében megjelent *Magyarság és a szlávok* című gyűjteményes kötet, az igazi előrehaladás ezen a téren a 20. század második felében történt.⁶⁶

A szlávok jogának tanulmányozása és oktatása igen népszerű volt a 19. században és a 20. század első felében, amikor a szláv tudósok igyekeztek bebizonyítani, hogy a „szláv jog” nemcsak létezik, hanem egyenrangú a germán vagy francia jogokkal, s ennek érdekében kezdődött a régi törvények, szokások, jogi szokások, és főleg a közös szláv intézmények tanulmányozása. A pánszlávizmus korszaka erősítette az egy „szláv nemzethez” való tartozást Oroszországtól Horvátorszáig, a szláv jogok kutatása is e célt szolgálta. A kutatók közül megemlíthető a lengyel jogtörténész *Wacław Aleksander Macejowski* a cseh *Karel Kadlec*, továbbá az orosz *Fjodor Fjodorovič Zigel*, valamint a horvát (montenegrói) *Baltazar (Valtazar) Bogišić*, illetve a szerb *Dragiša Mijušković*. Ma az ősi szláv törvények kutatása háttérbe szorult, de jelentős munkákkal kitűnik a szerb *Dragan Nikolić*, a niši Jogi Kar professzora.

A horvát és magyar jog oktatását illetően a helyzet más volt. A zágrábi egyetemen nemcsak a monarchia idején, hanem azt követően is egészen 1945-ig oktatták a *Tripartitum (Hármaskönyv) magánjoga* nevű tantárgyat. 1920-ig külön horvát-magyar magánjogi tanszék létezett, a fenti tantárgyat a tanszék megszűnése után is tanították. A szocialista állam kialakulásával azonban másokkal együtt ezt a tantárgyat is megszüntették. A zágrábi egyetem jogi karán tanították még a *horvát-magyar államjog* nevű kollégiumot is, melyet a Jugoszláv Királyság idején (1931-ben) átneveztek *alkotmányjognak*. Összehasonlító jellegű volt az egyetemes jogtörténet oktatása is, amelynek keretében a frank, a német és a francia jogot tanították. A királyi diktatúra idején 1931-ben megszüntették ezt a tantárgyat is, amely ismét 1946/47-ben került oktatásra *az állam és jog története* név alatt. Jogösszehasonlításra volt mód a családjog tanításában is, hiszen külön tanszék létezett a boszniai jog oktatására, amely keretében 1945-ig tanították az *összehasonlító házassági jog* és *saria házassági jog* tantárgyakat.

4. A szláv államok hatályos jogrendszerei

A Kelet- és Közép-Európában élő nyugati (lengyelek, csehek, szlovákok), keleti (oroszok, ukránok, fehéroroszok) és déli szlávok (szlovénok, horvátok, bosnyákok, szerbek, montenegróiak, macedónok, bolgárok) jogrendjének kibontakozását illetően ugyanazokat a tendenciákat tapasztalhatjuk, mint a többi európai népek jogfejlődésénél. Vagyis kétségtelen, hogy jogfejlődésükben a vallási hovatartozásnak nagy jelentősége volt, főként abban, hogy bizánci vagy nyugati mintára épült-e a joguk. A 20. század során azonban ismét „egyesült” a szlávok joga, azáltal, hogy szinte mindegyik szláv nemzet valamelyik szocialista föderációba tömörült, a szocialista jogcsaládot alkotva. A jugoszláv, a csehszlovák vagy a szovjet modell a többnemzetiségű szocialista szövetséges államok felbomlása után a történelemé lett, az utódállamok önálló úton indultak tovább, „új” jogrendszereket építettek ki. Mivel a szláv államok hasonló történelmi múlttal, földrajzi helyzettel, örökséggel és kultúrával rendelkeznek, így érthető, hogy jogrendszereik is kompatibilisek és összehasonlíthatóak.

⁶⁴ EKHART FERENC: *Illés József és a magyar jogtörténet*. Emléklapok Viski Illés József egyetemi tanárságának huszonöt éves jubileuma alkalmából. Budapest, 1927. pp. 30-31. HORVATH PÁL i. m. 71. p.

⁶⁵ MURARIK ANTAL: *Szláv és magyar jogtörténet*. Budapest, 1937.

⁶⁶ SZEKFÜ GYULA. (szerk.): *Magyarság és a szlávok*. Kiadja a budapesti kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Magyarság –tudományi Intézete Budapest, 1942.

Vizsgálataink jelentős részben normatív-dogmatikai jellegűek. Többnyire az alkotmányok és az állami szervezettel kapcsolatos törvények jogi tartalmának és a joggyakorlatnak komparatistikáján alapulnak. A tárgyalt államok alkotmányaira jellemző, hogy azok közvetlenül a rendszerváltás után születtek meg, a nyugati mintára jöttek létre (kivéve a keleti szlávokét), szakítottak a szocialista jogra jellemző fogalmakkal és intézményekkel, főként a Kommunista Párt vezető szerepére utaló szabályozással.

Megállapítható az is, hogy a tárgyalt alkotmányokban szinte kivétel nélkül megtalálható a jogállamiság, mint a jogrendszerek legfontosabb elve, továbbá a hatalommegosztás, az alapvető intézmények, az emberi jogokra és szabadságokra utaló rendelkezések, és szembetűnő – többnyire a preambulumban – az önrendelkezési jogra és a történelmi folytonosságra való hivatkozás.⁶⁷ Az elemzett alkotmányok standard tartalma, a *materiae constitutiones* általában szabályozza a hatalomgyakorlás szabályait, az alapvető állami szerveket és azok jogállását, közigazgatási rendszerét, valamint az állampolgárok jogait és kötelezettségeit. Evidens, hogy nagyobb a hasonlóság az egyes csoportokba tartozó nemzetek jogrendjei között, így például a volt Szovjetunió utódállamait képező keleti szlávok, vagy a volt Jugoszláviát alkotó déli szlávok intézményrendszereiben sok közös elem tapasztalható. Ugyanakkor megemlítendő, hogy a szlovénok, csehek, szlovákok és lengyelek 2004 óta az EU tagjai, a bolgárok 2007-től, a horvátok pedig 2013-tól, vagyis jogrendjeik kompatibilisek az EU jogával. A többi déli szláv állam esetében az európai integrációs folyamat még az elején tart (Szerbia, Montenegró, Macedónia, Bosznia-Hercegovina), Ukrajna is kezdeményezi a csatlakozást, amíg Oroszország világhatalomként saját úton halad, ahogy Fehéroroszország is.⁶⁸

D) VALLÁSI JOGRENDSZEREK

1.) A kutatás célja

Napjainkban a jogtudomány világméretű tudománnyá vált, amelynek művelői nemcsak kitekintenek, hanem rendszerint ismerik is a világon létező főbb jogrendszereket. Annál is inkább, mert a jogtudomány határai is kiszélesedtek, más országok jogi megoldásai olykor beépítendők lehetnek a nemzeti jogba.

A vallási jogrendszer fogalma használt a nemzetközi komparatistikában, jóllehet a tudományág nem határozza meg pontosan mit ért vallási jog alatt. Lényegében olyan jogrendszerről van szó, amelyben a norma érvényességét vallási tekintély biztosítja, amely lehet akár egy kinyilatkoztatáson alapuló szent szöveg (Biblia, Korán), vagy személy, illetve közösség (konszenzus az iszlám jogban). A vallási jogrendszer egy ideális magatartási modellt alkot, amelyben az Istentől származó jog a mérvadó. Jellemzője, hogy a törvényeket nem emberek hozzák, hanem az Isten, a jogszabályok megváltoztathatatlanok és minden időre szólnak.⁶⁹ Azokban az országokban, ahol a vallási jog érvényesül, a vallásnak és az egyháznak kiemelkedő szerepe van, az döntően befolyásolja a társadalmi életet, a hatalmat. A

⁶⁷ HEKA LÁSZLÓ: A szláv államok alkotmányainak preambuluma és a magyar Alaptörvény nemzeti hitvallásának összehasonlító vizsgálata. In: Balogh Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Tanulmányok a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak tollából. 672 p. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2016. pp. 171-181.

⁶⁸ HEKA LÁSZLÓ: *A szláv államok jogrendszerei*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXX. Fasc. 6. Szeged, 2007. 64. p.; U. ö.: Heka László: *A szláv államok jogrendszerei*. JATEPress, Szeged, 2008. 259. p.

⁶⁹ HEKA LÁSZLÓ: *Vallási jogrendszerek*. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged, 2012. 449. p.; U. ö.: Bevezetés a zsidó jogrendszerbe. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXI. Fasc. 9. Szeged, 2008. 263-304. p.; U. ö.: *A zsidó jogrendszer alapjai*. Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szegedi Egyetemi Kiadó, 2009.

vallási szabályok, mint jogszabályok nemcsak a hívők lelki életét szabályozzák, hanem a hétköznapi életet is (étkezés, öltözködés, tisztálkodás). A „világi jog” csak másodlagos, mivel emberi alkotás, és nem lehet egyenrangú az elsődleges jogforrással, az Isten kinyilatkoztatásán alapuló jogi normával. A vallási jog tehát nem egy állam jogrendszere, hanem mindenekelőtt egy vallási közösség joga, amely szoros kapcsolatban áll a teológiával és a filozófiával. E jogrendszerben a jogtudósoknak kimagasló jelentőségük van, hiszen a vallási jog értelmezése is a jogtudomány (jogászok) „terméke.”⁷⁰ A vallási jogra épült társadalmak elismerik a jog kiemelkedő értékét, de azt másként fogják fel, mint a nyugati jogrendszerek esetében.

Az általunk górcső alá vett vallási jogrendszerek közül az egyházi jog (*jus ecclesiasticum*), a Katolikus Egyháznak a római jogra épülő belső joga, amelynek világi alkalmazása – a házassági jog kivételével – ma már a keresztény országokra sem jellemző. Viszont máig alkalmazott jogrendszerek a *halacha*, mint az ortodox zsidóság joga (alapvető összefoglalása Joszef Káro munkája, a Sulchán Áruh vagyis: „Terített Asztal”), illetve még inkább az iszlám jog. Jóllehet a muszlim jog éppúgy, mint a kánonjog a hívők közösségének joga, mégis lényeges különbség létezik közöttük. Ugyanis amíg az iszlám jog a legapróbb részleteig elválaszthatatlan része a vallásnak és a vallási kinyilatkoztatásoknak, addig a keresztény egyházra és a jogára ez nem jellemző. Az egyházjog nem teljes jogrendszer, és nem is volt hivatott a római jog felváltására, hanem csupán a római jog (vagy más polgári jogok) kiegészítésére szolgál olyan területeken (egyházi szervezetek, szentségek, egyházjogi eljárás), amelyeket az állami jog nem szabályozott. Emellett az egyházjog nem kinyilatkoztatott jog. Jóllehet a keresztény hit alapelvein nyugszik, mégis ember műve, és nem pedig Isten szava. Szabályainak megsértése nem von maga után feltétlenül túlvilági büntetést a keresztény ember számára.¹

A vallási jogrendszerek komparatistikája szempontjából fontos meghatározni a jog definícióját, bármennyire is nehéz az ilyen vállalkozás. „A jog a társadalmi kontroll egy sajátos formája, s azon kulturális minták összessége, amelyek érvényesülését az állam biztosítja.”- szól az egyik definíció.⁷¹ Badó Attila és Bencze Mátyás nézete szerint „a jog nem univerzális jelenség, ugyanis nem szükségszerű, hogy a társadalom irányítása, a politikai közösség kereteinek fenntartása mindenhol egy bizonyos társadalmi gyakorlat monopóliuma legyen.”⁷² Erdő Péter bíboros, egyházjogász a jogot „a társadalmi viselkedést szabályozó, intézményesen kiadott és szavatolt, vagy legalábbis intézményesen szavatolt normák rendszerének” tartja.⁷³ Feltételezi az intézményes működésre képes társadalom, vagyis bizonyos alapelvek szerint tartósan megszervezett embercsoport létét, amelynek rendjéből a közösség céljának megfelelően fakadnak a hatályos jogszabályok által konkretizált követelmények.⁷⁴ A Magyar Katolikus Lexikon értelmezése szerint a jog a „mindenkire érvényes magatartási norma.”⁷⁵ *Teológiai tartalmában* a jog olyan magatartási norma, melyet maga Isten ültetett az emberekbe „teremtési tervével, mint rendező elvet, amelyet fölismerhetünk, és tudatosan-szabadon végre tudunk hajtani, teljesítése hozzájárul mind az egyedi, mind a közösségi élet kiteljesedéséhez, rendjéhez, belső békéjéhez.”⁷⁶ Egyesek a jogban társadalomvédő mechanizmust látnak, vagy megint mások a viselkedések normáinak

⁷⁰ JANY JÁNOS: *Klasszikus iszlám jog. Egy jogi kultúra természetrajza*. Gondolat, Budapest, 2006, 11. p.

⁷¹ BADÓ A. – LOSS S. – H. SZILÁGYI I. – ZOMBOR F.: *Bevezetés a jogszociológiába*. Prudentia Juris 9. A Miskolci Egyetem Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszékének Kiadványsorozata, Miskolc, 1997. 31. p.

⁷² BADÓ ATTILA – BENCZE MÁTYÁS: *Az „intuitív” jogösszehasonlítás és a neoanalitikai jogelmélet*. In: H. Szilágyi I. – Paksy M. (szerk.): *Ius unum, lex multiplex*. Szent István Társulat. Budapest, 2005. pp. 39-64..

⁷³ ERDŐ PÉTER: *Egyházjog*, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1991., 35. p.

⁷⁴ Lásd ERDŐ PÉTER: *Az egyházjog teológiája intézménytörténeti megközelítésben*. Egyház és jog 2. Budapest. 1995, pp. 58—65.

⁷⁵ Lásd MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON *Jog* címszó. <http://lexikon.katolikus.hu/J/jog.html>.

⁷⁶ U. o.

gyűjteményét. *"Ius est ars boni et aequi"* (a jog a jóság és igazságosság művészete), mondja az egyik bölcsesség. Igaza lehet, *Giorgio Del Vecchio* olasz jogfilozófusnak, aki azt állítja, hogy mindenki tudja mi a jog, de nehéz azt meghatározni.

Az általunk vizsgált vallási jogok szerkezete és a jogászok által alkalmazott módszerek többnyire nem változtak az idők folyamán, hiszen a jogi hagyományok megreformálásához módosítani kellene a jogot, az egész társadalmat, illetve magát a – zsidó, iszlám, keresztény – civilizációt.

E) SZAK- ÉS MŰFORDÍTÁSOK

Bő két évtizede szak-és műfordítással is foglalkozom, szakmai és nyelvi lektorálást, recenzensi munkát végzek. Két kötetet fordítottam le, illetve a horvát alkotmányt egy kötet keretében. 2007 óta folyamatosan fordítom horvát nyelvre a Horvát Történelmi Intézet Szlavónia, Szerém és Baranya történelmének kutatási központja (Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje) által *Scrinia Slavonica* nevű nemzetközileg jegyzett kötetében megjelenő magyar nyelvű tanulmányokat, ezen kívül a korábbi években a Magyar Néprajzi Társaság Horvátok Néprajza sorozatnak voltan nyelvi és szakmai lektora (recenzense) és fordítója.

LEGFONTOSABB SZAK- ÉS MŰFORDÍTÁSAIM

1.) Kötetek:

- a. Đurok, Ivo: *Država, narod i narodnost u Titovoj politici*. Tuzla, 2011. 287.p.;
- b. Hegedűs, Antal: *Život i restauracijska djelatnost kalačkoga nadbiskupa Gabrijela Patačića*. METEM Könyvek 83. Budimpešta-Kalača-Subotica, 2015. 151. p.

2.) Könyvrészlet:

- a. A Horvát Köztársaság Alkotmánya. In: Németh Lajos (felelős szerkesztő): *Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban*. Wolters Kluwer. Budapest, 2016. pp. 421-448.

3.) Szakfordítások (*Scrinia Slavonica* periodikában):

- a. László Koszta: Članovi Požeškog kaptola do sredine 14. stoljeća. In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 7. (2007). Slavonski Brod, 2007. 65-87. p.;
- b. István Petrovics: Imre Boba i pitanje Velike Moravske. In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 8. (2008). Slavonski Brod, 2008. 563-575. p.;
- c. Gergely Bálint Kiss: Utemeljenje i teritorijalni opseg Pečuške biskupije, In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 9. (2009). Slavonski Brod, 2009, 351-378. p.;
- d. Balázs Sudár: Tko je bio Hasan-paša Jakovali? In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 9. (2009). Slavonski Brod, 2009, 398-406. p.;
- e. Szabolcs Varga: Je li 1526. godine postojala utvrda u Osijeku? In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 10. (2010). Slavonski Brod, 2010., 567-580. p.;

- f. Antal Molnár: Kršitelji blagdana u Požegi 1629. (Dosad nepoznato djelo Ivana Tomka Mrnavića). In: *Scrinia Slavonica*” (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 10. Slavonski Brod, 2010., 581-594. p.
 - g. János Majdan: Drava kao poveznica mađarsko-hrvatske gospodarske veze u razdoblju 1868-1918. In: *Scrinia Slavonica*: godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest. Sv.13 (2013) pp. 99-111.;
 - h. Géza Pálffy: Izvanredan izvor o zemljopisnim znanjima ugarsko-hrvatske političke elite 16. stoljeća: popis ugarskih i slavonskih gradova, utvrda i kaštela koji su između 1526. i 1556. dospjeli u turske ruke, sastavljen za staleže Njemačko-Rimskog Carstva. In: *Scrinia Slavonica*, Vol.14. 2014. pp. 9-39.;
 - i. Antal Molnár: Presuda sarajevskog kadije iz 1613. godine. Svojedobno tumačenje načela *zimma*. In: *Scrinia Slavonica*, Vol.15. 2015. pp. 353-356.
- 4.) Irodalmi művek, versek:
- a. *Povijest pogibelji sigetske utvrde koju je turski car Sulejman zauzeo i carstvu svom pripojio* (História az Szigetvárnak veszésséről, melyet Zolimán török császár meglévén kezéhez kapcsolja). In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* 2003, 10. sz. Magyar Néprajzi Társaság. Budapest, Pécs, 2003. 124 – 134. p.;
 - b. *Kći Nikole Zrinskog i sultan Sulejman* (Zrínyi Miklós leánya és Szulejmán szultán), u. o. 207 – 209. p.;
 - c. *Jedna prava odvažna ženska* (Egy igazi hős asszony), u. o. 209-211. p.;
 - d. *Tunel između Sigeta i Bobovca* (Alagút Szigetvár és Babócsa között), u. o. 212. p.;
 - e. *Spartanski odgovor* (Spártai felelet), u. o. 209-211. p.;
 - f. *Grob turskog sultana* (A török szultán sírja), u. o. 212-213. p.;
 - g. *Zlatna koka* (Az aranytyúk), u. o. 214. p.;
 - h. *Izgradnja Šanca i Trnova utvrda* (Sáncépítés és a Tüskevár), u. o. 215. p.;
 - i. *Sulejman i njegova vojska stižu ispod Sigeta* (Szulejmán és hadserege megérkezik Szigetvár alá), u. o. 215-216. p.;
 - j. *Gdje je stajao zapovjednikov šator sultana Sulejmana?* (Hol állott Szulejmán szultán vezéri sátra?), u. o. 217. p.;
 - k. *Zemljani nasip oko močvare Almás* (Földgátak az Almás mocsaraiban), u. o. 217-218. p.;
 - l. *O sigetskoj opsadi* (Sziget ostromáról), u. o. 218. p.;
 - m. *Sulejmanova smrt* (Szulejmán halála), u. o. 219. p.;
 - n. *Posljednji dani i junačka smrt Nikole Zrinskog i njegovih vojnika* (Zrínyi és katonáinak utolsó napjai, hősi haláluk), u. o. 219-222. p.;
 - o. *Pokapanje mrtvih* (A holtak temetése), u. o. 223. p.;
 - p. *Turbek* (Turbék), u. o. 223-224. p.;
 - q. *Turski bunari, izvori* (Török kutak, források), u. o. 225-226. p.;
 - r. *Tursko groblje i Sulejmanova smrt* (A Török-temető és Szulejmán halála, u. o. 227. p.;
 - s. *Šokačke teme slikara Istvána Csóka*. In: *Pogledi*, Budapest, 2004. 7. sz. 1-3. p.;
 - t. *Lajos László. U povodu 20. obljetnice smrti Zoltána Csuke*. In: *Pogledi* Budapest. 2004. 7. sz. 63-79. p.;
 - u. Đuro Franković: Krv Isusova kao motiv u molitvicama srednjoeuropskih naroda. Jezus vérenek motívuma a közép-európai népek archaikus népi imádságaiban (versszakaszok fordítása). In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*

2004, 11. sz. 118-130. p. Magyar Néprajzi Társaság. Budapest, Pécs, 2004. In: Team Komarnica & povijesno društvo Koprivnica. www.podravina.net;

5.) Szakmai lektorálás (tanulmánykötetek, kötetek):

- a. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* 4. sz., Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1997. 139. p.;
- b. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* 10. sz. Magyar Néprajzi Társaság Budapest, Pécs, 2003. 279. p.;
- c. Davorin Taslidžić (szerk.): *Beli Manastir od osvita civilizacije do Drugoga svjetskog rata*. Beli Manastir, 2015. 315. p.
- d. Dunja Pastović: Sloboda tiska i porotna sudbenost u Istri 1848./1849. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol.36 No.2 Prosinac 2015. pp. 725-758.

6.) Nyelvi lektorálás:

- a. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* 4. sz. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1997., 139. p.;
- b. *Zrínyi énekek és feljegyzések. Horvát, szerb, bosnyák és szlovák énekek*. Pécs, 2002. szerk. Frankovics György, 272. p.; *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* 2003, 10. sz. Magyar Néprajzi Társaság Budapest, Pécs, 2003. 279. p.

7.) Recenzens és nyelvi lektor:

- a. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, 5. sz. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1998. 145. p.;
- b. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, 6. sz. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, (Frankovics Györggyel és Eperjesi Ernővel együtt), 1999., 181. p.;
- c. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, 7. sz. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, (Frankovics Györggyel és Franjo Pajrićsal együtt), 2000., 181. p.;
- d. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, 8. sz. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2001. 203. p.;
- e. Franković, Đuro: *Ljub' me diko, al' neka s večera...Bećarci Hrvata u Mađarskoj* (Magyarországi horvátok csujogatói), Pécs, 2002., 179. p.

A felsoroltak mellett az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda munkatársaként fordítom általában a jogi szaknyelvű anyagokat, bírósági ítéleteket, beadványokat. A fordításokkal kamatoztatni tudom az ELTE BTK szakán szerzett társadalomtudományi szakirányú 1585/2010 sz. Budapest, 2010. május 31-én keletkezett Állami Szakfordítói Oklevelet (magyar-horvát, horvát-magyar).

F.) A KÜLFÖLDI PUBLIKÁCIÓKRÓL

A PhD fokozat megszerzéséig 6 magyar és 4 horvát nyelvű kötet, valamint egy magyar nyelvű irodalmi mű mellett 121 publikációm jelent meg (50 magyar nyelven, 66 horvát és 5 német nyelven), melyek közül 85 önálló, 36 feleségemmel, Szondi Ildikóval közös magyar nyelvű alkotás. Önálló közleményeim közül 66 horvát, 14 magyar és 5 német nyelven jelent meg. Magyarországon 100 publikáció került közlésre, további 15 ausztriai, 4 horvátországi, 2 szerbiai kiadású periodikában.

A tudományos fokozat megszerzése óta 9 magyar nyelvű és két horvát nyelvű szakkönyvet, 2 regényt (1 magyar és 1 horvát nyelvűt), valamint egy horvát-magyar úti szótárt publikáltam. Ezeken kívül 99 tudományos cikket, tanulmányt, illetve lexikoni szócikket. Ezek közül 25 magyar (18 magyarországi, 6 horvátországi egy pedig szerbiai tanulmánykötetben, periodikában jelent meg), 66 horvát (ebből 42 lexikoni szócikk), 7 szerb és egy német nyelven került közlésre, mégpedig közülük 7 magyarországi, 14 horvátországi

és 53 szerbiai tanulmánykötetben, illetve tudományos folyóiratban. Tehát 25 magyarországi, 20 horvátországi és 54 szerbiai folyóiratban megjelent cikkem látott napvilágot ez időben. Summa summarum a 220 publikációból 75 magyar, 132 horvát (közülük 48 lexikoni szócikk), 7 szerb és 6 német nyelven került közlésre. Közülük 121 (85 önálló és 36 Szondi Ildikóval) publikációm Magyarországon jelent meg, 24 Horvátországban, 60 Szerbiában és 15 Ausztriában.

G) NÉHÁNY KIEMELT TUZDOMÁNYMETRIAI ADAT

A habilitációs eljárás kezdeményezéséig 22 monográfiát, tankönyvet, jegyzetet jelentettem meg magyar és horvát nyelven, három irodalmi művet (valójábanban kettőt, mert az Így volt című regényemet kétszer – Magyarországon és Horvátországban is – kiadták), egy magyar-horvát úti szótárt, illetve 220 tanulmányt, könyvrészt, tanulmánykötet részt, illetve alkotmányjogi, jogtörténeti jellegű cikket, lexikoni szócikket (ebből 181 önálló publikációt közöltem, 39 pedig társszerzőként) magyar, horvát, szerb és német nyelven, valamint több mint száz jogi, jogtörténeti, politikai cikket magyar és horvát nyelven, a magyarországi, horvátországi, szerbiai és ausztriai napilapokban és hetilapokban (ezek egy részét, feleségemmel Szondi Ildikóval együtt).⁷⁷ Megjegyzést érdemel, hogy a jelen szövegben feltüntetett publikációk száma eltérést mutat a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adabázisával, mivel e tézisben csak a jogi vonatkozású műveimet tüntettem fel.

Tíz könyvem a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által hirdetett, nyertes pályázat útján került kiadásra, egy könyvem kiadásához a Horvát Köztársaság Kulturális Minisztériuma is hozzájárult, amíg a *Narodopis*, Croatica, Budapest, 2002. című könyvem az Oktatási Minisztérium nemzeti és etnikai kisebbségi népismereti tankönyvekre kiírt pályázatán díjnyertes alkotás, amelyet az Országos Kisebbségi Bizottság javaslatára az oktatási miniszter tankönyvvé nyilvánította a kétnyelvű iskolák 9. és 10. osztály tanulói számára.

A szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola, BDF-BTK Szlavisztika alapszakon az Irodalmi kapcsolatok tantárgy kötelező és ajánlott irodalma között szerepel *Hrvatsko-mađarski povijesni kalendar*, Croatica, Budapest, 2001. című könyvem, a Szlavisztika alapszak Horvát népismeret tantárgy kötelező és ajánlott irodalmi egyike a *Narodopis* című tankönyvem. A Pécsi Tudományegyetem Jog- és Állambölcseleti Tanszékén A Balkán jogi kultúrája című tantárgy jegyzetei, segédletei és szakirodalom listáján található *Szerbia állam-*

⁷⁷ Délmagyarország Szeged napilapban:

Új horvát kormány alakult.; Markovity visszatérne, de...; Befejezte ülését a horvát parlament.; Nemzeti program a menekültek visszaköltöztetésére.; Visszaköltözhet 35.000 menekült.; Tiltakozás "Jugoszlávia" kontinuitása ellen.; Milosevity ígéretei a magyaroknak". Konföderáció Bosznia és Horvátország között.; Vasárnapválasztások Horvátországban.; Quo vadis Macedónia?; Koszovó. Az egykori Jugoszlávia első és utolsó löporos hordója.; Nem konvertibilis nemzeti hősök. Propaganda jellegű pénzjegyek, távol a hõn óhajtott piacgazdaságtól.; Akiknek nem karácsony a karácsony... Horvát és muzulmán nõk kálváriája.; Lesz-e Nagy-Szerbia, vagy sem?; A forrongó Balkán. Az önállóságra törekvõ szandzsaki muzulmánok.; Mégis, miért Jugoszlávia? Szerb fityisz Hágának.; Meddõ tárgyalások. Van-e kiút Bosznia-Hercegovina számára?; Kéksisakosok. A befagyasztás missziója. Az ENSZ békefenntartó erõk.; "Bosnyákok". Példakép - csataterekkel.; Horvátok és muzulmánok. Megegyezés vagy...?; Lesz-e megint Jugoszlávia?; Határon innen és túl.; Bosznia-hercegovinai számtan.; Krajina önnálló állam lesz Horvátországon belül?! In: 1992. máj. 9., 11., 12., 14., 23. 2. p., jún. 22. 2. p., aug. 1. 2. p., okt. 22. 2. p., nov. 12. 4. p., dec. 1., 24., 31. 2. p., 1993. jan. 2., jan. 4., jan. 7., jan. 18., febr. 20., máj. 6., jún. 1., jún. 24., aug. 14., szept. 20. 2. p. szócikokban valamint a Történelmi krónika című összeállítás In: Délmagyarország 1993. dec. 1-31. 2. p.

Reggeli Délvilág Szeged lapban:

Kiürült a Mohácsi menekülttábor. Fõlpakoltatták õket, és irány Nagyatád.; Szerbiát kollektív õrültség rengeti meg.; Az élet joga.; Sándor király hazatér?; A herceg királyként tér vissza Jugoszláviába.; Uraim, üdvözlöm önöket a Manjaca lágerben.; Kezdõdik a nyomozás a szörnynyüségokrõl. In: reggeli Délvilág, 1992. ápr. 14. 2. p., máj. 26., jún. 23. 4. p., jún. 29. 2. p., aug. 27., szept. 15., nov. 17. 1., 2. p.

és jogtörténete, Bába Kiadó 2005. című könyvem, amely a kötelező irodalom egyike a PPKE BTK-n a Nemzeti kisebbségek a 19-20. századi Közép-Európában című tantárgy oktatásában is. A *szláv népek joga*, Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei, Szeged, 2006., és *A szláv államok jogrendszerei*, JATEPress, Szeged, 2008. című könyvem szerepel az SZTE ÁJTK Európai Jogtörténeti Tanszék által hirdetett: A tanácsrendszer jogintézményei Európában és Magyarországon (1945-1990) című fakultatív tantárgyirodalom egyikeként. A Károli Gáspár Református Egyetemen korábban a levelezős tagozaton az elmúlt években oktatták a *Horvát alkotmány és jogtörténet* tantárgyat az azonos című jegyzetem alapján. A zágrábi Jogi Karon és Bölcsészettudományi Karon is kiegészítő irodalomként használják az *Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu*.

Egyébként a külföldön (Szabadkán) megjelent két kötetem nemcsak, hogy nagy sajtó visszhangot kapott (az *Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu* című kötet budapesti bemutatóját a Horvát Köztársaság magyarországi nagykövete szervezte és nyitotta meg) a hazai és szomszéd országokban, hanem a vajdasági horvátok kulturális intézete két díjának kiosztásában is a „fináléba” került.⁷⁸ A *Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici* című kötetemet az „Emerik Pavić” nevű díj (Az év könyvének számító díjként tartják számon) zsűrije a legjobb tíz kötet közé sorolta be, a 2013 és 2015 között megjelent tudományos és publicisztikai könyveket díjazó „Tomo Vereš” díj szakmai bizottsága pedig a legjobb öt kötet közé választotta a művet.⁷⁹

Munkásságom elismeréseként három lexikonban, illetve enciklopédiában közöltek rólam szócikkeket: a szabadkai Horvát Akadémikus Társaság szerkesztésében megjelent *Dunamenti bunjevác-horvátok*, sokárok lexikonjában, a zágrábi Társadalomtudományi Intézet és a Határon Kívüli Horvátok Hivatala gondozásából megjelent lexikonjába, valamint a horvátországi magyar írók antológiájába, mégpedig olyan történelmi személyek között, mint például Zrínyi Miklós vagy Sztáray Mihály. Emellett a *Who is who Magyarországon* című életrajzi enciklopédia (II. kiadás 2013.) is egy szócikket közölt rólam, és úgyszintén a határon kívüli horvát írókról készülő enciklopédiában is bemutatásra kerül a *Trebao sam, ali nisam* című könyvem.

1.) Lexikonba, enciklopédiába való bevélogatás

- a. Žigmanov, Tomislav: Heka, Ladislav (László). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 23-25. p.
- b. Ljiljana Dobrovšak: Heka, Ladislav/László. In: *Leksikon hrvatskog iseljeničtva i manjina 2014-2015*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb, Hrvatska matica iseljenika Zagreb. Zagreb, 2015. 340. p. <http://fotoimago.hr/Flip%20PDF/index.html#p=340>.
- c. Kontra Ferenc: *Horvátország magyar irodalma. A kezdetektől napjainkig*. HunCro, Eszék, 2011. 446-451. Bibliográfia (Heka László): 471-472.

⁷⁸ Deset naslova u najužem izboru za nagradu „Emerik Pavić“. In: Hrvatske novine, Subotica 2016. IX. 13. <http://www.hnl.org.rs/nova/hrvati-u-srbiji/19-kultura/903-deset-naslova-u-najuzem-izboru-za-nagradu-emerik-pavic>; Pet knjiga u užem izboru za nagradu «Tomo Vereš». In: Hrvatske novine, Subotica, 2016. IX. 13. <http://www.hnl.org.rs/nova/hrvati-u-srbiji/19-kultura/894-tomoveresnagrada>.

⁷⁹ Knjiga „Ban Josip Jelačić od Petrovaradina do Beča“ dobitnik nagrade „Emerik Pavić“. In: Hrvatske novine, Subotica, 2016. X. 8. <http://www.hnl.org.rs/nova/hrvati-u-srbiji/19-kultura/919-knjiga-ban-josip-jelacic-od-petrovaradina-do-beca-dobitnik-nagrade-emerik-pavic>; Zborniku „Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu“, nagrada „Tomo Vereš“. In: Hrvatske novine, Subotica, 2016. X. 8. <http://www.hnl.org.rs/nova/hrvati-u-srbiji/20-znanost/920-zborniku-bunjevci-u-vremenskom-i-prostornom-kontekstu-nagrada-tomo-veres>.

d. Who is who Magyarországon. Magyarország vezető személyiségeinek életrajzi enciklopédiában (II. kiadás 2013.) 990. p.

Az írásaimról hatvan megtisztelő recenziót tettek közzé a különböző szerzők horvát (46), magyar (13 recenzió) és angol (1) nyelven, melyek közül 31 a hazai periodikákban, 29 pedig külföldön, mégpedig 16 Horvátországban, 11 Szerbiában, egy Bosznia-Hercegovinában és egy Angliában.⁸⁰ A műveim független idézeteinek (hivatkozás, recenzió, bibliográfia) száma: 318.

Bibliográfiákban is feltüntették a műveimet, például a genfi Fédération internationale des sociétés et instituts pour l'étude de la Renaissance, International Council for Philosophy and Humanistic Studies, vagy a luxembourgi székhelyű Európai Unió Bírósága (Bibliothèque de la Cour de justice de l'Union Européenne), továbbá a magyarországi, horvátországi és szerbiai nemzeti bibliográfiákban, a magyar országgyűlés alkotmányról szóló bibliográfiájában, a magyar néprajzi és a vajdasági művelődési intézetnek bibliográfiákban, valamint a magyarországi horvátok és zsidók bibliográfiáiban stb.⁸¹

⁸⁰ A lényegesebbek: Andrásy Dorottya: *Heka, László: Horvát alkotmány- és jogtörténet I. rész (1848-ig)*, JATEPress, Szeged, 2000, 309 str. In: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* (A zágrábi Egyetem Jogi Karának Emlékkönyve, Zágráb, 2000. 50. évf. 6. sz. 1107-1109. p.; Torjanac, Anica: *Tri nova udžbenika*. In: *Pogledi*. Budapest, 2002. 1. szám 128-130. p.; Bačić, Slaven: *Povijest segedinskih Hrvata*. Ladislav Heka, *Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu*, Budimpešta, 2004, str. 102. in: *Hrvatska riječ*. Subotica, 72. sz. 2004. 35. p.; Révész T. Mihály: *Egy doktori védés margójára szláv törvényekig*. (Heka László: *A horvát-magyar közjogi viszony, különös tekintettel a horvátországi 1868:I. törvénycikre és a magyarországi 1868:XXX. törvénycikre*. in: *Jogtörténeti szemle*. 2004. év. 4. szám. 83-85. p.; Krulik Barbara: *Heka László: Horvátország kulturális és művészettörténete*. In: *Irodalomismeret*. Magyar Irodalomtörténeti Társaság Tanári és Bölcsészhallgatói Tagozat. Budapest, 2005. 4. sz.; Vidmarović, Đuro: *Dubrovčani u mađarskom gradu Segedu* (Ladislav Heka: *Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu*, Croatica—Budimpešta i Frankovits és Társa Kiadó Bt., Pečuh, 2004.) In: *Dubrovnik Časopis za književnost i znanost Matica hrvatska - Ogranak Dubrovnik*. Dubrovnik, 2005. 2.-3. szám, 324 p.; Franković. Đuro: *Klasje naših ravni*. Hrvatski glasnik. Budapest, 2005. 42. szám, 9. p.; Kajtár István: *Históriai-joghistoriai kötetek déli szomszédállamaink ismeretéhez*. (Heka László: *A magyar-horvát államközösség alkotmány - és jogtörténete*. Bába Kiadó, Szeged, 2004. 268 p. (A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával.); Heka László: *Horvátország kulturális és művelődéstörténete*. Bevezetés a kroatistikába. Bába Kiadó, Szeged 2004. 403 p. (Az NKÖM támogatásával.); Heka László: *Szerbia állam- és jogtörténete*. Bába Kiadó, Szeged, 2005. 244 p. (Az NKÖM támogatásával.). In: *JURA Pécs*, 2006. 2. szám. 135-136. p. http://jura.ajk.pte.hu/JURA_2006_2.pdf; Antal Tamás: *A szokásjogtól a szláv törvényekig*. (Heka László: *A szláv népek joga*.) in: *Jogtörténeti szemle*. 2007. év. 2. szám. 57-58. p.; Antal Tamás: *A szláv jogrendszerek múltja és jelene*. (Heka László: *A szláv népek joga*.) in: *Dialógus*. Szeged, 2008. év. 2. szám. 57-58. p.; Polner Zoltán: *Kik azok a dalmaták? Heka László titokfejtése*. In: *Szegedi Szépirás*. Művészeti havilap. IX. évf. 9. szám, Szeged 2009. 4. p.; Vulić, Sanja: *Ljetopis hrvatskih zajednica na Panonskom prostoru*. In: *Hrvatski iseljenički zbornik* 2009. Zagreb, 2009. 213-218. p.; Marjanovich Dusan: *Egy konferencia üzenete. Szegedről a Horvát Tudományos Akadémia kiadványában*. Szeged. A Város folyóirata. Szeged, 23. évf. 2011. 3. sz. 47. p.; Pavić Blažetin, Branka: *Osam stoljeća Hrvata i Mađara u istoj hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici*. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2011. 30. sz. 12. p.; Mamužić, Slavica: *Novo iščitavanje povijesti dr. Ladislava Heke. »Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice«*. In: *Hrvatska riječ*, Subotica, br. 438. 2011. 08. 12. <http://www.hrvatskarijec.rs/vest/A5210/Novo-iscitavanje-povijesti/>; Holjevac, Željko: *Dr. Ladislav Heka, Osam stoljeća Hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebnim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu*, Szeged-Subotica: Bába Kiadó, 2011., 454 str. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, Subotica, 2012. 4. sz. 373-376. p.; Bačić, Slaven: *Ladislav/László Heka, Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina / A Szegedi Dalmaták (Bunyevácok) története*, Bába Kiadó, Segedin/Szeged, 2009., 368 str. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, Subotica, 2012. 4. sz. 435-437. p.; Taslidžić, Davorin: *Prožimanje uljudbe kroz stoljeća/Potreba za značenjem*. In: *Baranjsko slovo*. Časopis za književnost i prosudbu o književnosti i kulturi. Svezak 7-8-9-10. pp. 43-45. Beli Manastir, 2011.; Peklić, Ivan: *Obitelj Ožegović*. In: *Cris*, Križevci, god. XIII., br. 1/2012. pp. 9 – 10.; Bačić Palković, Davor: *Zaboravljeni sunarodnjaci iz Segedina*. Predstavljena knjiga Ladislava Heke Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici In: *Hrvatska riječ* Subotica br. 667 (od 29 01 2016.). <http://www.hrvatskarijec.rs/vest/3491/Zaboravljeni-sunarodnjaci-iz-Segedina/>

Mindezek mellett három rangos folyóirat szerkesztőségi tagja vagyok: a fiumei Jogi Kar *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, az eszéki Bölcsész tudományi Kar *Povijesni zbornik Filozofskog fakulteta u Osijeku* nevű folyóiratoknak, és a körösi Történelmi Társaság által megjelenő *Criss Križevci* nevű tudományos periodikákban, illetve a *Beli Manastir od osvita civilizacije do Drugoga svjetskog rata* (Beli Manastir 2015.) című kiadványnak, amelynek recenzense is voltam. Ez utóbbi kötet vélhetően 2017-ben megjelenő második részében is közreműködtem. Külső munkatársként segítem a *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* című kiadványok színesebbé tételét a magyarországi vonatkozású szócikkek elkészítésében, és munkatársként számítanak rám a hasonló magyarországi projekt kezdeményezői is (az Országos Horvát Önkormányzat és a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete).

1.) Szerkesztőségi tagság:

- a. *Cris. Časopis Povijesnog društva Križevci* (Kőrös, Horvátország) (URL: <http://www.krizevci.net/povijesno-drustvo>) 2013 óta,
- b. *Povijesni zbornik Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Osijeku* (Az eszéki BTK folyóirata) 2015. óta,
- c. *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci* (A fiumei Jogi Kar periodikája) (<http://pravri.uniri.hr/hr/advancedmodules/znanost/zbornik/impresum.html>) 2015 óta.

2.) Tagság:

- a. MTA Köztisztviselői Tag,
- b. Zavod za baranjsku povjesnicu Beli Manastir, Horvátország,
- c. Hrvatsko - mađarska kulturna udruga András Dugonics Szeged - Dugonics András horvát-magyar kulturális egyesület, Szeged,
- d. Szegedi Szinkör Egyesület alapító tagja 1991-ben (az egyesület 1993-ban megszűnt).

H) DIJAK, KITÜNTETÉSEK

1992. A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Bizottságának pályadíja: *A második világháború újból föléledt emlékei* című kézirat (Szondi Ildikóval) - III. díj.

1993. A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Bizottságának pályadíja: *A félelem szemei. Háborús psziché a XX. század a XX. század végéről* című kézirat (Szondi Ildikóval) - II. díj.

1996. Kisteleki Alapítvány I. díja: *A bunyevácok (dalmaták) Szeged város életében*.

1999. Az Oktatási Minisztérium nemzeti és etnikai kisebbségi népismereti tankönyvekre kiírt pályázatán a *Kulturno nasljeđe na tlu Hrvatske* című mű díjnyertes alkotás lett. Azóta tankönyv a középiskolák 9. és 10. osztály tanulói számára.

I) AZ OKTATÁSI EREDMÉNYEKRŐL

Az egyetemi oktatásban 1996. óta veszek részt. A Prof. Dr. Ruszoly József vezette ÁJTK Jogtörténeti Tanszéken a Horvátország alkotmány és jogtörténete I-II című kétszemeszteres fakultatív tárgyat tanítottam a nappali és a levelező tagozatos hallgatók számára. 2000-től a délszláv államok jogfejlődése című fakultatív tárgyat is oktattam, majd a következő években már közel tíz fakultatív kollégiumot tartottam a nappali és levelezős jogázhallgatók számára. A fakultációk témáját, a tantárgyak tananyagát és az oktatás metodikáját magam alakítottam ki, ekként az egyetemi/kari tananyagfejlesztéséhez is hozzájárultam kisebb mértékben. 2003-ban a prof. dr. Badó Attila vezetése által megalakult Összehasonlító Jogi Intézet oktatója

vagyok, 2004-től tudományos munkatársként, 2008-tól pedig egyetemi docensként. A nappali tagozatos joghallgatók számára *gyakorlatokat* vezetek (a 2008/09. tanévtől), a főkéllégiumi előadásokon pedig időnként helyettesítem a kurzust jegyző előadót akadályoztatása esetén. A Nemzetközi tanulmányok mesterképzési szak (MA) nappali tagozat Regionális és civilizációs tanulmányok – Mediterráneum és Latin – Amerika szakirányon tartom a *Balkán országok intézmény és jogrendszere* nevű kötelező tantárgyat, melynek tananyagát magam állítottam elő a tantárggyal azonos című jegyzetben. A BTK-n a Szlávisztika szakon szerb nyelv és irodalom szakos képzésben 1998-tól 2010-ig (a tárgy átszerveződés miatti megszűnéséig) szerb nyelven oktattam a *szerb néprajz* nevű kötelező tantárgyat, 2015-ben pedig szintén szerb nyelven a *szerb történelem* nevű kötelező tantárgyat a BTK Szláv Intézet osztatlan tanárképzés (nemzetiségi) szerbtanári szakának I. évfolyamán.

Jelenleg a jogászképzésen a következő fakultációkat tartom a nappali és levelező tagozatos hallgatóknak:

A zsidó jogrendszer alapjai

Iszlám jog

Vallási jogrendszerek (egyházjog, zsidójog és iszlám jog összehasonlítása)

Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben

Délszláv államok jogfejlődésének vizsgálata (ez utóbbi csak a levelezős hallgatók számára, akik nem hallgatják a csak a nappalis hallgatóknak meghirdetett Vallási jogrendszerek tárgyat). A 2016-2017. tanévtől A zsidó jog alapjai nevű kollégiumot a politológia szakos hallgatók is felvehetik, és meghirdetésre került az Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola hallgatói számára A szláv népek joga című tantárgy.

A nevezett kollégiumokat általános művelődési tárgyként felvehetik az egyetem más karainak hallgatói is.

A Munkaügyi és társadalombiztosítási képzésben nappali és levelező tagozatos hallgatók számára a következő kollégiumokat tartom:

A szláv államok joga

A délszláv államok munkajogi szabályozásának összehasonlító vizsgálata.

Az SZTE valamennyi nappali hallgatója számára a következő általános művelő tárgyakat oktatom:

Bevezetés a kroatistikába

A szláv államok joga

Horvát nyelv kezdő és haladó

Szerb nyelv kezdő és haladó.

A fakultációkkal szakmai célom a hallgatók ismeretének kibővítése olyan témakörökben, amelyek részben képezik a főkéllégiumi tananyagot, másrészt pedig szervesen hozzátartoznak – vagy hozzá kellene tartozniuk – a 21. századi jogász és államtudományi, illetve általános műveltséghez. Egyes tárgyaknak (Iszlám jog, Vallási és politikai konfliktusok a Balkánon) napi aktualitása is van.

Végül a nyelvek oktatásával szándékozom elősegíteni a nyelvtudásukat és az általános műveltségüket kihasználva azt a tényt, hogy ezeket a nyelveket anyanyelvként beszélem és alkalmazni tudom a szakfordítói tudásomat.

Folyamatosan konzulensként és mentorként részt veszek az évfolyamdolgozat és szakdolgozatok megírásának és védelmének folyamatában nemcsak a jogi karon, hanem más karokon is. Eddig 36 szakdolgozó hallgatónak voltam konzulense. Közülük 9 nappali, 18 levelező tagozatos jogász hallgató volt, a nemzetközi tanulmányok szakán 5 nappali tagozatos, a politológia szakán 2 nappali tagozatos, s végül a munkaügyi és társadalombiztosítás szakon egy nappali és egy levelező tagozatos hallgató konzulense voltam.

Bíráló Bizottság Tagja voltam dr. Szabó Szilárd Bosznia-Hercegovina közjogi viszonya az Osztrák-Magyar Monarchiához 1878-1918 között című doktori értekezés védésén (PhD) a Miskolci Egyetem ÁJTK Deák Ferenc Doktori Iskola keretében Miskolcon, 2010. november 26-án. .

Oktatóként az SZTE Szabadegyetem II. szemeszterében *A közös horvát-magyar állam 800 éve, különös tekintettel az 1868. évi horvát-magyar kiegyezésre* címmel tartottam előadást 2008. november 19-én.

Vendégoktatóként előadást tartottam külföldön:

I. Eszéken, a Bölcsészkar meghívására a BTK hallgatóinak 2015. március 23-án *A horvát-magyar államközösség (1102-1918) története (Povijest hrvatsko-ugarske državne zajednice 1102-1918)* címmel, és

II. Splitben a Jogi Kar dekanjának, Željko Radićnak (Jogtörténeti Tanszék) meghívására a Jogi Kar hallgatóinak a horvát jogtörténet tantárgy keretében 2016. május 3-án *Hrvatsko-mađarski odnosi u povijesnoj perspektivi* (Horvát-magyar viszonyok a történelmi prespektivában) címmel.

Ezek mellett 2002-ben a Horvát Országos Önkormányzat által a népírás tantárgyból szervezett államilag akkreditált *tanári továbbképzésben* oktattam Szombathelyen és Pécsen. Emellett a Juhász Gyula Tanárképzőn oktattam az Etnikai, vallási és politikai konfliktusok a Balkánon és a Bevezetés a kroatisztikába nevű tárgyakat.

Szakmai kapcsolatot ápolok mind a négy horvátországi Jogi Kar (zágrábi, eszéki, rijekai és spliti) jogtörténeti tanszék oktatóival és a zágrábi és eszéki, valamint a mostari (Bosznia-Hercegovina) Bölcsészettudományi Karok oktatóival.

Az SZTE Jogi Karának oktatójaként megtisztelő meghívást kaptam a legtekintélyesebb horvátországi intézményektől, hogy az 1991 és 1995 közötti horvátországi háborúhoz kapcsolatos témák magyarországi vonatkozásait kutassam. Ezekről konferenciákon tartottam előadást Eszéken és Verőcén, illetve a Horvát Közzolgálati Televízió által készített és 2016 őszén sugározott dokumentumfilm sorozatban is felkértek munkatársként (<https://hrti.hrt.hr/#/video/show/2924160/kako-je-obranjena-hrvatska-dokumentarna-serija-812>).

Szakmai előadás megtartására kért meg a Magyar Televízió új tudományos csatornája, az M5 Mindenki Akadémiája című sorozat keretében. Az előadás címe a Balkáni népek szokásjoga, a kitűzött időpont pedig: 2017. február 1.

A fentiekén kívül együttműködöm a hallgatók szervezeteivel különböző rendezvényeken, médiátor szerepet vállaltam előadásokon, illetve előadóként léptem fel.

Mindezek mellett a József Attila Tudományegyetem (JATE) kosárlabda csapatának edzője voltam 2001 és 2003 között, magam is játszottam a JATE B csapatában a Városi bajnokságban, és jelenleg is játszom a Jogi Kar csapatában az egyetemi kari kosárlabda bajnokságban.

I. PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

A) KÖZLEMÉNYEK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT (PhD) MEGSZERZÉSE ELŐTT

1.) MONOGRÁFIA, TANKÖNYV MAGYAR NYELVEN:

1. Heka László: A szegedi dalmaták. Gold Press, Szeged. 2000. 272 p. 9 citáció.
2. Heka László: Horvát alkotmány- és jogtörénet I. rész, 1848-ig. JATEPress, Szeged. 2000. 309 p. 12 citáció.
3. Heka László: Adalékok Horvátország alkotmánytörténetéhez. Goldpress, Szeged. 2001. 291 p. 8 citáció.

4. Heka László: A délszláv államok alkotmánytörténete. Gold Press Szeged, 2002. 253. p. 28 citáció.
 5. Heka László: Horvátország kulturális és művelődéstörténete. Bába Kiadó, Szeged, 2004. 400. p. 10 citáció.
 6. Heka László: A magyar-horvát államközösség alkotmány - és jogtörténete. Bába Kiadó, Szeged, 2004. 268 p. 14 citáció.
 7. Heka László: Horvátország alkotmány- és jogtörténete II. rész (1848–1918). JATEPress, Szeged, 2004. 268 p. 4 citáció.
- 2.) MONOGRÁFIA, TANKÖNYV HORVÁT NYELVEN:
1. Heka, Ladislav: Hrvatsko-mađarski povijesni kalendar. Croatica, Budapest, 2001. 303. p. 2 citáció.
 2. Heka, Ladislav: Narodopis. Kulturno naslijeđe na tlu Hrvatske. Croatica, Budapest, 2002. 170. p. 5 citáció.
 3. Heka, Ladislav: Publikacije. Obrana i posljednji dani, Croatica, Budapest, 2003. 206 p. 2 citáció.
 4. Heka, Ladislav: Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu. Croatica, Budapest és Frankovits és Társa, Pécs 2004. 101. p. 17 citáció.
- 3.) IRODALMI ALKOTÁS, REGÉNY:
1. Heka László: Így volt. Gold Press, Szeged. 2002. 237. p. 2 citáció.
- 4.) KÖZLEMÉNYEK:
1. Heka László-Szondi Ildikó: Jugoszlávia: ország, mely nem létezik. In: *Juss. Társadalomismereti és Kulturális Szemle*, Szolnok, 1992. (5. évf.) 4. szám, 124-147. p.
 2. Heka László-Szondi Ildikó: Mindennapi sirámok. In: *Szeged*, 1992. 8. sz. 22-23. p.
 3. Heka László-Szondi Ildikó: A „Lili Marlen” új élete. In: *Szeged. Városi folyóirat*, 1992. 4. sz. 20. p.
 4. Heka László-Szondi Ildikó: Eszék az Európai Örökség városa, avagy harácsolás a szépségben In: *Szeged. Városi folyóirat*, 1992. 5. sz. 23. p.
 5. Heka László-Szondi Ildikó: A félelem szemei. Anton Dugonjity pszichológus írása nyomán. In: *Szeged, Városi folyóirat*, 1992. 6. sz. 2. p.
 6. Heka László-Szondi Ildikó: Bosznia-Hercegovina múltja és jövője In: *Heti Magyarország*. Budapest 30. évf. 12. sz. (1993). 18. p.
 7. Heka László-Szondi Ildikó: Elképzelések Koszovó sorsáról. Milosevics első és utolsó állomása? In: *Heti Magyarország*. 30. évf. 15. szám (1993. ápr. 9.) 18. p.
 8. Heka László-Szondi Ildikó: Hágai ítélet. In: *Heti Magyarország*. 30. évf. 15. szám (1993. ápr. 9.). 24. p.
 9. Heka László-Szondi Ildikó: Bosnyákok. Történelem és jelenkor. In: *Heti Magyarország*. 30. évf. 17. szám (1993. ápr. 23.) 18. p.
 10. Heka László-Szondi Ildikó: Népvándorlás az ezred végén. Szeparatista mozgalmak Európában - Szétesett országok. In: *Heti Magyarország*. 30. évf. 17. szám (1993.) 22. p.
 11. Heka László-Szondi Ildikó: Horvátok és muzulmánok. A történelem vad sodrában. Menekültek sora. In: *Heti Magyarország*. 30. évf. 20. szám (1993. máj. 24.) 18. p.
 12. Heka László-Szondi Ildikó: A boszniai erőviszonyok. In: *Heti Magyarország*, 30. évf. 31. szám (1993. júl. 30.) 19. p.
 13. Heka László-Szondi Ildikó: Új országok - új pénzek. In: *Heti Magyarország*, 30., évf. 31. sz. (1993) 23. p.

14. Heka László-Szondi Ildikó Gazdasági övezetek. In: *Heti Magyarország*, 30., évf. 37. sz. (1993) 19. p.
15. Heka László-Szondi Ildikó: Krajina önálló állam? Kétszázezernyi kitelepített kálváriája. In: *Heti Magyarország*, 30. évf. 38. (1993. szept. 17.) 18. p.
16. Heka László-Szondi Ildikó: Ki felel a balkáni bűnökért? Háborús Bűnök Bírósága – Hága. In: *Heti Magyarország*, 30. évf. 43. szám (1993. okt. 22.) 19. p.
17. Heka László-Szondi Ildikó: Lőporos hordók. In: *Heti Magyarország*, 30. évf. 47. szám (1993. nov. 19.) 19. p.
18. Heka László-Szondi Ildikó: Albánia a Balkán kapuja. Kiegyensúlyozás a válságövezetben. In: *Heti Magyarország*, 30. évf. 50. szám (1993. dec. 10.) 22. p.
19. Heka László-Szondi Ildikó: Példa a kisebbségi kérdés megoldására? Mit véd a keretegyezmény? Horvátország és a szerbek. In: *Magyarország*, 32. évf. 13. szám (1995) 22. p.
20. Heka László-Szondi Ildikó: Kit véd a magyar-horvát egyezmény Drávaszögben? In: *Magyarország*, 32. évf. 16. szám (1995) p. 24. p.
21. Heka László-Szondi Ildikó: Dalmaták. In: *Magyarország*, 32. évf. 33. szám (1995) 20. p.
22. Heka László-Szondi Ildikó: Horvátország demográfiai képe. In: *Magyarország*, 32. évf. 43. szám (1995) 20. p.
23. Heka László-Szondi Ildikó: Etnikai változások: Magyarok, szlávok, németek - száműzöttek sorsa. In: *Magyarország*, 32. évf. 43. szám (1995). 20. p.
24. Heka László-Szondi Ildikó: Horvát hangok. In: *Magyarország*, 32. évf. 43. szám (1995). 20. p.
25. Heka László-Szondi Ildikó: Kijavítandó hiba? A macedón kérdés. In: *Köztársaság*, 2. évf. (1993. jan. 8.) 1. szám 90. p.
26. Heka László-Szondi Ildikó: Aggályok az új nürnbergi per előtt. In: *Új Magyarország*, 3. évf. 135. sz. (1993. jún. 12.) 9. p.
27. Heka László-Szondi Ildikó: Magyarok a Drávaszögben. In: *Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae*, Acta Juridica et Politica Tom. 44. Fasc.5. Szeged, 1993. 24 p. 6 citáció.
28. Heka László: Eszéki napló I-III. rész, In: *Szeged*, Városi folyóirat, 1993. 2. sz. (I. rész) 24-26.p., 1993. 3. sz. (II. rész), 34-35. p., 1993. 4. sz. (III. rész), 14-15. p.
29. Heka László-Szondi Ildikó: Értelmiség 93. In: *Magyar Kultúra*, Budapest, 2. évf. 10. szám. 1993. 4-6. p.
30. Heka László-Szondi Ildikó: Mindennapi sirám. In: *Kapu*. Budapest, 1993. 6. évf. 5. sz. p. 34-37.
31. Heka László-Szondi Ildikó: A félelem szemei. Balkáni háborús psziché a 20. század végéről. In: *Zárt kör*. Harmadik Évezred Alapítvány Stratégiakutató Intézet. Budapest, 1993. 3-4. szám, 24-33. p. 2 citáció.
32. Heka László-Szondi Ildikó: Amatőr színház profi művészekkel. Egy éves a Szegedi Színkör Egylet. In: *Szeged*, 6-7. szám, 1993. jún.-júl. 50-52. p.
33. Heka László-Szondi Ildikó: A Szegedi Színkör Egylet. Teátrum a Tantuszban. In: *Világszövetség*. Budapest 2. évf. 16. sz. 1993. aug. 3.
34. Heka László-Szondi Ildikó: A szegedi dalmaták. In: *Szeged*, Városi folyóirat. I. rész 1994. 11. sz. 33-37. p., II. rész 1994. 12. sz. 17-21. p.
35. Heka László - Szondi Ildikó: Magyarok a Drávaszögben. In: *Statisztikai szemle*, Budapest, 72. évf. 1994 4-5. sz. 298-306. p. 2 citáció.

36. Heka, Ladislav: Hrvatski jezik na američkom sveučilištu. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest 1994. 19. sz. 7. p.
37. Heka, Ladislav: Bunjevci su Hrvati. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest 1994. 26. sz. 7. p.
38. Heka László: Horvátország alkotmányos és választási rendszere. In: *Jogtudományi Közlöny*, Budapest, 1995. 11-12. sz. 542-547. p. 2 citáció.
39. Heka, Ladislav: Značaj i uloga Hrvata u povijesti Segedina. In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1996, 3. szám, 72-84. p. 4 citáció.
40. Heka, Ladislav: Povijesni govor na hrvatskom jeziku. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 18. sz. 13. p.
41. Heka, Ladislav: Nastanak i nestanak Vojne krajine. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 23. sz. 14. p.
42. Heka, Ladislav: Koloman, prvi hrvatsko-ugarski kralj. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 24. sz. 6. p.
43. Heka, Ladislav: 417 godina Karlovca. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 29-30. sz. 12. p.
44. Heka, Ladislav: Ban pučanin. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 32. sz. 8. p.
45. Heka, Ladislav: Janus Pannonius – oda Panoniji. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 35. sz. 6-7. p.
46. Heka, Ladislav: Hrvatsko-ugarska nagodba. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 47. sz. 11. p.
47. Heka, Ladislav: Junaštvo Nikole Šubića Zrinskog, In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1996. 35. sz. 11. p. (1996. VIII. 29.).
48. Heka, Ladislav: Segedinski Hrvati. In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1997. 4. szám, 31-60. p. 7 citáció.
49. Heka, Ladislav: Znamenite osobe i obitelji iz hrvatsko-mađarske povijesti. In: *Godišnjak Hrvatskoga glasnika*, Čakovec (Csáktornya), 1997., 33-56. p.
50. Heka, Ladislav: Doseljenje Hrvata u domovinu i uspostava hrvatske države. In: *Godišnjak Hrvatskoga glasnika*, Čakovec (Csáktornya), 1997. 12-21. p.
51. Heka, Ladislav: Uloga i značenje hrvatskoga bana u državnopravnoj povijesti Hrvatske I-V. rész, In: *Hrvatske novine*, Eisenstadt, 1997. 41-45. sz. 11. p. (folytatásban jelent meg öt részben).
52. Heka Ladislav: Juraj II, Drašković 1525-1587. In: *Pannonisches Jahrbuch - Panonska ljetna knjiga*, 1997. Pannonisches Institut, Güttenbach, Literas-Verlag, Wien (Bécs), 1997. 74. p.
53. Heka Ladislav: Zum 125. Todestag von Ljudevit Gaj (1809-1872), In: *Pannonisches Jahrbuch-Panonska ljetna knjiga* 1997. Pannonisches Institut, Güttenbach, Literas-Verlag, Wien /Bécs/, 1997. 82-83. p.
54. Heka László Ladislav: 150 obljetnica proglašenja hrvatskog jezika službenim jezikom. In: *Hrvatski kalendar* 1997. Budapest, 1997. 60-61. p.
55. Heka Ladislav: 310. obljetnica doselidbe dalmatinskih Hrvata u Segedin. In: *Hrvatski kalendar* 1997. Budapest, 1997., pp 94-96. 1 citáció.
56. Heka Ladislav: Prije 350. godina je Nikola Zrinski postao hrvatskim banom. In: *Hrvatski kalendar* 1997., Budapest, 92-93. p.
57. Heka Ladislav: Kraj francuskih Ilirskih provincija. In: *Godišnjak Hrvatskog glasnika* 1997. Čakovec (Csáktornya), 59-60. p.
58. Heka Ladislav: Kobni poraz na Krbavskom polju. In: *Godišnjak Hrvatskog glasnika*, Čakovec (Csáktornya), 1997. 76-77. p.

59. Heka László: Adalékok Horvátország 1526 előtti alkotmánytörténetéhez. In: *Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae*, Acta Juridica et Politica. Tomus LII. Fasciculus 4. Szeged, 1997. 29 p. 3 citáció.
60. Heka, Ladislav: Mletačka vlast nad Dalmacijom. In: *Hrvatske novine* Eisenstadt. 18. VII. 1997. 12. p.
61. Heka László: A horvát-magyar kiegyezésről. Az 1868:I. tc. illetve az 1868:XXX. tc. elemzése. In: *Jogtudományi Közlöny*, Budapest, 1997. 3. sz. pp. 131-141. 6 citáció.
62. Heka, Ladislav: Josip Juraj Strossmayer, biskup i političar. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 4. sz. 11. p.
63. Heka, Ladislav: Prva nagrada za rad „Bunjevci (Dalmate) u životu Segedina, In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 7. sz. 4. p.
64. Heka, Ladislav: Trpimir, utemeljitelj hrvatske vladarske kuće. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 9. sz. 11. p.
65. Heka, Ladislav: Povijesna uloga i značenje hrvatskog sabora. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 14. sz. 8. p.
66. 600. obljetnica Križevačkog sabora. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 14. sz. 9. p.
67. Heka, Ladislav: Mihovil Pavlinović – pobornik sjedinjenja Hrvatske i Dalmacije. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1997. 20. sz. 11. p. (1997. V. 22.).
68. Heka, Ladislav: Pogibija posljednjega hrvatskoga kralja Petra I. i kraj staroga hrvatskoga narodnoga kraljevstva. In: *Hrvatske novine*, Eisenstadt, 1997. 22. sz. 12. p.
69. Heka, Ladislav: Cesarica Marija Terezija i slavonsko pitanje. In: *Hrvatske novine*, Eisenstadt, 1997. 25. sz. 12. p.
70. Heka, Ladislav: Povijest Dubrovačke Republike. In: *Hrvatske novine*, Eisenstadt, 1997. 26. sz. 12. p.
71. Heka, Ladislav: Sjedinjenje Vojne krajine s Hrvatskom. In: *Hrvatske novine*, Eisenstadt, 1997. 27. sz. 12. p.
72. Heka László: A bunyevácok (dalmaták) Szeged életében. In: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből*, XXVI. Szeged, 1998. 63-183. p. 10 citáció.
73. Heka László: Az 1868. évi horvát-magyar kiegyezés a sajtó tükrében. In: *Acta Universitatis Szegediensis De Attila József Nominatae*, Acta Juridica et Politica. Tomus LIV. Fasciculus 9, Szeged, 1998. 39 p. 7 citáció.
74. Heka, Ladislav: Biskup Josip Juraj Strossmayer. In: *Zornica* (folyóirat), Kökény, 1998. 1. sz. 6-7. p.
75. Heka, Ladislav: 110. obljetnica smrti „najvećeg Bunjevca” Ivana Antunovića. In: *Hrvatski kalendar*, Budapest, 1998. 60-61. p.
76. Heka, Ladislav: 130. obljetnica donošenja Hrvatsko-ugarske nagodbe. In: *Hrvatski kalendar* 1998., Budapest, 1998., 146-147. p.
77. Heka, Ladislav: 425. obljetnica seljačke bune u Hrvatskoj. In: *Hrvatski kalendar* 1998. Budapest, 1998. 178. p.
78. Heka, Ladislav: 725. obljetnica održavanja prvoga Slavonskog sabora. In: *Hrvatski kalendar* 1998., Budapest, 1998., 202-203. p.
79. Heka, Ladislav: Manjinski dom u Segedinu. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1998. 7. sz. 4. p.
80. Heka, Ladislav: Povijest Šokačke čitaonice u Mohaču 1905-1947. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1998. 37. sz. 6. p. (1998. IX. 17.).
81. Heka, Ladislav: Neobična povijest, In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1998. 42. sz. 9. o. (1998. X. 22.).

82. Heka, Ladislav: Neobična povijest, In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1998. 44. sz. 9. o. (1998. XI. 5.).
83. Heka, Ladislav: Hrvatice na koje smo ponosni. In: *Hrvatski kalendar* 1999., Budapest, 1999, 163-167. p. 1 citáció.
84. Heka, Ladislav: Hrvatski glasnik se čita i u Vojvodini. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest 1999. 20. sz. 6. 9. (1999. V. 20.).
85. Heka, Ladislav: Nacionalne manjine u Europi. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 45. sz. 1, 3. p. (1999. XI. 11.).
86. Heka, Ladislav: Zlatna bula kralja Bele IV. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest 1999. 47. sz. 8. p. (1999. XI. 25.).
87. Heka, Ladislav: Ladislav Škrapić dobitnik prestižnoga novinarskog priznanja. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 2. sz. 12. p. (2000. I. 13.).
88. Heka, Ladislav: Etnografija Hrvata u Mađarskoj. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 4. sz. 7. p. (2000. I. 27.).
89. Heka, Ladislav: Položaj manjina na pragu trećega tisućljeća, In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 17. sz. 12. p. (2000. IV. 27.).
90. Heka, Ladislav: Hrvati u Mađarskoj mogu računati na potporu Republike Hrvatske. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 27. sz. 1, 3. p. (2000. VII. 6.).
91. Heka, Ladislav: Segedinski Dalmatini. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 41. sz. 7. p. (2000. 10. 12.).
92. Heka, Ladislav: Šest stoljeća karaševskih Hrvata. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2000. 48. sz. 6. p. (2000. XI. 30.).
93. Heka László: A horvát bán Magyarország alkotmánytörténetében. In: *Acta Universitatis Szegedensis, Acta Juridica et Politica, Publicationes Doctorandorum Judicorum*, Tomus I, Fasciculus 8., Szeged, 2001. 201-238. p. 1 citáció.
94. Heka, Ladislav: Ustoličenje Georga Busha ml. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2001. 4. sz. 2-3. o. (2001. I. 25.).
95. Heka, Ladislav: Podjela imovine bivše Jugoslavije. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2001. 9. sz. 2-3. p. (2001. III. 1.).
96. Heka László-Szondi Ildikó: Montenegrói választások: isztriai út. In: *Heti Világgazdaság* (HVG) Budapest 3. évf. 17. (1144.) sz. / 2001. 8. p.
97. Heka László-Szondi Ildikó: Milosevics útja Hágáig. In: *Magyar Nemzet*, 2001. június 26. (kedd)
98. Heka László-Szondi Ildikó: Hazánk és a „balkáni unió”. Az Eu-csatlakozásnak nem alternatívái a szaporodó regionális lehetőségek, In: *Magyar Nemzet*, 2001. július 10. (kedd) 7. p.
99. Heka László: A horvát Sabor (Szábor) jogtörténeti szerepe. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica*, Tomus LXII. Fasc. 8., Szeged, 2002. 43. p. 2 citáció.
100. Heka László: A horvátországi munkajog átalakulása. In: *Napi jogász*, Budapest, 2002. 8. sz. 30-35. p. 2 citáció.
101. Heka László: Közös hőseink. In: *Tiszatáj*, Szeged, 2002. október, 45-59. p. 5 citáció.
102. Heka Ladislav: Povijesne obljetnice. In: *Hrvatski kalendar* 2002., Budapest, 2002., 37-47. p.
103. Heka, Ladislav: Bálint, Sándor. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka. II. svezak (B-Baž) 2004. 56-57. p. 1 citáció.

104. Heka Ladislav: Biskup Juraj II. Drašković (1525-1587). In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002. 55. p.
105. Heka Ladislav: Zum 130. Todestag von Ljudevit Gaj (1809-1872). In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 81. p.
106. Heka Ladislav: Ungarn und der Balkan. In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 161-162. p.
107. Heka Ladislav: Izbori i Europska unija. In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 222-223. p.
108. Heka Ladislav: Zbogom Jugoslavijo! In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 254-255. p.
109. Heka Ladislav: Desetljeće tranzicije. In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 261. p.
110. Heka Ladislav: Hrvati siromašniji za uzoritog kardinala Franju Kuharića. In: *Panonski ljetopis-Pannonisches Jahrbuch-Pannon Évkönyv* 2002., EU-Osterweiterung, Literas – Universitaetsverlag, Wien, 2002., 439-440. p.
111. Heka László: Szerbia államiségének kezdetei, In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, Tomus III. Fasc. 6., Szeged, 2003. 43. p. 3 citáció.
112. Heka Ladislav: Poraz na Krbavskome polju. In: *Hrvatski kalendar* 2003. Croatica Budapest, 35-36. p.
113. Heka Ladislav: Rákóczijev ustanak i Hrvati. In: *Pogledi* (folyóirat), Budapest, 2003. 3. szám 4-13. p.
114. Heka Ladislav: Franjo Deák i Hrvati. In: *Pogledi*, Budapest. I. rész 2003/3. szám 17-25. p., II. rész 2003/4. szám 85-92. p.
115. Heka László: A horvátok és az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Tomus LXVI. Fasc. 10., Szeged 2004. 38. p. 3 citáció.
116. Heka László: Naša nova domovina – Europska unija. In: *Hrvatski kalendar*, Croatica, Budapest 2004. 51-57. p.
117. Heka, Ladislav: Adamović. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, Hrvatsko akademsko društvo. Subotica - Szabadka, 2004. I. svezak (A - Ba), 1-2 p.
118. Heka, Ladislav: Alaburić (Halaburić). In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, Hrvatsko akademsko društvo. Subotica - Szabadka, 2004. I. svezak (A - Ba), 8 p.
119. Heka, Ladislav: Anikić. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, Hrvatsko akademsko društvo. Subotica - Szabadka, 2004. I. svezak (A - Ba), 25 p.
120. Heka, Ladislav: Bajalić. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka. II. svezak (B-Baž) 2004. 44-45 p. 1 citáció.

121. Heka, Ladislav: Bajalić, Adam. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka. II. svezak (B-Baž) 2004. 45-46 p. 1 citáció.

B) TEMATIKUS PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1.) ÖNÁLLÓ KÖNYVEK MAGYAR NYELVEN:

1. Heka László: Szerbia állam- és jogtörténete. Bába Kiadó, Szeged, 2005. 244. p. 26 citáció.
2. Heka László: A szláv népek joga. I. rész. A szokásjogtól a törvénykezésig. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged. 2006. 424. p. 10 citáció.
3. Heka László: A szláv államok jogrendszerei. JATEPress, Szeged, 2008. 259. p. 8 citáció.
4. Heka László: A zsidó jogrendszer alapjai. Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szegedi Egyetemi Kiadó, 2009. 4 citáció.
5. Heka László: A szegedi dalmaták (bunjevacok) története - Dr. sc. Ladislav Heka: Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina. Bába Kiadó, Szeged, 2009. 366. p. 5 citáció
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/horvatok/szeged/a_szegedi_dalmata_bunjevacok_tortenete/pages/horvat/000_bibliografiki_podaci.htm.
6. Heka László: Bevezetés a kroatistikába. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged. 2010. 298. p.
7. Heka László: Etnikai, vallási és politikai konfliktusok a Balkán térségében. I. rész: A déli szlávok és a Balkán. [206 p.], II. rész: Társadalmi, etnikai, vallási és politikai viszonyok a Balkán térségben [300 p.], III. rész: A konfliktusok kialakulása [221 p.] = A Pólay Elemér Alapítvány tansegédletei. Sorozatszerk.: Balogh Elemér. Szeged, 2010. 1 citáció.
8. Heka László: Vallási jogrendszerek. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged, 2012. 449. p.
9. Heka László: A Balkán országainak intézmény- és jogrendszere. A Pólay Elemér Alapítvány Tansegédletei. Szeged, 2013. 386. p. 1 citáció.

2.) ÖNÁLLÓ KÖNYVEK HORVÁT NYELVEN:

1. Heka, Ladislav: Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebnim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu. Hrvatsko-mađarska kulturna udruga András Dugonics Szeged, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata Subotica i Hrvatsko akademsko društvo Subotica, Szeged-Subotica, 2011. 15 citáció.
2. Heka, Ladislav: Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica i Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Budimpešta, Subotica, 2015. 263. p. 7 citáció.

3.) DOKTORI DISSZERTÁCIÓ, KÉZIRATOK:

1. Heka László: A horvát-magyar közjogi viszony, különös tekintettel a horvátországi 1868:I. törvénycikkre és a magyarországi 1868:XXX. törvénycikkre. Doktori disszertáció, Szeged, 2004. (kézirat) 4 citáció.
2. Heka László-Szondi Ildikó: A második világháború újból föléledt emlékei (kézirat), 1 citáció.
3. Heka László-Szondi Ildikó: A félelem szemei. Háborús psziché a XX. század a XX. század végéről (kézirat), 2 citáció.

4.) IRODALMI ALKOTÁSOK:

1. Heka László: Így volt. Magyar Egyesületek Szövetsége/Savez mađarskih udruga. Pélmonostor/Beli Manastir. Horvátország 2007., 237. p. 5 citáció.
 2. Heka, Ladislav: Trebao sam, ali nisam. Hrvatska manjinska samouprava Segedin. Szeged, 2008. 334. p. 1 citáció.
- 5.) SZÓTÁR:
1. Heka László: Horvát kompakt útszótár, Maxim Könyvkiadó, Szeged, 2005. 256. p.
- 6.) KÖNYVRÉSZLETEK:
1. Heka László: A délszláv államok jogrendszereinek kihívásai. VIII. Fejezet. In: Badó Attila – Bencze Mátyás szerk.: Betekintés a jogrendszerek világába. Studio Batiq Szeged, 2007. 158-179. p.
- 7.) PUBLIKÁCIÓK 2005-2016:
1. Heka László: *Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekē Dukagjinit* (Az albán szokásjog). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVII. Fasc. 10. Szeged, 2005. 59. p.
 2. Heka, Ladislav: Povijest segedinskih Hrvata. In: *Hrvatski kalendar* 2005. Croatica Budapest 54-57. p.
 3. Heka, Ladislav: Blazovich, László. In: *Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka. Szabadka, 2005. III. svezak (Be - Br). 31. p. 1 citáció.
 4. Heka, Ladislav: Predsjednik Republike Mađarske. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest 2005. 5. sz. 4. p. (2005. II. 3.).
 5. Heka László: A sari'a jog fejlődése és alkalmazása a délszláv térségben. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 10. Szeged, 2006. 54. p.
 6. Heka, Ladislav: Dalmatini In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 6. D). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2006. 6-7. p. 1 citáció.
 7. Heka, Ladislav: Dejanović. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 6. D). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2006. 21-22. p. 1 citáció.
 8. Heka, Ladislav: Deska. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 6. D). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2006. 29-31. p. 1 citáció.
 9. Heka, Ladislav: Dugonić, Andrija. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 6. D). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2006. 72-74. p. 1 citáció.
 10. Heka László: Der „Eid“ im Beweisverfahren der südslawischen Region (Vergleichende Studie). In: *Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union*. Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára. Szeged, 2007. 115-122. p.
 11. Heka, Ladislav: Hrvatsko-Ugarska nagodba u zrcalu tiska. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* (1991) vol. 28. br. 2. str. 897-1440. Rijeka, 2007. pp. 931-971. 6 citáció.
 12. Heka, Ladislav: Franjevci Segedin. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 7. Dž-F.). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2007. 99-100. p. 1 citáció.
 13. Heka, Ladislav: Franjović. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 7. Dž-F.). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2007. 102-103. p., 1 citáció.

14. Heka László: Az 1848-1849. évi szabadságharc és a horvátok. In: *Hagyaték*. Szerk. Sipos Tünde. Magyar Egyesületek Szövetsége - Savez mađarskih udruga. I. évf. 1. szám. Pélmonostor - Beli Manastir. 2007. 24-71. p.
15. Heka László: A szláv államok jogrendszerei. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Tomus LXX. Fasc. 6. Szeged, 2007. 64. p. 1 citáció.
16. Heka László: Bevezetés a zsidó jogrendszerbe. In: *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. Tomus LXXI. Fasc. 9. Szeged, 2008. 263-304. p. 1 citáció.
17. Heka, Laslo): Sudska vlast u slovenskim državama. Komparativna studija. In: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. Godina LXXX, Knjiga 68, 1/08. szám. Novi Sad (Újvidék). 2008. pp. 3-24. 1 citáció.
18. Heka, Ladislav: Hrvatsko-ugarski odnosi od srednjega vijeka do Nagodbe iz 1868. s posebnim osvrtom na pitanje Slavonije. In: *Scrinia Slavonica* (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 8. (2008). Slavonski Brod, pp. 152-173. 5 citáció.
19. Heka, Ladislav: Gerard (Gerhard, Gellért). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 22-23. p. 1 citáció.
20. Heka, Ladislav: Gimnazija u Segedinu. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 28. p. 1 citáció.
21. Heka, L.-Skenderović, A.–Čota, A.-Mandić, Ž.: Gradska kuća. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 47-48. p. 1 citáció.
22. Heka, Ladislav: Grašalković, plemićka porodica (28. p.), Gerard (Gerhard, Gellért). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 53-54. p., 1 citáció.
23. Heka, Ladislav: Grašalković, Antun. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 54-55. p. 1 citáció.
24. Heka, Ladislav: Grašalković, Antun. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 55-56. p. 1 citáció.
25. Heka, Ladislav: Grašalković, Antun. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 55-56. p. 1 citáció.
26. Heka, Ladislav: Gyöngyös. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. 75-76. p. 1 citáció.
27. Heka, Ladislav- Mandić,; Živko: Horvat, prezime. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 55-56. p. 2 citáció.
28. Heka, Ladislav: Horvat, Ćiril Josip (Horváth Cyrill József). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 56. p. 2 citáció.
29. Heka, Ladislav: Horvat, Demeter (Horváth Döme). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 58. p. 2 citáció.

30. Heka, Ladislav: Horvat, Mihael (Horváth Mihály). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 60. p. 2 citáció.
31. Heka, Ladislav: Horvat Petričević, Lazar (Horváth Széplaki Petrichevich Lázár). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 63-64. p. 2 citáció.
32. Heka, Ladislav: Horvati (de Horvati). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 64. p. 2 citáció.
33. Heka, Ladislav: Horvat-Kišević (Horváth-Kissevich). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 64-65. p. 2 citáció.
34. Heka, Ladislav: Hrvatsko-Ugarska nagodba. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. 221-224. p. 2 citáció.
35. Heka László: Hrvatska u doba Matije Petra Katančića. In: *Elementa Geometriae Practicae – Zemlyomirje. Uvod u praktičnu geometriju-zemljomjerstvo*. Urednici: Miljenko Lapaine i Dušan Marjanović. Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Hrvatsko geodetsko društvo, Zagreb. 2010. 197-204. 3 citáció.
36. Heka, Ladislav: Institucija predsjednika Republike u pravnim sistemima slovenskih naroda. In: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. Godina LXXXII, Knjiga 70, 7-8/2010. szám. Novi Sad (Újvidék). 2010. pp. 279-308.
37. Heka, Ladislav: Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu. In: *Identitet bačkih Hrvata. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa*. Uredio: Robert Skenderović. Hrvatski institut za povijest, Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb - Subotica, 2010. str. 29-36. 5 citáció.
38. Heka, Ladislav: Uloga Hrvata u povijesti slobodnog i kraljevskog grada Szegedina. In: *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku*. Academia Scientiarum etí Artium Croatica MDCCCLXI. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Svezak 26. Zagreb-Osijek, 2010. str. 57-74. 3 citáció.
39. Heka, Ladislav: Mađarska revolucija 1848. In: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 2010. 10. sz. 13. p.
40. Heka, Ladislav: Ivančić, Viktor (Ivanchich). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 71. p.
41. Heka, Ladislav: Ivanić (Ivanich, Ivanyich, Ivanics). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 72. p.
42. Heka, Ladislav: Ivanić, Juraj (Juraj Ivanić, György Ivanics). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 74. p.
43. Heka, Ladislav: Ivanić, Pavao (Ivanich, Ivanics, Pál, Paulus de Iwanich, Pavao iz Ivanića). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 75. p.
44. Heka, Ladislav: Ivanković. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 76-77. p.

45. Heka, Ladislav: Ivanković, Ivan (Ivankovits, János). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 77-78. p.
46. Heka, Ladislav: Ivanović, Pavao (Ivanovics Pál). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. 84. p.
47. Heka László: A délszláv népek nemzetiségi mozgalmái a 19. században. In: *Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXIII., Szeged, 2010., 299-324. p. 2 citáció.
48. Heka László: A magyar-horvát államközösség keletkezése. In: *Acta Hungarica Universitatis Essekiensis* 2. J. J. Strossmayer Egyetem Bölcsész tudományi Kar, Eszék - Sveučilište j. J. Strossmayera Filozofski fakultet Osijek. Osijek, 2010. pp. 25-36. 1 citáció.
49. Heka László: Kettős állampolgárság a volt Jugoszlávia területén. Összehasonlító vizsgálat. In: *Rovátkák*. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: HunCro Médiaközpont Kft., Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, 2011/1. száma, Eszék, 2011. 44-62. p.
50. Heka, László: Ožegović (Ozsegovics, Ossegovits) Metel szerepe Magyarország alkotmánytörténetében. In: *Cris*, Križevci, god. XIV., br. 1/2012., pp. 157 – 182. 4 citáció.
51. Heka, Ladislav: Grofovi Grašalkovići (Grassalkovich) i kolonizacija Bačke. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica 2011. pp. 9-54. 5 citáció.
52. Heka, Ladislav: Jalošić, Andrija Ivan (Jallosics, Jallošits, András János, Endre). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. 25-26. p.
53. Heka, Ladislav: Janković, Josip (Jankovics, József). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. 36. p.
54. Heka, Ladislav: Janković, Martin (Jankovich, Jankovits, Márton, Martinus). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. 36. p.
55. Heka, Ladislav – Mandić, Živko: Jasenović, Grgo. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. 43-45. p.
56. Heka, Ladislav: Jesenović, Feliks. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. 64-65. p.
57. Heka László: II. Rákóczi Ferenc és a horvátok. In: *A hazáért és a szabadságért. Tanulmányok II. Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről*. Szerk.: Miklós Péter. In: Belvedere Szeged, 2013. pp. 87-103.
58. Heka László: Húszéves a hágai nemzetközi büntetőtörvénytörvény (ICTY). In: *Rovátkák*. Főszerk. Lábadai Károly. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék. 2013/2. száma, Eszék, 2013. 1-33. p.

59. Heka László: Eszék szabad királyi város 1809. évi privilégiumlevele. In: *Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Juridica et Politica Szeged, Szeged, 2013. pp. 273.-289.
60. Heka László: A Koszovói Köztársaság alkotmányjogi berendezkedése. In: *Forvm. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. III.évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 105-129. 1 citáció.
61. Heka László: Horvátország parlamentarizmusa a kezdetektől napjainkig. In: *Forvm. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica*. III.évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 99-118.
62. Heka, Laslo: Institut dvojnog državljanstva u Mađarskoj i državama nastalim na području nekadašnje Jugoslavije – uporedna analiza. In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije*. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu. Novi Sad, 2013. pp. 471-502.
63. Heka, Ladislav: Kacziba, Ágnes. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 1-2. p.
64. Heka, Ladislav: Kaić (Kajić, Kaich, Káity). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 6-8. p.
65. Heka, Ladislav: Klobusiczky, Franjo. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 169-170. p.
66. Heka, Ladislav: Klobusiczky, Petar (Péter). In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 170-171. p.
67. Heka, Ladislav: Knézy, Lehel. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 177-178. p.
68. Heka, Ladislav: Knézy, Pál. In: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. 179. p.
69. Heka, Ladislav: Hrvatsko-ugarski javnopravni prijepori. In: *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 63, No.5-6. Zagreb, 2013. pp. 1257-1292. (http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171903).
70. Heka, László: Ustavnopravni poredak Mađarske u svjetlu Ustava iz 2011. godine. In: *Pravni vjesnik Osijek* br 3-4., Osijek 2013. str. 157-185. http://vjesnik.pravos.hr/preuzimanje/2013-3_4.pdf.
71. Heka, Ladislav: Uloga Hrvata (Dalmatina) u upravi slobodnih kraljevskih gradova Segedina, Subotice i Osijeka. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* br. 5. Subotica, 2013. pp. 25-64.
72. Heka, László: A horvátországi munkajogi változások az Európai uniós integráció tükrében. In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije*. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu. Novi Sad, 2014. pp. 507-520.
73. Heka László: Horvátország és Magyarország büntetési rendszerének összehasonlítása a 2013 évi új Btk-ák alapján. In: *Jogelméleti Szemle* 2014/4. szám 146. o. 33-48. o. http://jesz.ajk.elte.hu/2014_4.pdf.
74. Heka László: A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig. In: *Rovátkák*. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat.

- Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör, Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Eszék. 2014/2. száma, Eszék, 2014. 1-31. p.
75. Heka László: A szláv népek első törvényei és közös intézményei. In: Jakab Éva, Pozsonyi Norbert (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára*. 516 p. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014. pp. 195-208. 1 citáció.
 76. Heka László: A népek önrendelkezési és elszakadási jogának megvalósítása a volt Jugoszlávia felbomlása esetében. In: Blutman László (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. 587 p. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica). Szeged, 2014., pp. 161-174.
 77. Heka, L. Laslo: Sistem kažnjavanja prema novom mađarskom krivičnom zakonu i njegova komparacija sa srpskim i hrvatskim zakonom. In: *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, vol. 48, br. 1, Novi Sad, 2014. str. 337-379. <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%2611799&page=18&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d11799>.
 78. Heka, Ladislav: *Politička gledišta Franje Markovića i njegov odnos prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi i mađarizaciji*. In: *Život i djelo Franje Markovića*. Program znanstvenoga skupa i sažeci izlaganja. Križevci, 2014. 12-13. p.
 79. Heka, Ladislav: Uvođenje mađarskoga jezika u službenu uporabu u Ugarskoj i uloga hrvatskih nuncija na Požunskom saboru 1843/44. godine. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka*. (1991) v. 35, br. 2, Rijeka, 2014., pp. 513-554.
 80. Heka, Ladislav: Posljedice Prvoga svjetskog rata: samoproglashene „države“ na području Ugarske. In: *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2014. pp. 113-170. 1 citáció.
 81. Heka László: Néhány gondolat az új horvát Családjogi Törvényről. In: *Családi Jog*, Budapest, 2015.13:(1) pp. 36-45.
 82. Heka László: A szláv államok alkotmányainak preambuluma és a magyar Alaptörvény nemzeti hitvallásának összehasonlító vizsgálata. In: Balogh Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Tanulmányok a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak tollából. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2016. pp. 171-181.
 83. Heka László: A nemzetközi bűncselekmények (International Crime) szabályozása a horvát Btk.-ban, és ammak összehasonlítása a magyar, bosznia-hercegovinai és a szerb szabályozással. In: Gál Andor, Karsai Krisztina (szerk.): *Ad valorem: Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. 366 p. A Pólay Elemér Alapítvány könyvtára; 61. Iurisperitus Bt., Szeged, 2016. pp. 131-140.
 84. Heka László: Horvátország 2014. évi szociális jogi reformja, különös tekintettel a háborús veteránok jogaira. In: Homoki-Nagy Mária, Hajdú József (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Czúcz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica; 79.). Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2016. pp. 219-228.
 85. Heka László: A jobb kéz levágását elengedte. In: *Napút*, Irodalom, művészet, környezet. XVIII. évfolyam 6. szám, Budapest, 2016. pp. 91-99.
 86. Heka László: Az új horvát Családjogi Törvény körüli vita, különös tekintettel a szülői felügyeleti jogra és a gyermekvédelemre. In: Gellén Klára, Görög Márta (szerk.): *Lege et Fide: Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*. A

- Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára; 65. Iurisperitus Bt. Szeged, 2016. pp. 207-218.
87. Heka, László (Laslo): Mađarska porodičnopravna regulativa prema novom Građanskom zakonu. In: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*. God. LXXXVI. Novi Sad, 2015. Knjiga 75. br. 3. pp. 131-164.
 88. Heka, László: Neki aspekti mađarskoga obiteljskog prava na temelju zakona iz 2014. godine. In: *Pravni vjesnik Osijek*, 2/2015. pp. 191-209. <http://www.pravos.unios.hr/pfo/sites/default/files/Vjesnik-pdf/Izdanja/Pravni-vjesnik-2015-2.pdf>.
 89. Heka, L. Laslo: Pravosudni sistem Mađarske sa posebnim naglaskom na princip nezavisnosti sudija te njihova iporedba sa sudskim sistemima balkanskih i slovenskih država. In: *Zbornik radova/Collected Papers*. Zbornik radova Pravnog fakulteta, XLIX, br. 3. Novi Sad, 2015. pp. 855-886. <http://www.pf.uns.ac.rs/images/zbornici/2015-2.pdf> 2 citáció.
 90. Heka, Laslo: Outsourcing u Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji. In: *Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije*. Knj. 3. 3. köt. Vol. 3 / [glavni i odgovorni urednik Ranko Keča]. Pravni fakultet Novi Sad. Novi Sad, 2015. pp. 495- 514.
 91. Heka, Ladislav: Posljedice Prvoga svjetskoga rata na Hrvatsku i Hrvate. In: *XIII. Zbornik radova – Međunarodni kroatistički znanstveni skup*. Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj/Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete. Szerk.: Stjepan Blažetin. Pécs, 2015. pp. 133-148.
 92. Heka, Ladislav. 345. obljetnica urote Zrinsko-Frankopanske. In: *Hrvatski Kalendar 2016*. Croatica, Budapest, 2016. pp. 44-51.
 93. Heka, Ladislav: Hrvatski ban Karlo (Károly) Khuen-Héderváry i hrvatsko nacionalno pitanje. In: *Scrinia Slavonica* Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, *Annual of the Department for the History of Slavonia, Srijem and Baranja of the Croatian Historical Institute*. Svezak / volume 16 (2016), pp. 199-226. Slavonski Brod, rujan 2016. UDK/UDC 94 ISSN 1332-4853 (Tisak) ISSN 1848-9109 (Online). <http://hips.hr/wp-content/uploads/2016/11/scrinia16-sadrzaj.pdf>.
 94. Heka, Ladislav: Medijska slika Domovinskog rata u mađarskim medijima. In: *Domovinski rat i njegovi društveno-ekonomski odrazi na razvoj hrvatskog istoka*. Glavni urednik: Miljenko Brekalo. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2016. pp. 75-99.
 95. Heka, Ladislav: Rijeka i riječko pitanje u ugarskoj povijesti. In: *Knjižica sažetaka*. Znanstveni skup u povodu 150. obljetnice osnutka Čitalnice u Kastvu, prve hrvatske čitaonice u Istri. Urednik: Petar Strčić, akademik – Ivica Lukanović. Kstav, 2016., pp. 39-40.
 96. Heka, Ladislav: Baranjske izbjeglice u Mađarskoj s posebnim naglaskom na školovanje djece prema hrvatskom nastavnom programu u školama u Mohaču i Šiklošu. In: *Domovinski rat, njegove gospodarske, demografske i socijalne posljedice i perspektive na području Hrvatskoga istoka*. Glavni urednik: Miljenko Brekalo. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Osijek, 2016. pp. 35-38.
 97. Heka, Ladislav. Nastanak osamstoljetne hrvatsko-ugarske državne zajednice. In: *Hrvatski Kalendar 2017*. Croatica, Budapest, 2016. 42-48. p. 2 citáció.
 98. Heka, Ladislav: Grof Karlo (Károly) Khuen-Héderváry i Hrvati. In: *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. (1991) vol. 37, br. 3, Rijeka, 2016., pp. 1065-1100.

8.) TANULMÁNYOK PERIODIKÁKBAN ÉS KÖTETEK BEN MAGYAR NYELVEN:

1. Heka László: Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit (Az albán szokásjog). Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVII. Fasc. 10. Szeged, 2005. 59. p.
2. Heka László: A sari'a jog fejlődése és alkalmazása a délszláv térségben. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXVIII. Fasc. 10. Szeged, 2006. 54. p.
3. Heka László: Az 1848-1849. évi szabadságharc és a horvátok. In: Hagyaték. Szerk. Sipos Tünde. Magyar Egyesületek Szövetsége - Savez mađarskih udruga. I. évf. 1. szám. Pélmonostor - Beli Manastir. 2007. 24-71. p.
4. Heka László: A szláv államok jogrendszerei. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXX. Fasc. 6. Szeged, 2007. 64. p. 1 citáció.
5. Heka László: Bevezetés a zsidó jogrendszerbe. In: Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXI. Fasc. 9. Szeged, 2008. 263-304. p. 1 citáció.
6. Heka László: A délszláv népek nemzetiségi mozgalmak a 19. században. In: Emlékkönyv Dr. Ruzsoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXIII., Szeged, 2010., 299-324. p. 2 citáció.
7. Heka László: A magyar-horvát államközösség keletkezése. In: Acta Hungarica Universitatis Eszekiensis 2. J. J. Strossmayer Egyetem Bölcsész tudományi Kar, Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék - Sveučilište j. J. Strossmayera Filozofski fakultet Osijek, Katedra za mađarski jezik i književnost. pp. 25-36. 1 citáció.
8. Heka László: Kettős állampolgárság a volt Jugoszlávia területén. Összehasonlító vizsgálat. In: Rovátkák. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: HunCro Médiaközpont Kft., Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék, 2011/1. száma, Eszék, 2011. 44-62. p.
9. Heka, László: Ožegović (Ozsegovics, Ossegovits) Metel szerepe Magyarország alkotmánytörténetében. In: Cris, Križevci, god. XIV., br. 1/2012., pp. 157 – 182. 4 citáció.
10. Heka László: II. Rákóczi Ferenc és a horvátok. In: A hazáért és a szabadságért. Tanulmányok II. Rákóczi Ferencről, koráról és emlékezetéről. Szerk.: Miklós Péter. In: Belvedere Szeged, 2013. pp. 87-103.
11. Heka László: Húszéves a hágai nemzetközi büntetőtörvényszék (ICTY). In: Rovátkák. Főszerk. Lábadai Károly. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék Eszék. 2013/2. száma, Eszék, 2013. 1-33. p.
12. Heka László: Eszék szabad királyi város 1809. évi privilégiumlevele. In: Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Juridica et Politica Szeged, Szeged, 2013. pp. 273.-289.
13. Heka László: A Koszovói Köztársaság alkotmányjogi berendezkedése. In: Forum. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. III. évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 105-129. 1 citáció.

14. Heka László: Horvátország parlamentarizmusa a kezdetektől napjainkig. In: Forvm. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. III.évfolyam 2. szám. Szeged, 2013. pp. 99-118.
15. Heka, László: A horvátországi munkajogi változások az Európai uniós integráció tükrében. In: Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu. Novi Sad, 2014. pp. 507-520.
16. Heka László: Horvátország és Magyarország büntetési rendszerének összehasonlítása a 2013 évi új Btk-ák alapján. In: Jogelméleti Szemle 2014/4. szám 146. o. 33-48. o. http://jesz.ajk.elte.hu/2014_4.pdf.
17. Heka László: A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig. In: Rovátkák. Horvátországi magyar kulturális és tudományos folyóirat. Kiadja: Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Pragma Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Kör, Eszék, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Eszék. 2014/2. száma, Eszék, 2014. 1-31. p.
18. Heka László: A szláv népek első törvényei és közös intézményei. In: Jakab Éva, Pozsonyi Norbert (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára. 516 p. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014. pp. 195-208. 1 citáció.
19. Heka László: A népek önrendelkezési és elszakadási jogának megvalósítása a volt Jugoszlávia felbomlása esetében. In: Blutman László (szerk.). Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára. 587 p. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica). Szeged, 2014., pp. 161-174.
20. Heka László: Néhány gondolat az új horvát Családjogi Törvényről. In: Családi Jog, Budapest, 2015.13:(1) pp. 36-45.
21. Heka László: A szláv államok alkotmányainak preambuluma és a magyar Alaptörvény nemzeti hitvallásának összehasonlító vizsgálata. In: Balogh Elemér (szerk.): Számadás az Alaptörvényről. Tanulmányok a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar oktatóinak tollából. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest. 2016. pp. 171-181.
22. Heka László: A nemzetközi bűncselekmények (International Crime) szabályozása a horvát Btk.-ban, és ammak összehasonlítása a magyar, bosznia-hercegovinai és a szerb szabályozással. In: Gál Andor, Karsai Krisztina (szerk.): Ad valorem: Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. 366 p. A Pólay Elemér Alapítvány könyvtára; 61. Iurisperitus Bt., Szeged, 2016. pp. 131-140.
23. Heka László: Horvátország 2014. évi szociális jogi reformja, különös tekintettel a háborús veteránok jogaira. In: Homoki-Nagy Mária, Hajdú József (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica; 79.). Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2016. pp. 219-228.
24. Heka László: A jobb kéz levágását elengedte. In: Napút, Irodalom, művészet, környezet. XVIII. évfolyam 6. szám, Budapest, 2016. pp. 91-99.
25. Heka László: Az új horvát Családjogi Törvény körüli vita, különös tekintettel a szülői felügyeleti jogra és a gyermekvédelemre. In: Gellén Klára, Görög Márta (szerk.): Lege et Fide: Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára. A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára; 65. Iurisperitus Bt. Szeged, 2016. pp. 207-218.

9.) TANULMÁNYOK PERIODIKÁKBAN ÉS KÖTETEK BEN IDEGEN NYELVEN:

1. Heka, Ladislav: Povijest segedinskih Hrvata. In: Hrvatski kalendar 2005. Croatica Budapest 54-57. p.
2. Leksikon Podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka. Szabadka, 2005. III. svezak (Be - Br), 1-67 p. – Blazovich, László (31. p.) szócikk szerzője, 1 citáció.
3. Heka, Ladislav: Predsjednik Republike Mađarske. In: Hrvatski glasnik, Budapest 2005. 5. sz. 4. p. (2005. II. 3.).
4. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj.) 6. D). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2006. Dalmatini (6-7. p.), Dejanović (21-22. p.), Deska (29-31. p.), Dugonić, Andrija (72-74. p.). szócikkek szerzője, 1 citáció.
5. Heka László: Der „Eid” im Beweisverfahren der südslawischen Region (Vergleichende Studie). In: Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union. Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára. Szeged, 2007. 115-122. p.
6. Heka, Ladislav: Hrvatsko-Ugarska nagodba u zrcalu tiska. In: Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) vol. 28. br. 2. str. 897-1440. Rijeka, 2007. pp. 931-971. 6 citáció.
7. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 7. Dž-F.). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2007. Franjevci Segedin (99-100) és Franjović (102-103. p.) szócikkek szerzője, 1 citáció.
8. Heka, Laslo (László): Sudska vlast u slovenskim državama. Komparativna studija. In: Glasnik Advokatske komore Vojvodine. Godina LXXX, Knjiga 68, 1/08. szám. Novi Sad (Újvidék). 2008. pp. 3-24. 1 citáció.
9. Heka, Ladislav: Hrvatsko-ugarski odnosi od srednjega vijeka do Nagodbe iz 1868. s posebnim osvrtom na pitanje Slavonije. In: Scrinia Slavonica (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatskog instituta za povijest. Svezak 8. (2008). Slavonski Brod, pp. 152-173. 5 citáció.
10. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 8. G). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2008. Gerard (Gerhard, Gellért) (22-23. p.), Gimnazija u Segedinu (28. p.), Gradska kuća (társszerző, 47-48. p.), Grašalković, plemićka porodica (53-54. p.), Grašalković, Antun (54-55. p.), Grašalković, Antun (55-56. p.), Grašalković, Antun (56. p.), Gyöngyös (75-76. p.) szócikkek szerzője, 1 citáció.
11. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 9. H). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2009. Horvat, prezime (társszerző Živko Mandićsal) (55-56. p.), Horvat, Ćiril Josip (Horváth Cyrill József) (56. p.), Horvat, Demeter (Horváth Döme) (58. p.), Horvat, Mihael (Horváth Mihály) (60. p.), Horvat Petričević, Lazar (Horváth Széplaki Petrichevich Lázár) (63-64. p.), Horvat (de Horvati) (64. p.), Horvat-Kišević (Horváth-Kissevich) (64-65. p.), Hrvatsko-Ugarska nagodba. (221-224. p.) szócikkek szerzője, 2 citáció.
12. Heka László: Hrvatska u doba Matije Petra Katančića. In: Elementa Geometriae Practicae – Zemlyomirje. Uvod u praktičnu geometriju-zemljomjerstvo. Urednici: Miljenko Lapaine i Dušan Marjanović. Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Hrvatsko geodetsko društvo, Zagreb. 2010. 197-204. 3 citáció.
13. Heka, Ladislav: Institucija predsjednika Republike u pravnim sistemima slovenskih naroda. In: Glasnik Advokatske komore Vojvodine. Godina LXXXII, Knjiga 70, 7-8/2010. szám. Novi Sad (Újvidék). 2010. pp. 279-308.

14. Heka, Ladislav: Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu. In: Identitet bačkih Hrvata. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa. Uredio: Robert Skenderović. Hrvatski institut za povijest, Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb - Subotica, 2010. str. 29-36. 5 citáció.
15. Heka, Ladislav: Uloga Hrvata u povijesti slobodnog i kraljevskog grada Szegedina. In: Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku. Academia Scientiarum etí Artium Croatica MDCCCLXI. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Svezak 26. Zagreb-Osijek, 2010. str. 57-74. 3 citáció.
16. Heka, Ladislav: Mađarska revolucija 1848. In: Hrvatski glasnik, Budapest, 2010. 10. sz. 13. p.
17. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 10. I). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2010. Ivančić, Viktor (Ivanchich) 71. p.; Ivanić (Ivanich, Ivanyich, Ivanics) , 72. p. Ivanić, Juraj (Juraj Ivanić, György Ivanics) 74. p.; Ivanić, Pavao (Ivanich, Ivanics, Pál, Paulus de Iwanich, Pavao iz Ivanića) 75. p.; Ivanković, 76-77. p.; Ivanković, Ivan (Ivánkovits, János) 77-78. p.; Ivanović, Pavao (Ivanovics Pál) 84. p. szócikkek szerzője.
18. Heka, Ladislav: Grofovi Grašalkovići (Grassalkovich) i kolonizacija Bačke. In: Godišnjak za znanstvena istraživanja. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2011. pp. 9-54. 5 citáció.
19. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 11. J). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2011. Jalošić, Andrija Ivan (Jallosics, Jallosits, András János, Endre) 25-26. p.; Janković, Josip (Jankovics, József) , 36. p. Janković, Martin (Jankovich, Jankovits, Márton, Martinus) , 36. p. Jasenović, Grgo (Ž. Mandićsal) 43-45. p.; Jesenović, Feliks 64-65. p.; Jurjević, Josip (Jurjevich, József) 118. p. szócikkek szerzője.
20. Heka, Laslo: Institut dvojnog državljanstva u Mađarskoj i državama nastalim na području nekadašnje Jugoslavije – uporedna analiza. In: Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije. Tematski zbornik. Pravni fakultet u Novom Sadu. Novi Sad, 2013. pp. 471-502.
21. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. (Knj. 12. K). Hrvatsko akademsko društvo. Subotica – Szabadka, 2013. Kacziba, Ágnes 1-2. p.; Kaić (Kajić, Kaich, Káity) 6-8. p., Klobusiczky, Franjo 169-170. p.; Klobusiczky, Petar (Péter) 170-171. p.; Knézy, Lehel 177-178. p.; Knézy, Pál 179. p. szócikkek szerzője.
22. Heka, Ladislav: Hrvatsko-ugarski javnopravni prijepori. In: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, No.5-6. Zagreb, 2013. pp. 1257-1292. (http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171903).
23. Heka, László: Ustavnopravni poredak Mađarske u svjetlu Ustava iz 2011. godine. Pravni vjesnik Osijek br 3-4., Osijek 2013. str. 157-185. http://vjesnik.pravos.hr/preuzimanje/2013-3_4.pdf.
24. Heka, Ladislav: Uloga Hrvata (Dalmatina) u upravi slobodnih kraljevskih gradova Segedina, Subotice i Osijeka. In: Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata br. 5. Subotica, 2013. pp. 25-64.
25. Heka, L. Laslo: Sistem kažnjavanja prema novom mađarskom krivičnom zakonu i njegova komparacija sa srpskim i hrvatskim zakonom. In: Zbornik radova Pravnog fakulteta, vol. 48, br. 1, Novi Sad, 2014. str. 337-379. <http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%2611799&page=18&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d11799>.

26. Heka, Ladislav: Politička gledišta Franje Markovića i njegov odnos prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi i mađarizaciji. In: Život i djelo Franje Markovića. Program znanstvenoga skupa i sažeci izlaganja. Križevci, 2014. 12-13. p.
27. Heka, Ladislav: Uvođenje mađarskoga jezika u službenu uporabu u Ugarskoj i uloga hrvatskih nuncija na Požunskom saboru 1843/44. godine. In: Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka. (1991) v. 35, br. 2, Rijeka, 2014., pp. 513-554.
28. Heka, Ladislav: Posljedice Prvoga svjetskog rata: samoproglashene „države“ na području Ugarske. In: Godišnjak za znanstvena istraživanja. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica 2014. pp. 113-170. 1 citáció.
29. Heka, László (Laslo): Mađarska porodičnopravna regulativa prema novom Građanskom zakonu. In: Glasnik Advokatske komore Vojvodine. God. LXXXVI. Novi Sad, 2015. Knjiga 75. br. 3. pp. 131-164.
30. Heka, László: Neki aspekti mađarskoga obiteljskog prava na temelju zakona iz 2014. godine. In: Pravni vjesnik Osijek, 2/2015. pp. 191-209. <http://www.pravos.unios.hr/pfo/sites/default/files/Vjesnik-pdf/Izdanja/Pravni-vjesnik-2015-2.pdf>.
31. Heka, L. Laslo: Pravosudni sistem Mađarske sa posebnim naglaskom na princip nezavisnosti sudija te njihova iporedba sa sudskim sistemima balkanskih i slovenskih država. In: Zbornik radova/Collected Papers. Zbornik radova Pravnog fakulteta, XLIX, br. 3. Novi Sad, 2015. pp. 855-886. <http://www.pf.uns.ac.rs/images/zbornici/2015-2.pdf> 2 citáció.
32. Heka, Laslo: Outsourcing u Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji. In: Harmonizacija srpskog i mađarskog prava sa pravom Evropske unije. Knj. 3. 3. köt. Vol. 3 / [glavni i odgovorni urednik Ranko Keča]. Pravni fakultet Novi Sad. Novi Sad, 2015. pp. 495- 514.
33. Heka, Ladislav: Posljedice Prvoga svjetskoga rata na Hrvatsku i Hrvate. In: XIII. Zbornik radova - Međunarodni kroatistički znanstveni skup. Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj/Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete. Szerk.: Stjepan Blažetin. Pécs, 2015. pp. 133-148.
34. Heka, Ladislav. 345. obljetnica urote Zrinsko-Frankopanske. In: Hrvatski Kalendar 2016. Croatica, Budapest, 2016. pp. 44-51.
35. Heka, Ladislav: Hrvatski ban Karlo (Károly) Khuen-Héderváry i hrvatsko nacionalno pitanje. In: Scrinia Slavonica Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, Annual of the Department for the History of Slavonia, Srijem and Baranja of the Croatian Historical Institute. Svezak / volume 16 (2016), pp. 199-226. Slavonski Brod, rujan 2016. UDK/UDC 94 ISSN 1332-4853 (Tisak) ISSN 1848-9109 (Online). <http://hipsb.hr/wp-content/uploads/2016/11/scrinia16-sadrzaj.pdf>.
36. Heka, Ladislav: Medijska slika Domovinskog rata u mađarskim medijima. In: Domovinski rat i njegovi društveno-ekonomski odrazi na razvoj hrvatskog istoka. Glavni urednik: Miljenko Brekalo. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2016. pp. 75-99.
37. Heka, Ladislav: Rijeka i riječko pitanje u ugarskoj povijesti. In: Knjižica sažetaka. Znanstveni skup u povodu 150. obljetnice osnutka Čitalnice u Kastvu, prve hrvatske čitaonice u Istri. Urednik: Petar Strčić, akademik – Ivica Lukanović. Kstav, 2016., pp. 39-40.
38. Heka, Ladislav: Baranjske izbjeglice u Mađarskoj s posebnim naglaskom na školovanje djece prema hrvatskom nastavnom programu u školama u Mohaču i Šiklošu. In: Domovinski rat, njegove gospodarske, demografske i socijalne

- posljedice i perspektive na području Hrvatskoga istoka. Glavni urednik: Miljenko Brekalo. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Osijek, 2016. pp. 35-38.
39. Heka, Ladislav. Nastanak osamstoljetne hrvatsko-ugarske državne zajednice. In: Hrvatski Kalendar 2017. Croatica, Budapest, 2016. 42-48. p. 2 citáció.
- 10.) EGYÉB NEM BESOROLT DIGITÁLIS PUBLIKÁCIÓ (SULINET):
1. II. Rákóczi Ferenc és a horvátok I. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/ii-rakoczi-ferenc-es-a-horvatok-i> 2015/04/15.
 2. II. Rákóczi Ferenc és a horvátok II. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/ii-rakoczi-ferenc-es-a-horvatok-ii> 2015/04/16.
 3. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig I. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-i> 2015/11/11.
 4. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig II. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-ii> 2015/11/13.
 5. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig III. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-iii> 2015/11/23.
 6. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig IV. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-iv> 2015/11/24.
 7. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig V. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-v> 2015/12/15.
 8. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig VI. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-vi> 2015/12/19.
 9. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig VII. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-vii> 2015/12/28.
 10. A magyar-horvát állami közösség a horvát-magyar kiegyezésig VIII. <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/a-magyarhorvat-allami-kozosseg-viii> 2015/12/30.
- 11.) IRODALMI ÖSSZEÁLLÍTÁSBAN VALÓ KÖZLÉS:
1. Kontra Ferenc: Horvátország magyar irodalma. A kezdetektől napjainkig. HunCro, Eszék, 2011. Heka László 446-451. p. Bibliográfia: 471-472. p.
 2. Heka, Ladislav: Trebao sam, ali nisam. In: Klasje naših ravni. Subotica, 2008. 9-10. sz. 61-72. p.
 3. Horvátországi Magyar Napló, Pélmonostor 2007-től 2009-ig folytatásban közölte az Így volt című regényemet hetente egy oldalt szánva rá.
- 12.) RECENZÍÓK:
1. *Prilozi za ustavnopravnu povijest Hrvatske prije 1526.* (Az Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus XII. bemutatása), in: *Hrvatski glasnik* Budapest, 1998. 9. szám, 9. p.;
 2. *Obilježen dan grada Segedina* (Tanulmányok Csongrád megye történetéről XXVI. köt, Szeged, 1998.), in: *Hrvatski glasnik*, Budapest, 1998. 23. sz. 4. p.;

3. *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* br. 6. (A magyarországi horvátok néprajza című kötet recenziója). In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* br. 7., Budapest, 2000., 165-166. p.;
4. *Povijest Šokačke čitaonice u Mohaču 1905-1947.* (Kovácsné Kasapović Katica: *A sokác kör története 1905-1947.* című könyvének recenziója), Hrvatski glasnik, Budapest, 1998. 37. sz. 6. p.; *Hrvati i Poljaci su Mađarima najbolji prijatelji kroz povijest* (Pecze Ferenc: *A horvát alkotmány és a ius publicum croatico-hungaricum utóélete* című előadásának, később tanulmányának a recenziója). In: Hrvatski glasnik, Budapest, 1995. 18. sz. 6. p. In. Pecze Ferenc: *Az európai alkotmánytörténet és a nyolc évszázados magyar-horvát államközösség fejlődése (1102-1918).* Budapest, 2001. 330. p.; *Europska ustavna povijest i razvoj osamstoljetne Ugarsko-Hrvatske državne zajednice* (Pecze Ferenc: *Az európai alkotmánytörténet és a nyolc évszázados magyar-horvát államközösség fejlődése /1102-1918/* című kötetének a recenziója). In: Hrvatski glasnik Budapest. 1997. 24. sz. 8. p.; „... obogaćuje kulturnu baštinu Hrvata u Mađarskoj...” In: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj*, Budapest, 2000. 7. sz. 165-166. p.; Sulyok Hedvig: *Magyar-olasz és olasz-magyar szójegyzék Verancsics Faustus Dictionariuma alapján.* Fasciculi Linguistici Series Lexicographica 2. Szeged, 2001. kötet bemutatása. In: Hrvatski glasnik, 2005/13. p.6; *Törvénykezési reformok Magyarországon (1890–1900).* (Antal Tamás monográfiájának bemutatása). In: *Bírák Lapja.* A Magyar Bírói Egyesület folyóirata. XVI. évfolyam 2007. 2. szám 93-95. p.

II. TUDOMÁNYOS ÉS SZAKMAI ELŐADÁSOK:

A tudományos fokozat megszerzése után összesen 50 tudományos és szakmai előadást tartottam, 23-at Magyarországon és 27-et külföldön (19 Horvátországban, 8 Szerbiában). Ebből 35 előadásom hangzott el nemzetközi tudományos konferenciákon, mégpedig 15 magyarországi és 20 külföldi konferencián (16 horvátországi és 4 szerbiai). Emellett egy szabadegyetemi előadást, két külföldi vendégoktató előadást és 12 szakmai előadást (7 magyarországi, 4 szerbiai, 1 horvátországi) tartottam.

1.) HAZAI NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁKON TARTOTT ELŐADÁSOK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT MEGSZERZÉSE UTÁN:

1. Szegeden 2004. december 9-10-én a Magyar Néprajzi Társaság szervezésében *Dél-Alföld nemzetiségi néprajzi és történeti kutatásainak helyzete kitékintéssel a vele határos szomszédos országok nemzetiségi néprajzi kutatásaira* című tudományos nemzetközi konferencián *Az elmúlt negyedszázad horvát nemzetiségi néprajzi kutatásai* című előadás.
2. 2006-ban Szegeden „Balance: The Legal Development in the Former Socialist Countries and the Challenges of the European Union” elnevezésű nemzetközi tudományos konferencián *Die Einrichtung „Eid“ im Beweisverfahren der südslawischen Region (Vergleichende Studie)* című előadás.
3. Szegeden 2007. november 15-én A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából a Jogtudományi Szakbizottság szervezésében „A jognak asztalánál” című tudományos konferencián *Jugoszlávia utódállaminak jogrendszerei* című előadás.
4. Szegeden 2009. március 20-21-én a Történelemtanárok Egylete és a TTE szegedi csoportjának szervezésében a *Délvidék hagyománya. Várostörténetekből régiótörténet* című nemzetközi tudományos konferencián a *Dalmaták, bunyevácok, horvátok* című előadás.

5. Pécsen 2009. szeptember 25-26-án a Horvát Önkormányzat és a Pécsi Tudományegyetem Szociológia Tanszékének szervezésében a *Vallás és kisebbség (Religija i manjine, Religion and minority)* című nemzetközi tudományos konferencián a *Vallás és nemzeti identitás a Balkánon (Religija i nacionalni identitet na Balkanu)* című horvát nyelvű előadás.
6. Hódmezővásárhelyen a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megrendezett *IV. Történelemtudományi Találkozón* (2011. július 9-július 17. között) 2011. július 12-én *Az önrendelkezési és elszakadási jog megvalósítása a volt Jugoszlávia felbomlása fényében* című előadás.
7. Hódmezővásárhelyen a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megrendezett *V. Történelemtudományi Találkozón* (2012. július 14. – július 22. között) 2011. július 16-án *Az Első Balkán háború kihatása a régióra* című előadás.
8. Hódmezővásárhelyen a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megrendezett *VI. Történelemtudományi Találkozón* (2013. július 6 - július 14. között) 2013. július 12-én *Húsz éves a Hágai Nemzetközi Törvényszék (ICTY)* című előadás.
9. Szegeden 2013. december 16-án az SZTE ÁJTK szervezésében a *Harmonisation of Serbian and Hungarian (domestic) law with the European Union and Cross-Border Cooperation* elnevezésű szemináron a *Changes in Croatian Labour Law in the light of EU integration* című előadás.
10. Hódmezővásárhelyen a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megrendezett *VII. Történelemtudományi Találkozón* (2014. július 12 - július 19. között) 2014. július 17-én *A szégyenteljes vasvári béke és a Zrínyi-Frangepán (Wesselényi-) féle összeesküvés* című előadás.
11. Pécsen 2014. október 17-18-án a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete, a PTE Bölcsészettudományi Kar Horvát Tanszéke, a Pécsi Akadémiai Bizottság Szlavisztika Bizottsága és a Vajdasági Horvátok Kulturális Intézete szervezésében a *XII. Nemzetközi Kroatisztikai tudományos konferencián a Posljedice I. svjetskog rata na Hrvatsku i Hrvate (A II. Világháború következményei Horvátországra és a horvátokra)* című horvát nyelvű előadás.
12. Szegeden a Szegedi Tudományegyetem Tudományos és Innovációs Rektorhelyettese és Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatósága valamint Állam- és Jogtudományi Kara, Bölcsészettudományi Kara és Gazdaságtudományi Kara és a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottságának Jogtudományi Szakbizottsága szervezésében a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett *„Az Osztrák-Magyar Monarchia szellemi vizsgálata és kutatási témái a Szegedi Tudományegyetemen”* elnevezésű workshopon, 2014. november 26-án a *Horvátország közjogi helyzete az Osztrák-Magyar Monarchiában* című előadás.
13. Hódmezővásárhelyen a 2015. augusztus 17-23. között a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megtartott VIII. Történettudományi találkozó elnevezésű konferencián 2015. augusztus 23-án a *Dusán István cár uralkodása különös tekintettel a neves Dusán cár törvénykönyvére* című előadás.
14. Hódmezővásárhelyen a Vásárhelyi Történelmi Kör szervezésében megtartott IX. Történettudományi találkozó elnevezésű konferencián 2016. augusztus 18-án *A Zrínyiek – a horvát és a magyar történelemben* című előadás.
15. Pécsen 2016. október 21-22-én a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézete, a PTE Bölcsészettudományi Kar Horvát Tanszéke, a Pécsi Akadémiai

Bizottság Szlavisztika Bizottsága és a Vajdasági Horvátok Kulturális Intézete szervezésében a *XIII. Nemzetközi Kroatisztikai tudományos konferencián* az *Uloga i značenje obitelji Zrinski u državopravnoj povijesti Hrvatske i Mađarske* (A Zrínyi család szerepe és jelentősége Horvátország és Magyarország államjogi történetében) című horvát nyelvű előadás október 21-én.

2.) KÜLFÖLDI NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁKON TARTOTT ELŐADÁSOK A TUDOMÁNYOS FOKOZAT MEGSZERZÉSE UTÁN:

1. Zágrábban 2008. november 27-28-án a Horvát Történelmi Intézet (Hrvatski institut za povijest) a *Bácskai horvátok identitása (Identitet bačkih Hrvata)* című nemzetközi tudományos konferencián *A szegedi horvát dalmaták története (Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu)* című – felolvasott - horvát nyelvű előadása.
2. Eszéken (Osijek) 2009. december 2-án a Horvát Tudományos Akadémia Eszéki Bizottságának Szervezésében az *Eszék szabad királyi város 200 éve (1809-2009). A szabad királyi város intézménye (200 godina slobodnog i kraljevskog grada Osijeka 1809. – 2009. Institut slobodnog i kraljevskog grada)* című nemzetközi tudományos konferencián a *Horvátok szerepe Szeged szabad királyi város történetében (Uloga Hrvata u povijesti slobodnog kraljevskog grada Segedina)* című horvát nyelvű előadás.
3. Zágrábban a Zágrábi Universitas – Horvát Tanulmányok (University of Zagreb - Croatian Studies) szervezésében 2011. szeptember 29. - október 1. között megtartott 2. Nemzetközi Kroatológiai Konferencia (2nd International Croatology Conference) a *Sustav manjinskih samouprava u Mađarskoj* (A magyarországi kisebbségi önkormányzatok rendszere) című referátumom került felolvasásra.
4. Zágrábban 2011. november 3-5-én a Zágrábi Egyetem Jogi Karának Horvát Jog- és Államtörténelmi Tanszéke fennállásának századik évfordulója és a Polgári Törvénykönyv kétszázadik évfordulójának alkalmából rendezett nemzetközi tudományos konferencián (*Međunarodni znanstveni skup u povodu sto godina od osnivanja Katedre za povijest hrvatskog prava i države Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i dvjesto godina od proglašenja Općeg građanskog zakonika - International Scientific Conference marking the Centenary of the Foundation of the Chair of History of Croatian Law and State, Faculty of Law, University of Zagreb, and the Bicentenary of the General Civil Code Proclamation*) *A horvát-magyar közjogi vita (Hrvatsko-ugarski javni prijevori)* című horvát nyelvű előadás.
5. Križevci (Kőrös) – Kalnikon 2012. november 15-16-án a Körösi Történelmi Társaság (Povijesno društvo Križevci) szervezésében megrendezett *Međunarodni znanstveni skup Obitelj Ožegović* (Ozsegovics, Ossegovits család) című Nemzetközi Tudományos Szimpóziumon *Uloga Metela Ožegovića u ustavnopravnoj povijesti Ugarske* (Ozsegovics Metel szerepe Magyarország alkotmány- és jog történetében) című horvát nyelvű előadás.
6. Újvidéken 2012. december 14-én a *Harmonisation of Serbian and Hungarian law with the European Union and Cross-Border Cooperation* című konferencián *A kettős állampolgárság intézménye Magyarországon és a jugoszláv utódállamokban* című előadás.
7. Zágrábban 2014. november 5-én a zágrábi Jogi Kar és Bölcsész Kar valamint a Lexikográfiai Intézet szervezésében az *Intelektualac, kultura, reforma: Ivan Mažuranić i njegovo vrijeme*, (Értelmiségi, kultúra, reform: Ivan Mažuranić és

- korszaka) című konferencián az *Ivan Mažuranić i Mađari* (Ivan Mažuranić és a magyarok) című horvát nyelvű előadás.
8. Križevciben (Kőrös) 2014. november 7-én a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia (HAZU) Kaproncai-kőrösi megyei Tudományos Kutatási Intézet (Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije), a Matica hrvatska kőrösi ágazat (Ogranak Matice hrvatske u Križevcima) és a Horvát Írók Szövetsége (Društvo hrvatskih književnika, Zagreb) szervezésében a *Život i djelo Franje Markovića* (Franjo Marković élete és műve) című tudományos tanácskozáson a *Politička gledišta Franje Markovića i njegov odnos prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi i mađarizaciji*. (Franjo Marković politikai nézetei és viszonya a Horvát-magyar kiegyezéshez és a magyarosításhoz) című horvát nyelvű előadás.
 9. Szabadkán (Subotica) a Vajdasági Horvátok Kulturális Intézetének (Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata) szervezésében 2014. november 28-án megtartott *A vajdasági horvátok és az I. Világháború* (Hrvati u Vojvodini i Prvi svjetski rat) elnevezésű Nemzetközi Kerekasztalon *Bácska, Baranya és Bánát szerb megszállása 1918-1921. és annak nyoma a korabeli magyar sajtóban* (Srpska okupacija Bačke, Baranje i Banata 1918-1921. i njezin trag u onodobnome mađarskome tisku) című előadás.
 10. Novi Vinodolskiban 2015. január 23-án a rijekai Jogtudományi Kar és Bölcsészettudományi Kar, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia rijekai tagozatának Történelmi és Társadalomtudományi Intézete és Novi Vinodolski Város szervezésében *Ivan Mažuranić – život i djelo* című tudományos konferencián az *Hrvatski ban Ivan Mažuranić - mađarskim očima* (Ivan Mažuranić horvát bán – magyar szemekkel) című horvát nyelvű előadás.
 11. Újvidéken 2015. április 17-én, az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karának tanácstermében megrendezett *A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió jogrendszerével és a határon átvélő együttműködés nemzetközi tudományos tanácskozáson az Outsourcing Magyarországon és a jugoszláv utódállamokban (összehasonlító vizsgálat)* című szerb és magyar nyelvű előadás.
 12. Križevciben (Kőrös) 2015. október 1-jén a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia (HAZU) Kaproncai-kőrösi megyei Tudományos Kutatási Intézet (Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije), szervezésében a *Drugi dani Franje Markovića* című tudományos tanácskozáson a *Franjo Markovića i ban Karlo Khuen-Hédervár* (Franjo Marković és Khuen-Hédervári Károly bán) című horvát nyelvű előadás.
 13. Szabadkán 2015. október 23-24. a *XIV. Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi. Međunarodni znanstveno-stručni skup* (23.-24. X. 2015.) című nemzetközi konferencián október 23-án a *Biskup Josip Juraj Strossmayer i Mađari* című előadás.
 14. Eszéken (Osijek) 2015. december 2-án az Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb – Područni centar Osijek, Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru i és a Matica hrvatska Ogranak Osijek szervezésében megrendezett *Drugi međunarodni interdisciplinarni znanstveno-stručni skup: Domovinski rat i njegovi društveno-ekonomski odrazi na razvoj hrvatskog istoka* című nemzetközi konferencián a *Medijska slika Domovinskog rata u mađarskim medijima* című előadás.

15. Pélmónostoron (Beli Manastir) 2016, március 11-én a Zavod za baranjsku povjesnicu Beli Manastir, Centar za kulturu grada Belog Manastira, a Državni arhiv Vukovar és Državni arhiv Osijek szervezésében a *Društveno-kulturološki opći kontekst granica, posebno Baranje, Podunavlja i susjednih regija, u odnosu na europske civilizacijske stečevine i Balkan* című nemzetközi konferencián a *Granice Baranje od srednjega vijeka do danas* című horvát nyelvű előadás.
16. Križevciben (Kőrös) 2016. május 6-án a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia (HAZU) Kaproncai-Kőrösi Megyei Tudományos Kutatási Intézet (Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije) és a Kőrösi Történelmi Társaság (Povijesno društvo Križevci) szervezésében az *Od Ilirizma do Bachovog apsolutizma: Mirko Bogović i njegovo doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj* (Illirizmustól Bach abszolutizmusáig: Bogovics Imre és kora északnyugat Horvátországban) című tudományos tanácskozáson a *Hrvatski pjesnik i političar Mirko Bogović u mađarskoj državopravnoj povijesti* (Bogovics Imre, horvát költő és politikus a magyar állam-és jogtörténetben) című horvát nyelvű előadás.
17. Verőcén (Virovitica, Horvátország) 2016. október 6-án a Verőcei Állami Levéltár (Državni arhiv u Virovitici), az Ivo Pilar Társadalomtudományi Intézet Eszéki Regionális Központ (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Osijek), Horvát Történelemtudományi Intézet (Hrvatski institut za povijest), a Honvédelmi háború Horvát Memoriális-Dokumentációs Központja (Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata), Verőce Városa (Grad Virovitica) etc. szervezésében *Virovitica u Domovinskom ratu* című nemzetközi tudományos konferencián az *Vanjskopolitički odjek bombardiranja Virovitičkog susjednog grada (Barča (Barcs) 27. listopada 1991.* (A Verőce testvérvárosának, Barcsnak 1991. október 27-i bombázásának külpolitikai visszhangja) című horvát nyelvű előadás.
18. Kastavban (Rijeka - Fiume) 2016. október 27-28-án a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia (HAZU) Történelem- és Társadalomtudományok Intézete Rijeka és Kastav város szervezésében megrendezett *Znanstveni skup u povodu 150. obljetnice osnutka Čitalnice u Kastvu, prve hrvatske čitaonice u Istri* című nemzetközi konferencián a *Rijeka i riječko pitanje u ugarskoj povijesti* (Fiume és a fiumei kérdés a magyar történetírásban) című horvát nyelvű előadás.
19. Zágrábban 2016. november 21-én a Matica hrvatska szervezésében a *Franjo Josip i Hrvati u Prvome svjetskom ratu* (I. Ferenc József és a horvátok az I. világháborúban) című nemzetközi tudományos konferencián a *Franjo Josip I. i hrvatsko-ugarska državna zajednica u Prvome svjetskom ratu* (Francis Joseph I and the Hungarian-Croatian State Union in the First World War) című előadás.
20. Eszéken (Osijek) 2016. december 2-án az Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb – Područni centar Osijek, Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru és a Matica hrvatska Ogranak Osijek szervezésében megrendezett *Treći međunarodni interdisciplinarni znanstveno-stručni skup: Domovinski rat i njegovi društveno-ekonomski odrazi na razvoj hrvatskog istoka* című nemzetközi konferencián a *Baranjske izbjeglice u Mađarskoj s posebnim naglaskom na školovanje djece prema hrvatskom nastavnom programu u školama u Mohaču i Šiklošu* című előadás.

3.) SZTE Szabadegyetem 2008. II. szemeszter:

2008. november 19-én *A közös horvát-magyar állam 800 éve (különös tekintettel az 1868. évi horvát-magyar kiegyezésre* című előadás. Videotorium: http://videotorium.hu/hu/recordings/details/3170,A_Horvat-Magyar_800_eves_kozos_allamban_elesrol

4.) VENDÉGOKTATÓI ELŐADÁS:

1. Eszéken, a Bölcsészkar meghívására a BTK hallgatóinak 2015. március 23-án megtarott *A horvát-magyar államközösség (1102-1918) története (Povijest hrvatsko-ugarske državne zajednice 1102.-1918.)* című előadás.
2. Splitben a Jogi Kar dekanjának, Željko Radićnak (Jogtörténeti Tanszék) meghívására a Jogi Kar hallgatóinak a horvát jogtörténet tantárgy keretében 2016. május 03-án *Hrvatsko – mađarski odnosi u povijesnoj perspektivi* (horvát-magyar viszonyok a történelmi prespektívában) címmel megtartott előadás.

5.) SZAKMAI ELŐADÁS:

1. Szegeden 2009. november 10-én a Szegedi Társadalomtudományi Szakkollégium szervezésében *Asszimilációs folyamatok a Balkánon* című szakmai előadás.
2. Szabadkán 2011. augusztus 4-én a Szabadkán a Horvát Akadémiai Társaság szervezésében *A horvát-magyar állami közösség nyolc évszázada különös tekintettel a horvát-magyar kiegyezésre (Osam stoljeća hrvatsko-ugarske državne zajednice s posebnim osvrtom na Hrvatsko-ugarsku nagodbu)* című horvát nyelven megtartott szakmai előadás.
3. Zentán (Senta) a XIII. Zentai Ifjúsági Játékok keretében rendezett SZTE Nyári Egyetemen 2012. július 26-án *Mitoszok, előítéletek és sztereotípiák a Balkánon* című előadás.
4. Százhalombattán 2012. október 25-én a *Hamvas Béla Szellemi Szabadegyetem* Kultúrák találkozása Százhalombattán. Népfőiskolai sorozat 2012 I. félév keretében *A horvát-magyar államközösség nyolc évszázada* című előadás.
5. Szegeden 2013. április 20-án az ELSA Szeged szervezésében az újvidéki ELSA hallgatóinak *Ustavno-pravni sistem Mađarske (A magyar alkotmányjogi rendszer)* címmel szerb nyelven tartott szakmai előadás.
6. Szabadkán 2013. június 14-én a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület-Ungarisch Historischer Verein Zürich szervezésében *Etnikai, vallási és politikai konfliktusok a Balkánon a XX. század utolsó évtizedében* című előadás.
7. Szegeden 2013. szeptember 24-én az Eötvös Loránd Kollégium szakkollégiumának szervezésében az Eötvös-esték című előadássorozat keretében *A Balkán múltja és jelene* című előadás.
8. Szegeden 2014. március 26-án a Szegedi Történészhallgatók Egyesülete szervezésében a *Ukrajna és Bosznia napjainkban* című előadás keretében a *Bosznia-Hercegovina története és az önrendelkezési jog* című előadás.
9. Szabadkán 2014. szeptember 12-én a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület-Ungarisch Historischer Verein Zürich szervezésében *Húszéves a Hágai Nemzetközi Büntetőtörvénytől* című előadás.
10. Szegeden 2015. március 18-án a SZTE EHÖK szervezésében *Kolinda Grabar-Kitarović - Horvátország jelene és jövője* című előadás.
11. Pélmónostoron (Horvátország) 2015. november 12-én a *Beli Manastir od osvita civilizacije do Drugoga svjetskog rata* (Beli Manastir 2015.) című kötet bemutatásán, recenzensként tartott előadás.

12. Székesfehérvárott 2016. szeptember 29-én a Horvát Nemzetiségi Önkormányzat szervezésében *A magyar-horvát együttélés évszázadai* című előadás.

Szeged, 2016. december 29.

DR. HEKA LÁSZLÓ
egyetemi docens
Összehasonlító Jogi Intézet
Szegedi Tudományegyetem
Állam és Jogtudományi Kar
